

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedra

Lauros Putnaitės,
V kurso, baudžiamosios justicijos
studijų šakos studentės

Magistro darbas
Baudžiamoji atsakomybė už piktnaudžiavimą
Criminal Liability for Abuse of Office

Vadovas: Prof. dr. Jonas Prapiestis

Recenzentas: Lekt. dr. Gerardas Višinskis

Vilnius
2022

Anotacija ir pagrindiniai žodžiai

Šiame darbe apžvelgiama piktnaudžiavimo sampratos raida. Darbe aptariamos piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi ir įgaliojimų viršijimo sudėtys, analizuojant norminius teisės aktus, teisės doktriną ir teismų praktiką nurodomi probleminiai jų aspektai. Darbe išskiriami piktnaudžiavimo skirtumai nuo kitų nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams. Magistro darbe analizuojama teismų praktika bei nurodomos bausmių, skiriamų už piktnaudžiavimą, tendencijos.

Pagrindiniai žodžiai: piktnaudžiavimas, piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi, įgaliojimų viršijimas, valstybės tarnautojas, valstybės tarnautojui prilygintas asmuo.

The master's thesis reviews development of abuse of office regulation. The master's thesis discusses corpus delicti of abuse of office and identifies problematic aspects of abuse by analyzing legislation, doctrine, case law. As well, the job indicates differences of abuse of office and other criminal offenses against the public service and the public interests. The thesis analyzes case law and indicates trends in penalty of abuse of office.

Keywords: abuse, abuse of office, exceeding authority of official powers, civil servant, person equivalent to civil servant.

TURINYS

ĮVADAS	2
1. Piktnaudžiavimo sudėties raida	6
2. Piktnaudžiavimo sudėties analizė	11
2.1. Objektas	11
2.2. Objektyvioji pusė	13
2.3. Subjektas	27
2.4. Subjektyvioji pusė	40
3. Piktnaudžiavimo atskyrimas nuo panašių nusikalstamų veikų	47
4. Bausmių, skiriamų už piktnaudžiavimą, tendencijos	54
IŠVADOS	62
PASIŪLYMAI	65
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	66
SANTRAUKA	80
SUMMARY	81

ĮVADAS

Nagrinėjamos temos aktualumas. Korupcija – piktnaudžiavimas įgaliojimais siekiant naudos sau ar kitam asmeniui viešajame ar privačiame sektoriuje (Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas, 2002). Vadovaujantis 2021 m. rugsėjo – lapkričio mėnesiais Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centro „Vilmorus“ atliktu tyrimu „Lietuvos korupcijos žemėlapis 2021“, kurį inicijavo Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba, korupcijos, kaip labai rimtos problemos suvokimas 2021 m. šiek tiek sumažėjo, visgi, kaip labai rimtą problemą korupciją vertina 35% apklaustų gyventojų (Lietuvos korupcijos žemėlapis, 2021). Siekiant užkirsti kelią korupcijai bei norinti užtikrinti nešališką ir skaidrią institucijų veiklą – yra įgyvendinamos įvairios kovos su korupcijos priemonės, pavyzdžiui – Nacionalinė kovos su korupcija programa. Tai leidžia daryti išvadą, jog tiek valstybinės institucijos, įgyvendindamos kovos su korupcija priemones, tiek gyventojai, korupciją, vertina kaip rimtą problemą, su kuria reikia kovoti.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 2 straipsnio 9 dalies 1 punktu – viena iš korupcijos apraiškų – tai šiame magistro darbe nagrinėjama nusikalstama veika – piktnaudžiavimas.

Vertinant penkerių metų (2017-2021 m.) Nusikalstamų veikų žinybinio registro duomenis, piktnaudžiavimo nusikaltimų skaičius išlieka panašus (vertinant užregistruotas nusikalstamas veikas). Visgi, vertinant šios nusikalstamos veikos padarymo skaičių kitų nusikalstamų veikų įtvirtintų BK XXXIII skyriuje kontekste matyti, jog piktnaudžiavimas yra vienas iš dažniausių nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams (Nusikalstamumo duomenų rinkiniai, 2022), todėl jos analizei turėtų būti skiriamas didelis dėmesys.

Analizuojant Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – Baudžiamasis kodeksas, BK) 228 straipsnyje įtvirtintą normą, manytina, jog ji gali pasirodyti paini. Tokia išvada darytina, atsižvelgiant į tai, jog joje yra vartojamos tokios sąvokos kaip „didelė žala“, „turtinė ar kitokia asmeninė nauda“ ir kt., kurių baudžiamasis įstatymas neapibrėžia. Be to, nors BK 230 straipsnyje yra apibrėžiamos šios nusikalstamos veikos subjektų – valstybės tarnautojo ir jam prilyginto asmens sąvokos, tačiau įstatymas nedetalizuoja atskirų šių sąvokų elementų, tokių kaip pavyzdžiui: „valdžios atstovo funkcijos“, „administraciniai įgaliojimai“ ir kt. Todėl siekiant išsiaiškinti šių sąvokų reikšmę paprastai reikia pasitelkti papildomus šaltinius – kitus teisės aktus, teismų praktiką bei teisės mokslo doktriną.

Atsižvelgiant į tai, bei siekiant sumažinti galimas teisės taikymo ir aiškinimo klaidas nagrinėjant piktnaudžiavimo nusikalstamas veikas bei siekiant nubausti asmenis, padariusius piktnaudžiavimą – svarbu analizuoti piktnaudžiavimo sudėtį, teisės doktriną bei teismų praktiką, kurios atskleidžia atskirų šios sudėties elementų ir požymių reikšmę bei padeda atriboti

piktnaudžiavimą nuo kitų nusikalstamų veikų bei nuo drausminio ar administracinio nusižengimo. Dėl šių priežasčių – piktnaudžiavimo analizė, yra aktuali tiek teoriškai, tiek praktiškai.

Darbo objektas – pagrindinis darbo objektas yra piktnaudžiavimo sampratos analizė, jos atskirų elementų aiškinimas teisės doktrinoje bei teismų praktikoje. Pabrėžtina, jog BK 228 straipsnyje, kuriame įtvirtintas piktnaudžiavimas, yra numatytos dvi iš esmės savarankišku, alternatyvių nusikaltimų pagrindinės sudėtytys – piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi (bendroji norma) ir tarnybos įgaliojimų viršijimas (specialioji norma) (Abramavičius *et al.*, 2010, p. 100), tačiau atsižvelgiant į tai, jog jos savo esme ir problematika yra panašios – jos abi bus analizuojamos kartu, išskiriant šių sudėčių atskirus ypatumus. Darbe analizuojami šių sudėčių elementai bei požymiai, atskleidžiami jų probleminiai aspektai. Be to, darbe apžvelgiama piktnaudžiavimo sampratos raida Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau – LTSR BK) bei BK. Taip pat, atsižvelgiant į tai, kad svarbu piktnaudžiavimą atskirti nuo kitų, panašių nusikalstamų veikų, darbe analizuojamos ir kitos nusikalstamos veikos valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams, ta apimtimi, kiek svarbu jas atribojant nuo piktnaudžiavimo. Taip pat, siekiant nustatyti skiriamų bausmių už piktnaudžiavimą tendencijas, analizuojami 2012 – 2022 m. teismų nuosprendžiai, kuriuose skirtos bausmės už BK 228 straipsnyje numatytas nusikalstamas veikas. Be to, magistro darbe BK įtvirtintas teisinis reglamentavimas yra lyginamas su Latvijos ir Estijos Respublikose baudžiamuosiuose kodeksuose įtvirtintu reglamentavimu. Šių valstybių teisinį reguliavimą pasirinkta analizuoti atsižvelgiant į tai, jog šios Baltijos šalys dažnai yra traktuojamos kaip vientisas regionas, todėl magistro darbo autorės nuomone, tikslinga įsitikinti ar jų baudžiamasis teisinis reguliavimas piktnaudžiavimo atžvilgiu yra tapatus, ar turi savų ypatumų, ar skiriasi iš esmės. Taip pat, darbe apžvelgiami atskiri Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos (toliau – Konvencija dėl korupcijos) ir Jungtinių Tautų konvencijos prieš korupciją (toliau – Jungtinių Tautų konvencija) aspektai. Dėl darbo apimties darbe neanalizuojama kitų valstybių teismų praktika bei teisės doktrina, nagrinėjanti piktnaudžiavimą.

Darbo tikslas – išanalizuoti BK 228 straipsnyje įtvirtintas nusikalstamas veikas bei su jomis susijusių teismų praktiką ir teisės doktriną, nustatyti probleminius piktnaudžiavimo aspektus.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti BK 228 straipsnyje įtvirtintų sudėčių raidos pokyčius bei nustatyti ar buvo atlikta kardinalių pokyčių;
2. Išanalizuoti ir apibrėžti piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi bei įgaliojimų viršijimo sudėtis bei išskirti probleminius aspektus;
3. Išsiaiškinti ir apibrėžti piktnaudžiavimo skirtumus nuo kitų nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams;

4. Nustatyti pasirinktose užsienio šalyse galiojančią teisinį piktnaudžiavimo reguliavimą ir palyginti BK 228 straipsnio subjekto ir objektyviosios pusės požymius su šiose valstybėse įtvirtintu reguliavimu;
5. Nustatyti bausmes, kurios gali būti skiriamas už piktnaudžiavimą bei nustatyti skiriamų bausmių tendencijas.

Darbo tyrimo metodai:

1. Lyginamasis metodas naudotas lyginant aktualų piktnaudžiavimo reguliavimą su egzistavusiu anksčiau, lyginant piktnaudžiavimą su kitomis nusikalstamomis veikomis, lyginant skirtingas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis bei lyginant Lietuvos bei kitų valstybių įtvirtintą piktnaudžiavimo reguliavimą;
2. Sisteminis metodas naudotas analizuojant magistro darbo objektą platesniame kontekste, vertinant skirtingų teisininkų nuomones, vertinant BK 228 straipsnio turinį aktualaus teisinio reglamentavimo visumos kontekste. Naudojant šį metodą siekiama sistemiškai suvokti piktnaudžiavimo turinį;
3. Istorinis metodas naudotas atskleidžiant piktnaudžiavimo sampratos raidą LTSR BK ir BK. Naudojant šį metodą nustatoma piktnaudžiavimo pokyčiai bei priežastys, lėmusios, kai kuriuos iš šių pokyčių;
4. Lingvistinis metodas naudotas aiškinant Baudžiamajame kodekse, Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo (toliau – Valstybės tarnybos įstatymas) ir kituose teisės aktuose vartojamų teisinių sąvokų ir jų apibrėžimų prasmę;
5. Teleologinis metodas naudotas atskleisti teisės normų, reglamentuojančių piktnaudžiavimą, turinį.

Darbo originalumas. Pastebėtina, jog baudžiamoji atsakomybė už piktnaudžiavimą yra išnagrinėta Baudžiamojo kodekso komentare, įvairiuose vadovėliuose, pavyzdžiui – D. Bereikienė, et al. „Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis“ (2017). Tuo tarpu teisiniuose straipsniuose ir disertacijose nagrinėjami tik atskiri šios temos aspektai – L. Pakštaitis straipsnyje „Piktnaudžiavimo kriminalizavimo, vertinimo bei normos tobulinimo problemos“ aptaria didelės žalos požymio problematiką, T. Girdenis straipsnyje „Didelės žalos darymas valstybei, tarptautinei viešajai organizacijai, juridiniam arba fiziniam asmeniui kaip piktnaudžiavimo sudėties požymis“ aptaria piktnaudžiavimo padarinius, subjektus, kuriems gali būti padaroma didelė žala, A. Čaikovski straipsnyje „Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės reikšmė reglamentuojant ir aiškinant nacionalinėje teisėje baudžiamąją atsakomybę už piktnaudžiavimą tarnyba“ aptaria tarptautinių konvencijų nuostatas, kurios yra reikšmingos tinkamai reglamentuoti ir aiškinti baudžiamąją atsakomybę už piktnaudžiavimą tarnybine padėtimi Lietuvos nacionalinėje teisėje, E. Gruodytė straipsnyje „Valstybės tarnautojo samprata nusikaltimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams

skyriuje“ aptaria valstybės tarnautojo ir valstybės tarnautojui prilygintų asmenų sąvokas, A. Čaikovski straipsnyje „Valstybės tarnautojui prilygintas asmuo: funkcijos ir įgaliojimai“ aptaria BK 230 straipsnio 3 dalyje numatyto valstybės tarnautojui prilyginto asmens sampratą. Analizuojant per pastaruosius penkerius metus parašytus magistro darbus šia tema, nustatyta, jog magistro darbų analogiška tema parašyta nebuvo. L. Šivickaitė magistro darbe „Sveikatos priežiūros specialistų baudžiamoji atsakomybė už piktnaudžiavimą ir aplaidų profesinių pareigų vykdymą“ aptarė konkretaus subjekto – sveikatos priežiūros specialistų baudžiamąją atsakomybę už piktnaudžiavimą, A. Garbaliuskaitė magistro darbe „Ar teisėjui Lietuvoje galima atsakomybė mediacijos procese?“ užsiminė apie teisėjų baudžiamąją atsakomybę už piktnaudžiavimą. Tuo tarpu šiame magistro darbe yra aptariama baudžiamoji atsakomybė už piktnaudžiavimą plačiau, neišskiriant konkrečių subjektų. S. Vaičiackaitė magistro darbe „Didelės žalos požymio problematika, kai nusikalstamos veikos padaromos piktnaudžiaujant tarnyba (BK 228 str.)“ aptarė didelės žalos problematiką. Nagrinėjamu atveju magistro darbo tyrimo objektas yra platesnis – jame yra aptariamas ir didelės žalos klausimas, tačiau nėra apsiribojama tik juo – magistro darbe aptariama visa piktnaudžiavimo sudėtis, skirtumai nuo panašių nusikalstamų veikų, piktnaudžiavimo norma yra lyginama su kitose valstybėse esančiu teisiniu reguliavimu, analizuojamos bausmių, skiriamų už piktnaudžiavimą, tendencijos.

Svarbiausi šaltiniai. Siekiant visapusiškai išanalizuoti BK 228 straipsnyje numatytas nusikalstamas veikas darbe taikomi įvairūs šaltiniai – norminiai teisės aktai (jų aktuali redakcija bei BK ir LTSR BK ankstesnės redakcijos), teisės doktrina, teismų praktika. Svarbiausi darbe naudoti nacionaliniai teisės aktai – BK ir Valstybės tarnybos įstatymo aktualios redakcijos. Taip pat, darbe remtasi ir užsienio valstybių nacionaliniais teisės aktais – Latvijos Respublikos baudžiamuoju kodeksu, Estijos Respublikos baudžiamuoju kodeksu. Magistro darbe remtasi ir specialiąja literatūra, iš kurios svarbiausiais laikytini – Abramavičius et al. „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (213-330 straipsniai)“ (2010), Švedas, G. (sud.) „Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas ir lydimoji medžiaga pastraipsniui“ (2009), vadovėlis Bereikienė, D. et al. „Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Antroji knyga“ (2017), kurie buvo pasirinkti, siekiant atskleisti svarbiausius šios temos aspektus. Taip pat, darbe remtasi teismų praktika, iš kurios svarbiausia – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, priimta laikotarpiu nuo 2003 metų iki 2021 metų. Šia praktika buvo remtasi siekiant suprasti svarbiausius bei problematinius šios temos aspektus, pagrįsti teisės mokslo teorinius teiginius praktiniais pavyzdžiais. Taip pat, darbe remtasi pagal nustatytus kriterijus atrinktais 2011-2021 m. nuosprendžiais, kurie analizuoti siekiant nustatyti bausmių, skiriamų už BK 228 straipsnyje įtvirtintas veikas, tendencijas.

1. Piktnaudžiavimo sudėties raida

BK 228 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už piktnaudžiavimą. Šio straipsnio 1 dalyje nurodoma, jog baudžiamoji atsakomybė taikoma valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui, piktnaudžiavusiam tarnybine padėtimi arba viršijusiam įgaliojimus, jeigu dėl to didelės žalos patyrė valstybė, tarptautinė viešoji organizacija, juridinis ar fizinis asmuo. Šio straipsnio 2 dalyje numatyta kvalifikuota sudėtis – nurodoma, kad baudžiamoji atsakomybė taikoma asmeniui, kuris padarė šio straipsnio 1 dalyje numatytą veiką siekdamas turtinės ar kitokios asmeninės naudos, jeigu nebuvo kyšininkavimo požymių.

Pažymėtina, jog baudžiamoji atsakomybė už piktnaudžiavimą ne visuomet buvo reglamentuojama taip, kaip nustato aktuali Baudžiamojo kodekso redakcija. Rašto darbo autorės nuomone, siekiant geriau suprasti piktnaudžiavimo sampratą – svarbu analizuoti jos raidą bei nustatyti kaip ji laikui bėgant kito. Atsižvelgdama į tai, magistro autorė šiame skyriuje analizuos piktnaudžiavimo pokyčius LTSR BK bei BK.

LTSR BK įsigaliojo nuo 1961 m. rugsėjo 11 d. Analizuojant šio kodekso pradinę redakciją, matyti, jog kodekso 7 skirsnyje „Pareiginiai nusikaltimai“ 177 straipsnyje buvo numatyta nusikalstama veika – piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi. Šiame straipsnyje buvo nurodoma, jog baudžiamoji atsakomybė taikoma už tyčinį pareigūno panaudojimą savo tarnybinės padėties dėl savanaudiškų ar kitokių asmeninių paskatų, priešingai tarnybos interesams, padarius esminės žalos valstybės ar visuomenės interesams arba piliečių teisėms ar teisėtiems jų interesams. Nurodoma, jog už šią veiką asmuo baudžiamas laisvės atėmimu iki trejų metų, arba pataisos darbais iki vienerių metų, arba atleidimu iš pareigų. Šio straipsnio 2 dalyje nurodoma, jog už tą pačią veiką, jeigu ji sukėlė sunkias pasekmes, – baudžiama laisvės atėmimu iki šešerių metų. Be to, šio straipsnio 3 dalyje buvo paaiškinta, jog pareigūnais laikomi tokie asmenys, kurie nuolat ar laikinai vykdo valdžios atstovų funkcijas, taip pat kurie valstybinėse ar visuomeninėse įstaigose, įmonėse ar organizacijose nuolat arba laikinai eina tarnybą, susijusią su organizacinių-tvarkomųjų jų ar administracinių-ūkinių pareigų vykdymu, arba kurie tokias pareigas vykdo tose įstaigose, įmonėse ar organizacijose pagal specialų įgaliojimą.

Tuo tarpu šio Baudžiamojo kodekso 178 straipsnyje buvo numatyta nusikalstama veika – pareiginių įgaliojimų paviršijimas. Šiame straipsnyje buvo nurodoma, kad pareigūno dėl savanaudiškų ar kitokių asmeninių paskatų padarymas tokių veiksmų, kurie aiškiai viršija įstatymo suteiktas jam teises bei įgaliojimus ir padaro esminę žalą valstybės ar visuomenės interesams arba piliečių teisėms ar teisėtiems jų interesams, baudžiamas laisvės atėmimu iki trejų metų, arba pataisos darbais iki vienerių metų, arba atleidimu iš pareigų. Šio straipsnio antroje dalyje buvo numatyta,

kad ta pati veika, susijusi su smurtu ar ginklo pavartojimu, arba padaryta nukentėjusiajam kankinamu būdu, arba sukėlusį sunkias pasekmes, – baudžiama laisvės atėmimu nuo dvejų iki aštuonerių metų.

Minimalus LTSR BK 178 straipsnio pakeitimas buvo atliktas 1965 m. kovo 13 d. LTSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsaku. Straipsnio redakcijoje, įsigaliojusioje nuo 1965 m. kovo 21 d. buvo nurodyta, jog tokie pareigūno veiksmai turi būti tyčiniai, taip pat iš nusikalstamos veikos normos buvo išbrauktos savanaudiškos ar kitokios asmeninės paskatos. Taigi, manytina, jog tokiu pakeitimu buvo išplėstas normos taikymas, kadangi po pakeitimų veika galėjo būti padaroma ne tik dėl savanaudiškų ar kitokių asmeninių paskatų, o pavyzdžiui dėl naudos kitam asmeniui.

Neženklaus LTSR BK 177 straipsnio pakeitimas buvo atliktas tik 1982 m. gruodžio 29 d. įsaku Nr. X-2767. Straipsnio redakcijoje įsigaliojusioje nuo 1983 m. sausio 1 d. buvo padidintas bausmės – pataisos darbų dydis, nurodant, jog asmuo gali būti baudžiamas pataisos darbais iki dvejų metų. Taip pat, buvo padidintas ir LTSR BK 178 straipsnio 1 dalyje numatytos bausmės – pataisos darbų dydis iki dvejų metų. Pažymėtina, jog minėtu įsakymu buvo atlikta daug Baudžiamojo kodekso pakeitimų, susijusių su bausmių ir jų dydžių keitimu.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, 1961 m. priimtas LTSR BK liko galioti iki pat 2003 m. gegužės 1 d., kai įsigaliojo dabartinis BK. Sovietiniu laikotarpiu priimtas LTSR BK buvo keičiamas ir pildomas.

Sekantis LTSR BK 177 straipsnio pakeitimas buvo atliktas praėjus daugiau nei dešimčiai metų nuo ankstesnių pakeitimų – 1993 m. sausio 28 d. įstatymu Nr. I-57. Straipsnio redakcijoje, įsigaliojusioje nuo 1993 m. vasario 5 d. buvo nurodoma, jog tyčinis pareigūno pasinaudojimas tarnybine padėtimi priešingais tarnybai interesais, savanaudiškais tikslais arba padaręs didelę žalą valstybės interesams ar kitiems asmenims – baudžiamas laisvės atėmimu iki trejų metų ir bauda nuo dvidešimties tūkstančių penkių šimtų tūkstančių talonų ar be jos, arba bauda nuo dvidešimties tūkstančių iki vieno šimto tūkstančių talonų su atėmimu teisės eiti tam tikras pareigas arba dirbti tam tikrą darbą iki penkerių metų. Papildyta, jog kiti asmenys, dirbantys valstybės aparate, bet nevykdantys šių funkcijų, yra valstybės tarnautojai. Taigi, matyti, jos didelių pokyčių atlikta nebuvo – buvo iš esmės tik pakeistos anksčiau vartotos sąvokos – „esminė žala“ buvo pakeista į „didelę žalą“, „piliečių teisėms ar teisėtiems jų interesams“ buvo pakeista į „kitiems asmenims“. Be to, buvo pakeistos bausmės taikomos asmenims, padariusiems šią veiką. Pavyzdžiui – buvo atsisakyta pataisos darbų bausmės. Taip pat, buvo atsisakyta šios nusikalstamos veikos kvalifikuotos sudėties – atsisakyta tokios veikos, kuri sukėlė sunkias pasekmes. Rašto darbo autorės nuomone, šios sudėties atsisakyta pagrįstai. LTSR BK komentare buvo nurodoma, jog paprastai sunkiomis pasekmėmis laikoma stambi – 2 500 rb ir daugiau – arba itin stambi – 10 000 rb ir daugiau turtinė žala valstybinei ar visuomeninei nuosavybei, dideli įmonės, įstaigos, organizacijos normalaus darbo sutrikimai,

negauta stambi nauda (Bieliūnas *et al.*, 1989, p. 31). Manytina, jog sunkios pasekmės įeina į didelės žalos sąvoką, todėl atskirai jas išskirti – netikslinga.

1995 m. sausio 1 d. redakcijoje baudžiamoji atsakomybė už piktnaudžiavimą tarnybą buvo numatyta naujame – 285 straipsnyje. Šiame straipsnyje buvo numatyta, jog tyčinis valstybės pareigūno ar valstybės tarnautojo pasinaudojimas tarnybine padėtimi priešingais tarnybai interesais, jeigu tai buvo padaryta savanaudiškais tikslais, arba padaręs didelę žalą valstybės interesams ar kitiems asmenims – baudžiamas laisvės atėmimu iki ketverių metų ir bauda ar be jos, arba bauda su atėmimu teisės eiti tam tikras pareigas ar dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla iki penkerių metų (Įstatymas dėl Lietuvos respublikos baudžiamojo, pataisos darbų ir baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo, 1994). Taigi, matyti, jog šios nusikalstamos veikos turinys praktiškai pakeistas nebuvo – pareigūno sąvoka buvo pakeista valstybės pareigūno ir valstybės tarnautojo sąvokomis, sankcijoje nebeliko pareigūno sąvokos apibrėžties. Be to – matyti, jog galimas skirti laisvės atėmimo bausmės terminas padidintas iki ketverių metų. Tuo tarpu šioje naujoje LTSR BK redakcijoje baudžiamoji atsakomybė už tarnybos įgaliojimų viršijimą – buvo numatyta LTSR BK 287 straipsnyje. Buvo nurodyta, jog valstybės pareigūno ar valstybės tarnautojo viršijimas įstatymo suteiktų jam tarnybos teisių savanaudiškais tikslais arba padaręs didelę žalą valstybės interesams ar kitiems asmenims – baudžiamas laisvės atėmimu iki penkerių metų arba pataisos darbais iki dvejų metų, arba bauda su atėmimu teisės eiti tam tikras pareigas ar dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla iki penkerių metų (Įstatymas dėl Lietuvos respublikos baudžiamojo, pataisos darbų ir baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo, 1994). Taigi, šiame straipsnyje taip pat analogiškai pareigūno sąvoka buvo pakeista valstybės pareigūno ir valstybės tarnautojo sąvokomis. Be to, nebeliko kvalifikuotos šios nusikalstamos veikos sudėties. Pažymėtina, jog pasikeitė ir abiejų šių straipsnių pavadinimai – pareiginių įgaliojimų viršijimas tapo tarnybos įgaliojimų viršijimu, o piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi – piktnaudžiavimas tarnyba. Pažymėtina ir tai, jog šios nusikalstamos veikos iš Pareiginių nusikaltimų skirsnio buvo perkeltos į nusikaltimų Valstybės tarnybai skirsnį. Tuo tarpu pareiginių nusikaltimų skirsnis – neteko galios. Toks šios nusikalstamų veikų perkėlimas į naująjį, nusikaltimų valstybės tarnybai skirsnį, veikų pavadinimų pakeitimas, sąvokų pakeitimas – laikytinas logišku, kadangi būtent tais metais, kuomet buvo priimta ši, naujoji LTSR BK redakcija – t.y. 1995 m., buvo priimtas Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymas, su kuriuo yra siejama Lietuvos valstybės tarnybos reglamentavimo pradžia (Pivoras *et al.*, 2014, p. 25).

Sekantis 285 straipsnio pakeitimas buvo atliktas 1998 m. vasario 3 d. įstatymu Nr. VIII-617, kuriame nurodoma, jog ši veika gali būti ne tik savanaudiškais, bet ir asmeniniais tikslais. Taigi, šiuo aspektu iš esmės buvo grįžta prie pradinės straipsnio redakcijos, kuri taip pat numatė jos veika gali būti padaryti iš asmeninių paskatų. Be to, vėl buvo numatyta kvalifikuota šios veikos sudėtis – nurodoma, jog tokia veika turi būti padaryti savanaudiškais tikslais ir sukėlus didelę žalą. Taip pat,

tuo pačiu įsakymu buvo atliktas ir LTSR BK 287 straipsnio pakeitimas – buvo taip pat numatyta, jog veika gali būti padaryti ir iš asmeninių paskatų. Be to, vėl buvo numatyta šios nusikalstamos veikos kvalifikuota sudėtis, ji tapo visiškai kitokia, nei buvo anksčiau – numatyta baudžiamoji atsakomybė už veiką, padarytą savanaudiškais tikslais ir sukėlusią didelę žalą valstybės interesams ar kitiems asmenims.

Priėmus naująjį BK, pirminėje šio straipsnio redakcijoje, galiojusioje nuo 2003 m. gegužės 1 d. buvo numatyta, jog valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, piktnaudžiavęs tarnybine padėtimi arba viršijęs įgaliojimus, jeigu dėl to didelės žalos patyrė valstybė, tarptautinė viešoji organizacija, juridinis ar fizinis asmuo, baudžiamas teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimu arba bauda, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki ketverių metų. Be to, antrojoje šio straipsnio dalyje buvo numatyta kvalifikuota sudėtis – nurodoma, jog tas, kas padarė šio straipsnio 1 dalyje numatytą veiką siekdamas turtinės ar kitokios asmeninės naudos, jeigu nebuvo kyšininkavimo požymių, baudžiamas teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimu arba laisvės atėmimu iki šešerių metų. Taigi, matyti, jog priėmus naująjį baudžiamąjį kodeksą – buvo priimti ženklesni reglamentavimo pokyčiai. Pirmiausia, anksčiau aptartos nusikalstamų veikų – piktnaudžiavimo tarnyba ir tarnybos įgaliojimų viršijimo sudėtys buvo sujungtos į vieną straipsnį, kuris pavadintas piktnaudžiavimu. Antra, pagrindinėje nusikalstamos veikos sudėtyje nebeliko savanaudiškų ir asmeninių tikslų požymio, tačiau atsirado kvalifikuota nusikalstamos veikos sudėtis, kurioje buvo numatytas požymis – siekimas turtinės ar kitokios asmeninės naudos, jeigu nebuvo kyšininkavimo požymių. Trečia, detalizuoti subjektai, kurie dėl tokios veikos gali patirti žalą – tai valstybė, tarptautinė viešoji organizacija, juridinis ar fizinis asmuo. Galiausiai, pakito šios nusikalstamos veikos subjektas – valstybės pareigūno ar valstybės tarnautojo sąvoka pakeista valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens sąvoka. Paskutinėje LTSR BK redakcijos 290 straipsnio 1 dalyje valstybės tarnautojo ir valstybės pareigūno sąvoka buvo apibrėžta bendra samprata – nurodant, kad pagal šį kodeksą valstybės tarnautojai ir pareigūnai yra asmenys, dirbantys valstybės tarnyboje, – valstybės politikai, viešojo administravimo valstybės tarnautojai pagal Valstybės tarnybos įstatymą bei kiti asmenys, kurie dirbdami valstybės ar savivaldybių institucijose ar įstaigose, teisminėse, teisėsaugos, valstybės kontrolės bei priežiūros ir joms prilygintose institucijose atlieka valdžios atstovo funkcijas arba turi administracinius įgaliojimus, taip pat oficialūs kandidatai į tokias pareigas. Naujojo BK 230 straipsnio 1 dalyje buvo nustatyta identiška samprata, tačiau apibrėžta kaip valstybės tarnautojo. Visgi, asmenų ratas, kuris gali būti šios nusikalstamos veikos subjektu išsiplėtė, kadangi į ją buvo įtraukti ir valstybės tarnautojui prilygtini asmenys. BK 230 straipsnio 2 dalyje buvo numatyta, jog tai asmuo, turintis atitinkamus įgaliojimus užsienio valstybės institucijoje, tarptautinėje viešajoje organizacijoje ar tarptautinėse teisminėse institucijose, taip pat oficialūs kandidatai į tokias pareigas.

Vėliau atlikti BK 228 straipsnio pakeitimai buvo neženkliūs. 2007 m. birželio 28 d. įstatymu Nr. X-1233 šis straipsnis buvo papildytas 3 dalimi, kuri numatė, jog už šią nusikalstamą veiką gali atsakyti ir juridinis asmuo. Pažymėtina, jog šiuo įstatymu įstatymų leidėjas plėtė nusikalstamų veikų, už kurias baudžiamojon atsakomybėn traukiamas juridinis asmuo, sąrašą. Toks sąrašo plėtimas buvo susijęs inter alia su įstatymų leidėjo siekiu BK nuostatas suderinti su iš tarptautinių dokumentų, inter alia ES teisės, kylančiais reikalavimais (Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2009 m. birželio 8 d. nutarimas). Taip pat, 2011 m. birželio 21 d. įstatymu Nr. XI-1472 papildytas asmenų sąrašas, kuriems gali būti padaroma didelė žala, nurodant Europos Sąjungą. Be to, pakeistos bausmės – iš sąrašo išbraukiant teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimą, papildant, jog ir už kvalifikuotą šios nusikalstamos veikos sudėtį gali būti taikoma bauda bei padidinant laisvės atėmimo bausmės dydį. Pažymėtina, jog teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimas buvo išbrauktas ne atsitiktinai, kadangi 2011 m. birželio 21 d. įstatymu Nr. XI-1472, ši bausmės rūšis buvo išbraukta iš BK 42 straipsnyje numatyto bausmių sąrašo bei įrašyta į BK 67 straipsnyje numatytą baudžiamųjų poveikio priemonių sąrašą. Vadovaujantis BK 67 straipsnio 3 dalimi – ši baudžiamoji poveikio priemonė asmeniui, padariusiam BK 228 straipsnyje numatytą veiką gali būti skiriama kartu su bausme.

Taigi, apžvelgus 228 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos pakeitimus, pažymėtina, jog kardinalių šio straipsnio pakeitimų nuo 1961 m., kuomet buvo priimtas LTSR BK iki dabartinės Baudžiamosios kodekso redakcijos atlikta nebuvo. Kaip ryškiausias šio straipsnio pakeitimus galima išskirti: 1) iki BK priėmimo piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi ir įgaliojimų viršijimas – buvo įtvirtinti atskiruose straipsniuose, o priėmus BK – šios nusikalstamos veikos įtvirtintos viename straipsnyje, įvardinus jį piktnaudžiavimu. Magistro darbo autorės vertinimu, šiuo aspektu LTSR BK galiojės reguliavimas šių nusikalstamų veikų atžvilgių buvo aiškesnis. Nors šios nusikalstamos veikos savo esme yra panašios, tačiau visgi, jos turi ir savų ypatumų. Kaip minėta, įgaliojimų viršijimas – laikytinas specialiaja norma piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi atžvilgiu. Atsižvelgiant į tai, manytina, jog išskyrus šias veikas į atskirus straipsnius, teisinis reguliavimas būtų aiškesnis; 2) išplėstas subjektų sąrašas, kuris gali atsakyti už piktnaudžiavimą – anksčiau tai buvo tik valstybės tarnautojai (LTSR BK įvardinti kaip valstybės tarnautojai ir valstybės pareigūnai), o priėmus BK – specialiuoju subjektu tapo ir valstybės tarnautojui prilyginti asmenys; 3) taip pat daug kartų kito kvalifikuotos sudėties požymiai. Be to, atsižvelgiant į nurodytų pakeitimų kiekį, galima daryti išvada, jog piktnaudžiavimo straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos visuomet sulaukdavo dėmesio. Pastebėta ir bausmių griežtinimo tendencija.

2. Piktnaudžiavimo sudėties analizė

2.1. Objektas

Nusikalstamos veikos objektas yra tai, į ką kėsinamasi nusikalstama veika (Abramavičius *et al.*, 2003, p. 158). Baudžiamosios teisės doktrinoje nėra vieningos nuomonės dėl nusikalstamos veikos objekto. Juo siūloma laikyti interesus, teisinius gėrius, visuomeninius santykius kartu su teisės normomis. Kai kurie baudžiamosios teisės mokslininkai teigia, kad nusikalstamos veikos objektu gali būti žmonės, ginklai, gamybos priemonės ir kiti materialiojo pasaulio daiktai. Nurodoma, jog šiuo metu Lietuvos baudžiamosios teisės doktrinoje apibrėžiant nusikalstamos veikos objektą vartojamas teisinio gėrio terminas (Abramavičius *et al.*, 2019, p. 185). Be to, teismų praktikoje taip pat nurodoma, jog nusikalstamos veikos objektas – tai saugomas teisinis gėris (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kiekviena nusikalstama veika turi tiesioginį objektą – konkretų pažeistą teisinį gėrį (Bukelienė, 2008, p. 47).

Kiekvienos nusikalstamos veikos pavojingumas ir pasireiškia tuo, kad valstybė teisės normomis nustato tuos gėrius, kurie yra vertingi siekiant užtikrinti normalų asmenų bei pačios valstybės egzistavimą. Tokių teisinių gėrių pažeidimas daro žalą visuomenės nariams, jų grupei ar visai visuomenei. Teisės normų yra saugomi tik tie gėriai, kurie turi visuomeninę reikšmę. (Abramavičius *et al.*, 2003, p. 158-159).

Nusikalstamos veikos objektus galima skirstyti į rūšinius ir tiesioginius. Rūšinis objektas – tai atitinkama vienaarūšių ar tapačių teisinių gėrių dalis, saugoma baudžiamojo įstatymo. Rūšinis objektas yra būdingas atitinkamai vienaarūšių nusikaltimų grupei. Tiesioginiu nusikaltimo objektu pripažįstamas tas teisinis gėris, į kurį kėsinamasi konkrečia nusikalstama veika (Abramavičius *et al.*, 2003, p. 163-165).

Baudžiamojo įstatymo saugoma vertybė pirmiausia nustatoma iš skyriaus, kuriame yra konkretus BK straipsnis, pavadinimo (Vosyliūtė, 2009, p. 28). Piktnaudžiavimo norma įtvirtinta BK XXXIII skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams“. Atsižvelgiant į tai, laikytina, kad BK 228 straipsnyje numatytų nusikaltimų rūšinis objektas – valstybės tarnyba ir viešieji interesai. Baudžiamasis kodeksas valstybės tarnybos ir viešųjų interesų sąvokos nepateikia. Valstybės tarnybos įstatymo 2 straipsnio 11 dalyje nurodoma, kad valstybės tarnyba – valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose pareigas einančių asmenų profesinė veikla, kuria atliekamos viešojo administravimo funkcijos ir (arba) padedama valstybės ar vietos valdžią įgyvendinantiems asmenims atlikti jiems nustatytas funkcijas, išskyrus ūkinio ir (ar) techninio pobūdžio funkcijas (Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas, 1999). Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo įstatymo 2 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad viešieji interesai – tai visuomenės suinteresuotumas, kad deklaruojantys asmenys visus sprendimus

priimtų nešališkai ir teisingai (Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačiųjų interesų derinimo įstatymas, 1997).

Kaip jau minėta anksčiau, BK 228 straipsnyje yra įtvirtintos dvi iš esmės savarankišku, alternatyvių nusikaltimų pagrindinės sudėtytys – piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi ir tarnybos įgaliøjimų viršijimas. Šių nusikaltimų objektas – normali, teisinės valstybės siekį atitinkanti, veiksminga, autoritetinga, Konstitucijai, įstatymams, tarptautinėms sutartims ir kitiems teisės aktams neprieštaraujanti valstybės, savivaldybės įstaigų bei institucijų, tarptautinių institucijų, taip pat valstybinių, nevalstybinių ar privačių įstaigų, įmonių, organizacijų ir profesine veikla besiverčiančių asmenų, turinčių atitinkamus administracinius įgaliøjimus ar teikiančius viešąsias paslaugas, veikla. Tiesioginis minimų nusikaltimų objektas yra atskirų minėtų institucijų, įstaigų ir pan. normali, veiksminga, autoritetinga pagal Konstituciją, įstatymus ir kitus teisės aktus, pavyzdžiui, statusus, pareigybių aprašymus, vykdoma veikla. Papildomu objektu gali būti žmogaus sveikata, orumas, nuosavybė ir kitos vertybės (Abramavičius *et al.*, 2010, p. 100). Teismų praktikoje nurodoma, jog Valstybės tarnybos darbuotojai yra atsakingi už tam tikrų valstybės įstaigų, institucijų funkcijų vykdymą, arba turi teises bei pareigas teikti žmonėms atitinkamas viešąsias paslaugas, tačiau nevykdydami arba netinkamai, nesąžiningai vykdydami savo pareigas ar pasinaudodami tarnybine padėtimi dėl savo interesų, dezorganizuoja, griauna valstybės tarnybos darbą įvairiose srityse, tiesiogiai ar netiesiogiai pažeidžiamos žmonių teisės bei laisvės. Kėsinimasis į valstybės tarnybą padarinių mastas labai priklauso nuo valstybės tarnybos veiklos srities, kaltininko užimamų pareigų svarbos. Valstybės tarnyba grindžiama lojalumo valstybei, nesavanaudiškumo, viešumo, skaidrumo, teisingumo ir kitais principais (Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas, 1999). Šių principų laikymasis valstybės tarnyboje realiai garantuoja žmogaus teisių, laisvių ir teisėtų interesų apsaugą, teisėtumą visuomenės bei valstybės gyvenime, ekonominę gerovę. Todėl labai svarbi funkcija yra pačios valstybės tarnybos apsauga teisinėmis, iš jų ir baudžiamosiomis priemonėmis nuo kėsinimosi į valstybės tarnybos normalią veiklą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. balandžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Taigi, piktnaudžiavimo rūšinis objektas – yra valstybės tarnyba ir viešieji interesai. Tuo tarpu tiesioginis objektas – normali, skaidri, vadovaujantis teisės aktais vykdoma institucijų bei įstaigų vykdoma veikla. Manytina, jog praktikoje nustatant piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi bei įgaliøjimų viršijimo objektą didelių problemų nekyla.

2.2. Objektyvioji pusė

Nusikalstamos veikos objektyvioji pusė – tai išorinis pavojingo kėsینimosi, kuriuo pažeidžiami baudžiamojo įstatymo saugomi teisiniai gėriai, pasireiškimas (Abramavičius *et al.*, 2019, p. 201). Prie požymių, apibūdinančių objektyviąją pusę, baudžiamosios teisės teorijoje priskiriami: pavojinga veika, nusikalstamos veikos pasekmės, priežastinis ryšys tarp veikos ir atsiradusių pasekmių ir nusikaltimo padarymo laikas, vieta, būdas, priemonės bei kitos objektyvios aplinkybės (Abramavičius *et al.*, 2003, p. 170).

Iš minėtųjų objektyviosios pusės požymių visų konkrečių nusikalstamų veikų sudėčių būtinasis požymis yra tik veika. Nusikalstami padariniai, priežastinis ryšys, nusikalstamos veikos padarymo vieta, laikas, būdas, įrankiai, priemonės bei kitos aplinkybės gali ir nebūti numatytos aprašant konkrečias nusikalstamų veikų sudėtis (Abramavičius *et al.*, 2019, p. 201).

Piktnaudžiavimo, numatyto BK 228 straipsnyje, objektyvieji požymiai pasireiškia: 1) pavojinga veika — piktnaudžiavimu tarnybine padėtimi arba įgaliojimų viršijimu; 2) pavojingais padariniais — didelės žalos valstybei, tarptautinei viešajai organizacijai, juridiniam ar fiziniam asmeniui kilimu; 3) priežastinio ryšio tarp padarytos veikos ir kilusių padarinių buvimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Pažymėtina ir tai, kad piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi ir įgaliojimų viršijimas yra alternatyvios veikos, todėl nusikaltimas, numatytas BK 228 straipsnio 1 dalyje, laikomas baigtu padarius bent vieną iš šių veikų, jei yra šiame baudžiamajame įstatyme numatyti padariniai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gegužės 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi yra suprantamas kaip valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens savo tarnybinės padėties, įstatymais ir kitais teisės aktais suteiktų teisių, pareigų ir įgaliojimų panaudojimas arba nepanaudojimas priešingai tarnybos interesams, jos veiklos principams, esmei ir turiniui. Piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi padaromas aktyviais veiksmais (turtines vertybes naudojant ne pagal paskirtį, sudarant neteisėtus, nepagrįstus sandorius, eksploatuojant pavaldinių darbą savo interesais, neteisėtai suteikiant sau ar kitiems asmenims lengvatų ar privilegijų ir pan.) arba neveikimu, t. y. neatlikimu veiksmų, kurie, tinkamai atliekant savo pareigas ir įgaliojimus, buvo būtini (Švedas, 2009, p. 625).

Išanalizavus teismų praktiką, galima paminėti tokius pavyzdžius, kuomet teismas pripažino, jog buvo piktnaudžiuojama tarnybine padėtimi: savavališkai sudarant sandorius, jų nesuderinant su nustatytais subjektais, kai tai yra būtina pagal teisės aktus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje), fiktyviai įdarbinant asmenį ir uždarbį pasiimant sau (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje), pareigūnams susitariant slėpti tikrąsias eismo įvykio aplinkybes (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje), gydytojams pasinaudojant savo padėtimi ir klastojant dokumentus – nedarbingumo pažymėjimus, pažymas

dėl alkoholio koncentracijos kraujyje ir pan. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje), gydytojui skiepijant asmenį nenustatytu skysčiu, vietoje skiepo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje), susitarant sudaryti išskirtines sąlygas laimėti viešuosius pirkimus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje), išnuomojant valstybinės žemės sklypą neskelbiant aukciono (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje), nesiimant veiksmų, kad būtų inicijuotas patikrinimas bei konsultuojant kaip toliau neteisėtai veikti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje), įgyjant fiktyvų nedarbingumo pažymėjimą, turint tikslą pateisinti dėl aplaidumo praleistus teismo posėdžius, ir jo kopiją pateikus teismui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje) ir t.t.

Valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, neatlikdamas tarnybos pareigų, pažeidžia atitinkamus teisės aktus, apibrėžiančius jo kompetenciją, teises ir pareigas, todėl kiekvienu atveju byloje yra nustatoma ir konkrečiais teisės aktais pagrindžiama, kokių savo pareigų jis neatliko arba atliko netinkamai. Jeigu valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo savo tarnybos pareigų neatlieka dėl objektyvių, nuo jo valios nepriklausančių priežasčių, BK 228 straipsnis netaikomas (Švedas, 2009, p. 628).

Paminėtina, jog nors kai kurie teisininkai nurodo, jog piktnaudžiavimo norma pagal dalį, kurioje kriminalizuotas piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi, nėra blanketinė (Bereikienė *et al.*, 2017, p. 214), visgi, magistro darbo autorė su tokia pozicija nesutinka. Teismų praktikoje nurodoma, jog valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens veiklos teisėtumą nulemia ne vien tai, kad jis savo veikloje nepažeidė konkretaus draudimo, nurodyto norminiame akte. Ne mažiau svarbu įvertinti, ar jis vadovavosi tarnybos interesais ir principais atlikdamas pareigas, ar neiškreipė savo tarnybinės veiklos turinio. Akivaizdu, kad formalus laikymasis nustatytų taisyklių, reglamentuojančių subjekto tarnybinę veiklą, neeliminuoja galimybės veikti priešingais tarnybai interesais, savo asmeninius interesus iškelti aukščiau už viešuosius (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Visgi, nurodoma ir tai, jog pareiškiant kaltinimą dėl piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi turi būti nurodytos konkrečios teisės normos, kurias pažeidė asmuo, kaltinamas šios nusikalstamos veikos padarymu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Magistro darbo autorės nuomone, tuo atveju, kai piktnaudžiaujant tarnybine padėtimi nėra vadovujamasi tarnybos interesais ar principais atliekant pareigas, ar iškreipiamas tarnybinės veiklos turinys, vis tiek yra pažeidžiama konkreti teisės norma, kuri šiuos interesus, principus ir kt. reguliuoja. Pavyzdžiui – Valstybės tarnybos įstatymo 3 straipsnyje yra įtvirtinti valstybės tarnautojų veiklos ir tarnybinės etikos principai, 16 straipsnyje – valstybės tarnautojų pareigos ir t.t.

Tuo tarpu įgaliojimų viršijimas yra įstatymais ir kitais teisės aktais valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui suteiktų įgaliojimų ribų peržengimas (Švedas, 2009, p. 625). Kartais tarnybinių

įgaliojimų ar teisių viršijimas gali būti aiškus tik pačiam kaltininkui ir asmenims, gerai žinantiesiems, kokie įgaliojimai ir teisės buvo suteikti. Taigi BK 228 straipsnio prasme galima viršyti tik tuos įgaliojimus, kurie priskiriami valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens kompetencijai, dėl to kvalifikuojant tarnybos įgaliojimų viršijimą reikia tiksliai nustatyti asmens teises, įgaliojimus ir jų pobūdį. Tai galima padaryti vadovaujantis konkrečiais įstatymais, kitais teisės aktais, reglamentuojančiais kaltininko veiklą, valstybės tarnybą ir pan. (Abramavičius *et al.*, 2010, p. 101-102). Įgaliojimų viršijimas – yra blanketinė norma, nes šiuo atveju visada būtina nustatyti, kad nebuvo laikomasi tam tikro norminio akto nuostatų (Bereikienė *et al.*, 2017, p. 216).

Įgaliojimų viršijimas padaromas tik neteisėtu veikimu. Tai paprastai būna veiksmai, kurie nepriklausė kaltininko kompetencijai; veiksmai, kuriems atlikti reikalingas specialus sprendimas ar leidimas; veiksmai, kurie nebuvo būtini ir kuriuos atlikti buvo galima tik įstatyme ar kitame teisės akte nustatytais atvejais; veiksmai, kurie visiškai uždrausti; ir kt. (Švedas, 2009, p. 626).

Analizuojant teismų praktiką pastebėta, jog įgaliojimų viršijimas dažniausiai pasireiškia pareigūnų įgaliojimų peržengimu nepagrįstai panaudojant fizinę prievartą prieš kitus asmenis juos sulaikant, pristačius į komisariatą ir pan. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. spalio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2010, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gegužės 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. kovo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. gruodžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje ir t.t.).

Pažymėtina, jog nusikalstamos veikos numatytos BK 228 straipsnyje sudėtis yra materiali, todėl veika laikoma baigta atsiradus padariniams – didelei žalai.

Didelės žalos darymą valstybei, tarptautinei viešajai organizacijai, juridiniam arba fiziniam asmeniui kaip piktnaudžiavimo padarinių požymį apibūdina trys elementai: 1) nukentėjusieji (subjektai, kuriems gali būti padaryta žala), 2) žalos pobūdis, 3) žalos dydis (Girdenis, 2009, p. 103).

Taikant BK 228 straipsnį žala suprantama kaip turtinio ar kitokio pobūdžio žala, dėl kurios nukenčia valstybės, tarptautinės viešosios organizacijos, juridinio ar fizinio asmens turtinė padėtis arba (ir) padaromas neigiamas poveikis jų neturtiniams interesams (Švedas, 2009, p. 626).

Dauguma teisininkų apibūdindami žalos pobūdį nurodo, jog ji gali būti turtinė ir neturtinė. Kai kurie išskiria ir fizinio pobūdžio žalą. Fizinė žala siejama su poveikiu žmogaus organizmui. Ji gali pasireikšti įvairaus lygio sveikatos sutrikdymais ir net gyvybės atėmimu (Girdenis, 2009, p. 103-104). Magistro darbo autorės nuomone, fizinė žala yra priskiriama neturtinei žalai. Tokia yra ir LAT praktika. Pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje teismas nurodė, jog pripažinus, kad policijos pareigūno fizinės prievartos veiksmai buvo neteisėti, nebūtini ir neproporcingi, kad jais buvo padaryta fizinė žala dviejų asmenų sveikatai,

pagrįstai konstatuota, kad tokiais veiksmais didelė neturtinė žala buvo padaryta tik fiziniams asmenims ir Lietuvos policijai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Be to, paminėtina, jog analizuojant teismų praktiką pastebėta, kad fizinė žala paprastai pasireiškia viršijant įgaliojimus, o ne piktnaudžiaujant tarnybine padėtimi.

Turtinė žala yra turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negauta nauda ar negautos pajamos, kurios būtų gautos, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų (ar neveikimo) (Švedas, 2009, p. 626). Taip pat, turtinė žala gali pasireikšti ir pasyvo padidiniu (paskolos paėmimas juridinio asmens vardu savo reikmėms ir t. t.), nepranešant apie nekaltai arba neatsargiai prarastą turtą (Girdenis, 2009, p. 104).

Kitokio pobūdžio žala yra fizinė, moralinė, organizacinė ar kito neturtinio pobūdžio žala, padaryta teisės ginamoms ir saugomoms nematerialioms vertybėms (asmens sveikatai, garbei, orumui, juridinio asmens reputacijai, valstybės tarnybos autoritetui ir pan.) (Švedas, 2009, p. 626).

Pažymėtina, jog žala šiuo atveju turi būti nustatyta ne bet kokia, o didelė. Pažymėtina, jog požymis „didelė žala“ neturi būti aiškinamas gramatiškai, nes tai – pernelyg siauras įstatymų leidėjo valios aiškinimas. Šį požymį reikia aiškinti sistemiškai, o sisteminio aiškinimo rezultatas nebūtinai bus toks pats, kaip gramatinio. Požymis „didelė“, neturi būti įsivaizduojama kaip kas nors ypač didelio kiekybiniu požiūriu. Galbūt tik tuomet, kai susiduriama su materialine žala, tokia pozicija suprantama (Pakštaitis, 2006, p. 97).

Didelės žalos požymis, būtinas baudžiamajai atsakomybei kilti, yra vertinamasis, todėl kiekvienu atveju nustatomas atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes, t. y. į žalos pobūdį, kokiais teisės aktais ginami interesai pažeisti, nukentėjusiųjų skaičių, nusikalstamos veikos laiką, trukmę, kaltininko einamų pareigų svarbą ir pan. Taip pat, sprendžiant klausimą, ar turtinė žala yra didelė, atsižvelgiama ir į tai, kiek ji reikšminga tokią žalą patyrusiam asmeniui (Švedas, 2009, p. 626). Be to, atsižvelgiama į kaltininko padarytos veikos atgarsį visuomenėje ir šio atgarsio įtaką valstybės tarnautojo autoritetui ar valstybės institucijos prestižui (Abramavičius *et al.*, 2010, p. 104). Reikšmės turi ir valstybės tarnautojo „užimamų pareigų svarba“. Kuo aukštesnės užimamos pareigos, tuo didesnė žala padaroma valstybės autoritetui. Taip pat, įtakos turi ir padarytos veikos tyčinės kaltės rūšis (tiesiogine tyčia padaryta veika visada padaro daugiau žalos valstybės autoritetui nei piktnaudžiavimas padarytas netiesiogine tyčia) (Girdenis, 2009, p. 105). Kai kuriais atvejais didelė žala siejama su tarnautojo gauta nauda iš nusikalstamos veikos. Visgi, teisės doktrinoje nurodoma, jog tokia argumentacija neteisinga. Nusikalstamos veikos metu gauta nauda nebūtinai yra didelės žalos pagrindas (Pakštaitis, 2006, p. 96). Magistro darbo autorės nuomone, gauta nauda iš nusikalstamos veikos gali būti siejama tik su didele turtine žala.

Kasacinės instancijos teismas savo nutartyse yra ne kartą pasisakęs, kad nepritartina praktikai, kai bet kokie teisės aktų, reglamentuojančių valstybės tarnautojų atliekamas funkcijas, pažeidimai kvalifikuojami kaip nusikalstamas piktnaudžiavimas neanalizuojant, ar pakankamas padarytų veiksmų

pavojingumas, ar pakankamai yra duomenų išvadai apie didelės žalos padarymą, neįvertinant kitų teisės šakų normų veiksmingumo atkuriant pažeistas teises ir nubaudžiant teisės aktų reikalavimus pažeidusius asmenis. Tokia praktika neatitinka baudžiamųjų įstatymų paskirties. Didelės žalos požymis, rodantis padidintą piktnaudžiavimo pavojingumą ir nustatantis takoskyrą tarp baudžiamosios ir drausminės atsakomybės, turi būti kruopščiai pagrįstas byloje esančių duomenų visumos vertinimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Tais atvejais, kai veikos kvalifikavimas susijęs su galimai padarytos turtinės žalos dydžiu, turi būti apskaičiuotas ir nustatytas realus turtinės žalos dydis. Vertinant turtinės žalos tikrumą, atsižvelgtina į visumą objektyvių veikos padarymo aplinkybių, be kita ko, į tai, kaip buvo panaudotas turtas, kieno interesais veikė asmuo, koks padarytų pažeidimų pobūdis, mastas. Tokiu atveju tik išsamus bylos aplinkybių išnagrinėjimas sudaro galimybes padaryti išvadą, ar piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi arba įgaliojimų viršijimas minėtiems subjektams iš tiesų sukėlė didelę turtinę žalą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Teisės doktrinoje galima rasti pasisakymų, jog turtinė žala laikytina didele, kai ji viršija 250 MGL dydžio sumą (Abramavičius *et al.*, 2010, p. 103). Tuo tarpu kiti teisininkai nurodo, jog didelę turtinę žalą reikia stengtis nustatyti baudžiamąjį įstatymą aiškinant sistemiškai, analizuojant BK skyrius, kur nusikalstami padariniai yra paaiškinti nurodant konkretų dydį. Štai, pavyzdžiui, BK XXXI skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai ekonomikai ir verslo tvarkai“ aiškinant sąvokas numatyta, kad didelė turtinė žala yra 150 MGL dydžio sumą viršijanti žala (BK 212 str. 1 d). Kadangi šiame skyriuje išaiškinta būtent didelė turtinė žala, tokio paties aiškinimo būtų tikslinga laikytis aiškinant ir kitais atvejais padaromą turtinę žalą. Tuo tarpu, didelės turtinės žalos nevertėtų painioti su kituose kodekso straipsniuose paaiškinta didele turto verte – 250 MGL, t. y. nusikaltimo dalyko požymiu. Didelės žalos netikslinga sieti su tame pačiame skyriuje numatyta kyšio suma – 250 MGL, nes nusikaltimo sudėties požiūriu šiose sudėtyse įtvirtinti skirtingi požymiai: piktnaudžiavimo žala ir nusikaltimo dalykas kyšininkavimo sudėtyje (BK 225 str. 3 d.), kurie pagal reikšmę atsakomybės dydžiui visiškai nėra tolygūs (Pakštaitis, 2006, p. 98). Visgi, magistro darbo autorė išsakyta pozicijai, pritaria tik dalinai – sutiktina, jog šiame skyriuje įtvirtintos didelės žalos požymio negalima lyginti su didele turto verte, su kyšio suma, tačiau nesutiktina, jog didelę turtinę žalą reikia aiškinti sistemiškai bei atsižvelgti į kituose skyriuose įtvirtintą turtinės žalos dydį. Nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai rūšinis objektas – ekonomika ir verslo tvarka, o piktnaudžiavimo nusikalstamų veikų, kaip ir kitų BK XXXIII skyriuje numatytų nusikalstamų veikų, rūšinis objektas – valstybės tarnyba ir viešieji interesai, todėl tapatinti šiomis nusikalstamos veikomis padarytos žalos dydį – būtų neteisinga.

Ankstesnėje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje būdavo nurodoma, jog 250 MGL yra riba, nuo kurios galima baudžiamoji atsakomybė pagal BK 228 straipsnio 1 dalį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Aktualioje teismų praktikoje nurodoma, jog nors didelė turtinė žala BK 228 straipsnio prasme kasacinėje praktikoje paprastai siejama su žala, viršijančia 250 MGL, tačiau, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, didele gali būti pripažinta ir mažesnio dydžio turtinė žala (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Visgi, analizuojant teismų praktiką pastebėta, jog tuo atveju, jei teismai nustato didelę turtinę žalą, jie ją sieja su 250 MGL dydžio suma, t.y. nepripažįsta didele žala mažesnės nei 250 MGL sumos. Magistro darbo autorė sutinka su O. Fedosiuk išsakytomis mintimis, jog turint galvoje itin griežtas teises pasekmes už apysunkio (jei padaryta BK 228 straipsnio 1 dalyje numatyta nusikalstama veika) ar sunkaus nusikaltimo (jei padaryta BK 228 straipsnio 2 dalyje numatyta nusikalstama veika) padarymą, tokia žema kartelė jau nebeatitinka ekonominių realiųjų ir proporcingumo (Fedosiuk, 2012, p. 730). Todėl kyla klausimas, ar ši riba, skirianti baudžiamąją atsakomybę nuo drausminės (tarnybinės) atitinka ultima ratio principą. Magistro darbo autorės nuomone, teismai šią praktikoje vyraujančią orientacinę didelės turtinės žalos ribą turėtų didinti, nustatant, pavyzdžiui, 500 MGL dydžio ribą.

Kitokio, t. y. neturtinio pobūdžio žala gali būti įvairaus pobūdžio – moralinė, organizacinė, politinė ir pan. (Girdenis, 2009, p. 104). Neturtinio pobūdžio žala laikytinas ir neteisėtas konstitucinių žmogaus teisių (pavyzdžiui, į mokslą, darbą, medicininį aptarnavimą ir pan.) bei laisvių apribojimas ar pažeidimas (pavyzdžiui, tam tikrų operatyvinių veiksmų, pažeidžiančių asmens, būsto, privataus gyvenimo neliečiamumą, atlikimas be teismo sankcijos, kai sankcija būtina pagal įstatymus, ir pan.); nepagrįstas verslo varžymas, vilkinimas priimti sprendimus, išduoti leidimus, licencijas; trukdymas konkurencijai; monopolizmo skatinimas ar įtvirtinimas ir pan. Kaip didelė žala vertintinas ir prisidėjimas prie nusikaltimo asmenų, privalančių užkirsti kelią nusikaltimams, juos tirti, traukti kaltininkus baudžiamojon atsakomybėn. Nusikalstamai didele žala pripažintinas ir, pavyzdžiui, konkrečios valstybės ar savivaldybės institucijos, įstaigos normalaus darbo sutrikdymas, dezorganizavimas, jų prestižo sumenkinimas (Abramavičius *et al.*, 2010, p. 104). Įstatymo viršenybės, teisėtumo, teisingumo, skaidrumo ir lojalumo principų pažeidimas valstybės tarnautojo veikla, pareigūno vardo diskreditavimas taip pat laikomas didele žala (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gegužės 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintų teisių ir laisvių pažeidimas, valstybės tarnybos autoriteto sumenkinimas ar kiti esmingai žalingi padariniai paprastai pripažįstami didele žala ne tik tarnybai ar asmeniui, bet ir valstybei (Švedas, 2009, p. 626). Taip pat, jei nukentėjusiajam padaroma fizinė žala, tai net ir nedidelė žala sveikatai vertintina kaip didelė žala (Abramavičius *et al.*, p. 103).

Analizuojant teismų praktiką nustatyta, jog teismai konstatuoja, jog buvo padaryti didelė neturtinė žala tokiose situacijose: policijos darbuotojams, viršijant savo tarnybinius įgaliojimus bei nukentėjusiesiems padarius net ir nedidelę žalą sveikatai, konstatuojama, kad didelė neturtinė žala padaroma ne tik fiziniams asmenims, bet ir Lietuvos policijai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje); dalyvaujant darant nusikalstamą veiką ir kartu sudarant sąlygas kitiems asmenims daryti nusikalstamas veikas ir taip diskredituojant valstybės, miesto savivaldybės ir valstybės tarnautojo vardą, sumenkinant miesto savivaldybės autoritetą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje); neteisėtai panaudojant žinomai suklastoto tikro dokumento – nedarbingumo pažymėjimo kopiją, siekiant pateisinti dėl savo aplaidumo praleistus teismo posėdžius ir taip diskredituojant advokato vardą, sumenkinant Lietuvos advokatūros autoritetą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje); mokyklos direktorei darant nusikalstamas veikas, be kita ko, pasisavinant jai patikėtą didelės vertės svetimą, mokyklai patikėjimo teise perduotą valdyti savivaldybei priklausantį turtą ir taip pakenkiant mokyklos įvaizdžiui, sumenkinant mokyklos direktoriaus autoritetą pavaldžių ir kitų asmenų akivaizdoje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje); savo pareigas panaudojant priešingai bendrovės interesams, siekiant turtinės naudos sau ir kitiems asmenims, t. y. jas panaudojant darant kitas nusikalstamas veikas, be to, savo nusikalstamais veiksmais sudarant sąlygas kitiems asmenims padaryti nusikaltimus ar būti įtrauktiems į nusikaltimų darymą jiems to nežinant bei taip iškraipant bendrovės normalią, veiksmingą, autoritetingą, įstatymais, bendrovės vidaus teisės aktais pagrįstą bei teisinės valstybės siekius atitinkančią veiklą, pažeminant šios bendrovės direktoriaus vardą, sumenkinant ir pažeminant pačios bendrovės ir jos steigėjos savivaldybės autoritetą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje); siekiant turtinės naudos, vietoj žadėtos vakcinės dozės, paskiepijant nukentėjusiąją nenustatytos kilmės skysčiu ir tokiu būdu diskredituojant Lietuvos nacionalinę sveikatos sistemą, ir padarė didelę neturtinę žalą fiziniams asmenims – nukentėjusiosioms, nes dėl tokių veiksmų jos patyrė didelius moralinius ir dvasinius išgyvenimus dėl nukentėjusiosios sveikatos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje) ir t.t.

Nors teismų praktikoje nurodoma, jog šis požymis negali būti be turinio, vien apibrėžtas abstrakčiomis frazėmis apie valstybės ir juridinių asmenų autoriteto, reputacijos, prestižo menkinimą, kompromitavimą, pagrindinių valstybės principų pažeidimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje), tačiau manytina, jog ši problema – t.y. tai, jog teismai didelį neturtinės žalos dydį vertina pernelyg formaliai išlieka aktuali. Tai rodo teismų praktika, kuomet žemesnių instancijų teismai neturtinę žalą pripažįsta didele, o apeliacinės ir/ar kasacinės instancijos teismai tokius nuosprendžius panaikina bei asmenis išteisina, kaip nepadariusius šios nusikalstamos veikos. Pavyzdžiui, vienoje baudžiamojoje byloje apeliacinės instancijos teismas didelės neturtinės žalos dydį grindė tuo, jog piktnaudžiaudamas jam suteiktais įgaliojimais, savo veiksmais R. V. sumenkino UAB VAE generalinio

direktoriaus vardą, šios valstybinės reikšmės juridinio asmens autoritetą, sudarydamas sąlygas abejoti tokias pareigas einančio asmens sugebėjimu įmonei vadovauti teisingai bei tinkamai, dirbti valstybės labai skaidriai ir laikantis teisės aktų reikalavimų, pakirto pasitikėjimą tokias pareigas einančiu asmeniu ir vadovaujamo valstybinės reikšmės juridinio asmens galimybėmis tinkamai realizuoti savo paskirtį – laikantis teisės aktų reikalavimų įgyvendinti projektą, tikslingą valstybės energetiniam saugumui užtikrinti. Kasacinės instancijos teismas, nagrinėdamas kasacinį skundą konstatavo, jog tokiu atveju vertinant neturtinės žalos dydį valstybei neturi būti apsiribojama vien tik tarnautojo (jam prilyginto asmens) einamų pareigų svarbos ar įstaigos, kuriai tas asmuo atstovauja, gero įvaizdžio vertinimu, aktualu įvertinti byloje nustatytų aplinkybių visumą, be kita ko, minėtų pažeidimų pobūdį ir priežastis, išsiaiškinti, ko iš tiesų buvo siekiama minėtais veiksmais; ar jiems yra būdingas korupcinis pobūdis, savanaudiški tikslai; ar realiai suteiktos įsigytos paslaugos (atlikti darbai), ar jų kaina yra aiškiai per aukšta; kaip minėti veiksmai vertintini proporcingumo, racionalumo aspektu, valstybės tarnybos principus, viešųjų pirkimų nuostatas, pažeidimai vertintini ir atitinkamos Lietuvos politinės, ekonominės situacijos, strateginių uždavinių, valstybės nustatytų tikslų įgyvendinimo aspektu. Atsižvelgdamas į tai, teismas konstatavo, jog šiuo atveju didelės neturtinės žalos požymis konstatuotas formaliai, pagrįstas tik turtinės žalos padarymo, einamų pareigų ir viešųjų pirkimų sritį reglamentuojančių teisės aktų pažeidimų faktu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Pažymėtina, jog tai, kad būtinasis sudėties požymis – padariniai yra suformuluota abstrakčiai bei yra vertinamojo pobūdžio, teisininkų yra vertinama skirtingai. Vieni teisininkai tai kritikuoja, nurodydami, jog tokia juridinė technika neatitinka teisinio aiškumo ir subjektyvaus kaltinimo principų, neleidžia kaltinamajam tinkamai gintis nuo kaltinimo. Normos analizė leidžia daryti išvadą, kad požymis „didelė žala“ labiau rodo didesnę tarnybinio nusižengimo (veikos) pavojingumą (šiurkštumą), o ne padarinius (Bereikienė *et al.*, 2017, p. 217-218). Nurodoma, jog dėl menkausio tarnybinio pažeidimo, panorėjus, įmanoma inicijuoti baudžiamąjį procesą, motyvuojant, kad šis pažeidimas diskreditavo pareigūno vardą, institucijos ir valstybės prestižą ir pan. (Fedosiuk, 2012, p. 727) Dažnai tokio pobūdžio bylos beveik neįmanoma prognozuoti teismo proceso baigties (Bereikienė *et al.*, 2017, p. 221). Nurodoma, jog tokios žalos neįmanoma nei išmatuoti, nei įvertinti, nes ji gali būti ir nepiniginio pobūdžio. Tokiu atveju didelė žala tampa vertinamuoju kriterijumi, iš dalies priklausančiu nuo ikiteisminį tyrimą atliekančių pareigūnų diskrecijos (Zaksaitė, 2012, p. 47). Teisės doktrinoje yra siūlymų nustatyti ir konkretų didelės turtinės žalos dydį – pavyzdžiui 150 MGL ir didesnę turtinio pobūdžio žalą (Pakštaitis, 2006, p. 98). Tuo tarpu kitų teisininkų nuomonė apie tai, jog šis požymis yra vertinamojo pobūdžio, yra pozityvi – nurodoma, jog atsižvelgiant į tai, jog piktnaudžiavimo nusikaltimas gali pasireikšti įvairiuose visuomeniniuose santykiuose, konkrečių visiems atvejams tinkančių didelės žalos vertinimo kriterijų pateikti neįmanoma. Atsižvelgiant į tai, kiekvienu atveju ši vertinimo teisė paliekama teismui, ir tokia praktika yra teisinga (Girdenis, 2009, p. 106). Magistro darbo autorė, vertinamojo pobūdžio požymio įtvirtinimą vertina

teigiamai. Tai leidžia teismams išvengti spragų, pritaikyti įstatymą įvairioms situacijoms bei nevertinti nusikalstamų veikų pernelyg formaliai. Be to, sutiktina su teisės doktrinoje nurodyta mintimi, jog vertinamieji požymiai neleidžia teisei pernelyg sustabarėti, tapti uždara, suartina teisę su moralinėmis, etinėmis nuostatomis (Veršekys, 2013, p. 44). Kitą vertus, analizuojant baudžiamąjį kodeksą sistemiškai, kyla klausimas, kodėl įstatymų leidėjas sprendė, jog vienu atveju nustatyti konkretų didelės turtinės žalos dydį, kaip šiuo atveju, nėra tikslinga, o kitais atvejais jį nustatė – pvz.: nusikaltimų ir baudžiamųjų nusižengimų ekonomikai ir verslo tvarkai skyriuje nustatyta, jog didelė žala, laikoma žala, kuri viršija 150 MGL dydį, nusikaltimų ir nusižengimų finansų sistemai – kai viršija 250 MGL dydį. Taigi, magistro autorės nuomone, siekiant išlaikyti Baudžiamojo kodekso vientisumą, tikslinga arba palikti žalos dydžio klausimą visuose skyriuose kaip vertinamąjį požymį, arba visuose skyriuose nustatyti konkrečius didelės turtinės žalos dydžius, atsižvelgiant į tų nusikalstamų veikų objektą (tačiau jų nesutapatinti).

Taigi, sąvoka „didelė žala“ įpareigoja ikiteisminio tyrimo institucijas ir teismą konstatuoti, kad padaryta didelė žala, ir tokią išvadą kiekvieną kartą pagrįsti, motyvuoti. Neįrodžius ir nepagrindus tokios žalos, valstybės tarnautojų ar jiems prilygintų asmenų veikos negali būti kvalifikuojamos pagal BK 228 straipsnį, tačiau šiais atvejais gali būti sprendžiamas tokių darbuotojų drausminės, administracinės atsakomybės klausimas. Padarinių dydis yra lemiamas kriterijus nusikaltimus, numatytus BK 228 straipsnyje, atibojant nuo drausminio nusižengimo (Abramavičius *et al.*, 2010, p. 104). Štai pavyzdžiui, baudžiamojoje byloje pirmosios instancijos teismas pripažino asmenį padariusį nusikalstamą veiką, numatytą BK 228 straipsnio 1 dalyje, teismas šioje byloje didelės žalos požymį argumentavo tuo, jog asmuo piktnaudžiaudamas tarnyba klastojant dokumentus, sukėlė nepasitikėjimą visuomenėje valstybės tarnyba, nesaugodamas transporto priemonių techninės apžiūros stoties reputacijos ir menkindamas jos prestižą, kompromituodamas, kenkdamas techninės apžiūros stoties kontrolierių autoritetui, tyčiniiais, neteisėtais, piktnaudžiaujant tarnyba atliktais veiksmais, padarė žalą ne tik juridiniam asmeniui UAB „(duomenys neskelbtini)“, bet ir valstybei dėl jos saugomų interesų užtikrinant visuomenės, tai yra visų eismo dalyvių saugumą, pažeidimo. Apeliacinės instancijos teismas šį nuosprendį paliko nepakeistą. Visgi, kasacinės instancijos teismas išteisino asmenį argumentuodamas tuo, jog šiuo atveju išaiškintos ne sistemingai UAB (duomenys neskelbtini) atliekamos neteisėtos techninės apžiūros didelių trūkumų turinčioms transporto priemonėms, o konstatuota, kad tokia apžiūra buvo atlikta tik vienam automobiliui, neteisėti kontrolieriaus veiksmai buvo nutraukti VKTI pareigūnų, netikros informacijos apie automobilio techninę būklę naudojimas buvo sustabdytas, įvedus neteisėtus duomenis į CTADB, suformuotas netikras dokumentas nesukėlė jokių realių teisiškai reikšmingų padarinių, po įvykio automobilis „Ford Galaxy“ buvo A. B. paslėptas ir eisme nedalyvavo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Magistro darbo autorė tokiai kasacinio teismo praktikai pritaria. Baudžiamoji atsakomybė – tai ultima ratio priemonė ir kiekvienu atveju prieš taikant baudžiamąją atsakomybę, turi būti įvertinta, ar teisinius gėrius nėra galima apsaugoti kitomis, švelnesnėmis priemonėmis. Kaip jau minėta

prieš tai, sprendžiant ar šia nusikalstama veika buvo padaryta didelė žala – negalima nustatyti aplinkybių vertinti pernelyg formaliai ir šį požymį grįsti abstrakčiomis frazėmis, todėl šiuo atveju įvertinus tai, jog atlikti veiksmai buvo vienkartiniai, o ne sistemingi, jie nesukėlė padarinių, nesustabdė įmonės darbo, nesukėlė rezonanso ir pan., sutiktina, jog didelė žala sukelta nebuvo.

Taip pat, Baudžiamasis kodeksas apibrėžia subjektus, kuriems gali būti padaroma didelė žala – tai valstybė, Europos Sąjunga, tarptautinė viešoji organizacija, juridinis ar fizinis asmuo.

Valstybė šioje normoje turi būti suprantama plačiausia prasme. Ši sąvoka turi būti aiškinama plečiamai. Žala gali pasireikšti ir valstybei, ir savivaldybei, ir jos institucijoms. Nurodoma, jog bet kokia žala, pasireiškianti srityje, kurioje valstybė atitinkamai suinteresuota, turėtų būti pripažįstama kaip žala valstybei (Girdenis, 2009, p. 103).

Europos Sąjunga – tai tarptautinė tarpvalstybinė organizacija, vienijanti jai priklausančias Europos valstybes ir kaip subjektas vykdanči šių valstybių jai deleguotas funkcijas siekiant įgyvendinti bendrus šioms valstybėms ir jų visumai būdingus interesus (Melnikas, 2010, p. 7).

Tarptautinė viešoji organizacija – tai tarptautinės teisės subjektas. Tarptautinės viešosios organizacijos apibrėžiamos kaip nuolatiniai tarpvyriausybinių (tarpvalstybinių) pobūdžio junginiai, įsteigti tarptautiniu susitarimu tam, kad padėtų spręsti tarptautines problemas, nurodytas jų steigiamuosiuose dokumentuose, taip pat visapusiškai plėtotų tarptautinį bendradarbiavimą. Pagrindiniai tokių organizacijų požymiai yra šie: 1) sutartinis tarptautinės organizacijos pagrindas; 2) organizacijos nariai yra valstybės; 3) tarpvalstybiniai tikslai; 4) tarptautinis teisinis subjektiškumas; 5) sutikimas su tarptautine teise (Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2009 m. birželio 8 d. nutarimas).

Fizinis asmuo – yra žmogus nuo gimimo iki mirties momento (Girdenis, 2009, p. 103).

Juridinis asmuo – yra savo pavadinimą turinti įmonė, įstaiga ar organizacija, kuri gali savo vardu įgyti ir turėti teises bei pareigas, būti ieškovu ar atsakovu teisme (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2000).

Visgi, tai, jog yra išvardintas sąrašas asmenų, kuriems gali būti padaroma didelė žala yra kritikuojama doktrinoje. Nurodoma, jog tokia piktnaudžiavimo padarinių konstrukcija yra netinkama ir ydinga. Kazuistinis subjektų, kuriems gali būti padaryta žala, išvardijimas yra netikslus, sukelia teisinio neaiškumo ir visiškai nereikalingas. Tai kelia grėsmę, kad tam tikrais atvejais žala bus padaroma subjektams, neįtrauktiems į šį baigtinį sąrašą, ir tai neužtrauks baudžiamosios atsakomybės tokiais atvejais, kai piktnaudžiavimo žala bus akivaizdi (Girdenis, 2009, p. 103). Magistro autorės nuomone, tokia kritika laikytina nepagrįsta, kadangi į šį sąrašą patenka visi subjektai, kuriems BK 228 straipsnyje numatytu nusikaltimu gali būti padaroma žala. Be to, analizuojant teismų praktiką taip pat nenustatyta, jog asmuo išvengtų baudžiamosios atsakomybės, nes žalą patyrė į šį sąrašą neįtrauktas subjektas.

Kadangi komentuojamame BK straipsnyje įtvirtintų sudėčių būtinas požymis yra ir didelė žala, kiekvienoje byloje turi būti konstatuotas ir priežastinis ryšys tarp kaltininko veikos ir tos veikos padarinių

– didelės žalos (Abramavičius *et al.*, 2010, p. 104). Nustatant priežastinį ryšį, turi būti atsižvelgta į tai, ar kaltininko veika buvo būtina padarinių kilimo sąlyga (be jos ši nebūtų kilusi), taip pat svarbu atsakyti į klausimą, kokią įtaką padariniams atsirasti turėjo kaltininko veika, palyginti su kitais veiksniais, prisidėjusiais prie padarinių kilimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, BK 228 straipsnio atveju turi būti nustatoma, ar didelė žala kilo dėl valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens piktnaudžiavimo ar įgaliojimų viršijimo.

Be to, paminėtina ir tai, jog BK 228 straipsnio 2 dalyje numatytas kvalifikuota šios nusikalstamos veikos sudėtis, kurioje yra nurodyta, jog veikoje neturi būti kyšininkavimo požymių. Kyšininkavimas – tai valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens, savo ar kitų naudai tiesioginis ar netiesioginis pačio ar per tarpininką pažadėjimas ar susitarimas priimti kyšį arba reikalavimas ar provokavimas duoti kyšį, arba priėmimas kyšio už teisėtą ar neteisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus (Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 2000). Taigi, ši įstatymo formulė reiškia, jog kiekvienu atveju norint inkriminuoti BK 228 straipsnio 2 dalyje numatytą veiką, turi būti patikrinta ar veika neatitinka kyšininkavimo požymių. Plačiau apie piktnaudžiavimo ir kyšininkavimo atribojimą bus pasisakyta skyriuje „piktnaudžiavimo atskyrimas nuo panašių nusikalstamų veikų“.

Lyginant aptartą piktnaudžiavimo objektyviąją pusę su kitose Baltijos šalyse įtvirtintu reglamentavimu, pažymėtina, jog Latvijos Respublikos baudžiamajame kodekse – nusikalstamos veikos valstybės tarnybai įtvirtintos XXIV skyriuje. Estijos Respublikos baudžiamajame kodekse – nusikalstamos veikos valstybės tarnybai įtvirtintos XVII skyriuje. Latvijos baudžiamajame kodekse, priešingai nei Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse, įgaliojimų viršijimas ir piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi yra įtvirtintas skirtinguose straipsniuose. Be to, Latvijos baudžiamajame kodekse yra įtvirtinta ne tik paprasta ir kvalifikuota, tačiau ir itin kvalifikuotos sudėties, tiek piktnaudžiavimo, tiek įgaliojimų viršijimo nusikaltimuose. Latvijos baudžiamajame kodekse įtvirtinta paprastoji įgaliojimų viršijimo ir piktnaudžiavimo sudėtis skiriasi nuo Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 228 straipsnio 1 dalyje nurodytos sudėties ir numatytais padariniiais – Latvijos baudžiamajame kodekse numatyta ne didelė žala, o esminė žala, be to, skiriasi subjektai, kuriems ši žala gali būti padaroma – tai valstybės valdžia arba valdymo tvarka ar įstatymų saugomi interesai. Latvijos baudžiamajame kodekse įgaliojimų viršijimo antroje dalyje yra kriminalizuoti šie veiksmai susiję su smurtu arba grasinimu smurtauti arba padaryti iš savanaudiškų paskatų, o trečioje dalyje – veiksmai, susiję su kankinimais arba jeigu jie sukėlė sunkius padarinius. Tuo tarpu Latvijos baudžiamajame kodekse piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi 2 dalyje yra kriminalizuotas nurodytų veiksmų atlikimas, padaryti iš savanaudiškų paskatų, 3 dalyje – veiksmai sukėlę sunkius padarinius, o 4 dalyje – šie veiksmai, jeigu dėl to žuvo dveji ar daugiau žmonių. Taigi, matyti, jog Latvijos baudžiamajame kodekse, šios nusikalstamos veikos yra reguliuojamos plačiau – t.y. yra diferencijuojami sukelti padariniai į esminę žalą, sunkius padarinius, dviejų ar daugiau žmonių žūtį. Taip pat, yra nurodoma jog griežtesnę atsakomybę užtraukia veiksmų atlikimas pasirenkant specialųjį atlikimo būdą – smurtaujant,

grasinant smurtauti, kankinant. Tuo tarpu Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 228 straipsnyje įtvirtinta veika, apima tik sukeliama fizinį skausmą ar nežymiai sutrikdytą sveikatą – tuomet veika kvalifikuojama tik pagal BK 228 straipsnį, o jeigu piktnaudžiaujant nukentėjusiajam padaromas nesunkus ar sunkus sveikatos sutrikdymas arba atimama gyvybė, veikos kvalifikuojamos kaip nusikalstamų veikų sutaptis (Švedas, 2009, p. 627).

Be to, pažymėtina ir tai, jog šiame magistro darbe analizuojama nusikalstama veika, numatyta BK 228 straipsnyje apima ir tyčinį pareigų neatlikimą (t.y. neveikimą), tuo tarpu Latvijos baudžiamajame kodekse valstybės pareigūno pareigų neatlikimas yra įtvirtintas kitame straipsnyje (319 str.) nei piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi ir įgaliojimų viršijimas, be to, jame nurodoma, jog šis neveikimas gali būti padaromas tiek tyčia, tiek neatsargiai (tuo tarpu kitose aptartose nusikalstamosiose veikose tiesiogiai nurodoma, jog jos gali būti padaromos tik tyčia).

Pastebėtina, jog toks Latvijos Respublikoje galiojantis reguliavimas, turi panašumų su anksčiau aptartu LTSR BK buvusiu reguliavimu: 1) pirmiausia, įgaliojimų viršijimas ir piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi – įtvirtinti skirtinguose straipsniuose; 2) antra, Latvijos Respublikos baudžiamajame kodekse įtvirtintas esminės žalos požymis, lygiai taip pat, kaip buvo ir Sovietmečiu Lietuvoje galiojusiame kodekse, kol atkūrus nepriklausomybę, 1993 m. sausio 28 d. įstatymu Nr. I-57, požymis „esminė žala“ buvo pakeistas į „didelė žala“; 3) trečia, taip pat kaip ir LTSR BK, Latvijos Respublikos baudžiamajame kodekse yra numatyta kvalifikuota sudėtis veikoms, dėl kurių kilo sunkūs padariniai (Lietuvoje šis požymis taip pat buvo panaikintas anksčiau minėtu įstatymu); 4) galiausiai, kaip ir Sovietmečiu galiojusiame baudžiamajame kodekse numatytoje nusikalstamoje veikoje „įgaliojimų perviršijimas“, taip pat ir Latvijos Respublikos baudžiamajame kodekse numatytoje nusikalstamoje veikoje „įgaliojimų viršijimas“, numatytas toks pats kvalifikuotų sudėčių požymis – veikos padarymas kankinant.

Tuo tarpu Estijos Respublikos baudžiamajame kodekse analogiškų nusikalstamų veikų kaip Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse įtvirtinta nėra. Šio kodekso 291 straipsnis vadinamas „piktnaudžiavimas valdžia“, tačiau jame įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė už pareigūno neteisėtą ginklą, specialiosios įrangos ar fizinės jėgos panaudojimą – taigi, tokie veiksmai, kurie Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse patektų po įgaliojimų viršijimo sąvoką (visgi, šiame straipsnyje nėra įtvirtintas didelės žalos požymis, kaip Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse). Šioje vietoje paminėtina, jog panaši nusikalstamos veikos sudėtis buvo įtvirtinta ir LTSR BK pradinės redakcijos 178 straipsnio 2 dalyje, kurioje buvo numatyta baudžiamoji atsakomybė už įgaliojimų viršijimą, susijusį su smurtu ar ginklo pavartojimu, arba padarytą nukentėjusiajam kankinamu būdu, arba sukėlusį sunkias pasekmes.

Taip pat, Estijos Respublikos baudžiamojo kodekso 291¹ straipsnyje yra įtvirtinta atsakomybė už pareigūno, vykdančio valstybinę arba savivaldos priežiūrą, neteisėto sprendimo priėmimą arba neteisėtų veiksmų atlikimą arba neteisėtą sprendimų nepriėmimą arba veiksmų neatlikimą, jeigu šiais veiksmais buvo padaryta didelė turtinė žala arba jie sukėlė kitokius sunkius padarinius kitam asmeniui, išskyrus valstybei ir

vietos savivaldoms. Taigi, šiame straipsnyje nurodyti veiksmai patenka į Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse įtvirtintą piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi sąvoką. Visgi, matyti, jog šiuo atveju priešingai nei Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse, negali būti padaroma žala valstybei ir savivaldybėms. Be to, Estijos baudžiamajame kodekse atskirame straipsnyje yra įtvirtinta ir atsakomybė už valstybės pareigūno atliktą dokumentų klastojimą arba suklastoto dokumento išdavimą. Tuo tarpu Lietuvoje – tokie veiksmai atskirai nereglamentuojami, o už juos atsakomybė kyla pagal BK 228 ir 300 straipsnių sutaptį (pavyzdžiui, pagal tokią nusikalstamų veikų sutaptį buvo nuteistas asmuo baudžiamojoje byloje Nr. 2K-37-699/2016).

Magistro darbo autorės nuomone, Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 228 straipsnyje numatytos veikos yra suformuotos aiškiau, nei panašios veikos Latvijos ir Estijos Respublikų baudžiamuosiuose kodeksuose. Be to, manytina, kad BK nėra tikslinga numatyti tokių kvalifikuotų šių sudėčių požymių, kurie yra numatyti minėtų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose, pavyzdžiui, veikos padarymo kankinant, smurtaujant, sukeliant asmenų žūtį ir pan., kadangi tikslingiau tokius veiksmus kvalifikuoti pagal kelis Baudžiamojo kodekso straipsnius, nei papildomai plėsti BK 228 straipsnio ribas. Visgi, vertintina teigiamai, jog Latvijos Respublikos baudžiamajame kodekse piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi ir įgaliojimų viršijimas įtvirtinti atskiruose straipsniuose. Manytina, jog toks reguliavimas yra suprantamesnis, aiškesnis, atsižvelgiant į tai, jog, kaip jau minėta šiame magistro darbe, įgaliojimų viršijimas – yra specialioji norma piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi atžvilgiu.

Be to, paminėtina, jog Jungtinių Tautų konvencijos, kuri Lietuvoje įsigaliojo nuo 2007 m. sausio 20 d., 19 straipsnyje numatyta, jog kiekviena valstybė, šios Konvencijos Šalis, svarsto galimybę priimti reikiamus teisės aktus ir imtis kitų būtinų priemonių, kad baudžiamuoju nusikaltimu būtų laikomas tyčinis piktnaudžiavimas pareigomis ar tarnybine padėtimi, tai yra pareigas einančio valstybės pareigūno veikimas ar neveikimas pažeidžiant įstatymus, siekiant gauti nepagrįstą atlygį sau ar kitam asmeniui ar subjektui. Tuo tarpu veikos, susijusios su įgaliojimų viršijimu, šioje konvencijoje nėra reglamentuojamos. Pažymėtina, jog ratifikavus Jungtinių Tautų konvenciją, pakeitimų, susijusių su BK 228 straipsnio įtvirtintos piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi sudėties objektyviosios pusės požymiais, atlikta nebuvo. Iš pacituotos konvencijos formuluotės matyti, jog ji nereikalauja padarinių – didelės žalos, o yra numatytas tikslas – siekis gauti nepagrįstą atlygį. Manytina, jog šis tikslas atitinka BK 228 straipsnio 2 dalyje numatytą tikslą – siekį turtinės ar kitokios asmeninės naudos. Visgi, pastebėtina, jog BK esant numatytiems padariniams, kaip šios veikos būtinuoju požymiu, nėra pažeidžiamos šios konvencijos nuostatos, kadangi Jungtinių Tautų konvencijoje numatyta, jog valstybė narė turi „svarstyti galimybę“ numatyti atsakomybę už tokią veiką, o ne ją privalomai nustatyti pagal konvencijos nuostatas.

Taigi, apibendrinant tai, kas išdėstyta, piktnaudžiavimo objektyviosios pusės požymiai yra veika, priežastinis ryšys ir padariniai – didelė žala. Veika gali pasireikšti įgaliojimų viršijimu bei piktnaudžiavimu tarnybine padėtimi. Įgaliojimų viršijimas yra suprantamas kaip suteiktų įgaliojimų peržengimas, o

piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi – kaip suteiktų teisių, pareigų ir įgaliojimų panaudojimas arba nepanaudojimas priešingai tarnybos interesams. Atsižvelgiant į tai, jog šios nusikalstamos veikos sudėtis yra materialinė, kiekvienu atveju turi būti nustatomi padariniai – didelė turtinė ar neturtinė žala, kuri yra vertinamasis požymis. Šio vertinamojo požymio įtvirtinimas vertintinas teigiamai, tačiau kritikuotinas Baudžiamojo kodekso vientisumo nepalaikymas, atsižvelgiant į tai, jog kituose skyriuose yra nustatytas konkretus didelės turtinės žalos dydis. Nustatyta, jog didelė turtinė žala teismų praktikoje paprastai siejama su 250 MGL dydžiu, nors manytina, ši riba turėtų būti pakelta. Didelė neturtinė žala neturėtų būti vertinama pernelyg formaliai, remiantis abstrakčiomis formuluotėmis, tačiau manytina, tai vis dar išlieka aktualia problema. Be to, lyginant piktnaudžiavimo objektyviąją pusę su kitų Baltijos šalių teisiniu reguliavimu paminėtina, jog Latvijos Respublikos baudžiamajame kodekse šios veikos reguliuojamos plačiau – yra numatoma daugiau galimų veikų padarinių, specifiniai veikų padarymo būdai, o Estijos Respublikos baudžiamasis kodeksas – analogiškų veikų apskritai nereguliuoja. Pastebėta, jog šiuo metu Latvijos ir Estijos Respublikose galiojantis šių veikų teisinis reguliavimas, turi panašumų su Sovietmečiu Lietuvoje galiojusiu teisiniu reguliavimu.

2.3. Subjektas

Nusikalstamos veikos subjektas – tai fizinis baudžiamojo įstatymo nustatyto amžiaus sulaukęs pakaltinamas asmuo. Be to, pagal Lietuvos Baudžiamąją teisę nuo 2002 m. už fizinio asmens padarytas tam tikras nusikalstamos veikos atsako ir juridinis asmuo (Abramavičius *et al.*, 2019, p. 221).

Specialusis nusikalstamos veikos subjektas – tai fizinis asmuo, kuris, be pagrindinių požymių, turi papildomų, konkrečiai nusikalstamos veikos sudėčiai būtinų požymių, numatytų BK Specialiosios dalies straipsnių dispozicijose). Įstatymu leidėjas, numatytas baudžiamąją atsakomybę už kai kurias nusikalstamos veikas, sąmoningai siaurina jas padaryti galinčių subjektų ratą. Tokį sprendimą lemia tai, kad kai kurias nusikalstamos veikas gali padaryti ne kiekvienas pakaltinamas ir tam tikro amžiaus sulaukęs fizinis asmuo, o tik tas, kuris atlieka specialias funkcijas, užima tam tikras pareigas ar turi visuomeninę padėtį ir pan. (Abramavičius *et al.*, 2019, p. 233-234).

BK 228 straipsnyje numatytų nusikaltimų subjektu gali būti fizinis asmuo, kuris, be bendrųjų požymių (pakaltinamas, sulaukęs 16 metų), atitinka ir BK 230 straipsnyje nurodytus požymius (Abramavičius *et al.*, 2010, p. 104). Be to, BK 228 straipsnio 3 dalyje numatyta, jog už šią veiką atsako ir juridinis asmuo. Piktnaudžiavimo vykdytojais pripažįstami tik specialaus subjekto požymius turintys asmenys – valstybės tarnautojai arba jiems prilyginti asmenys (Švedas, 2009, p. 616).

Pagal teismų praktiką pripažindamas, kad kaltininkas yra valstybės tarnautojas ar valstybės tarnautojui prilygintas asmuo, teismas turi nurodyti ir bylos duomenimis pagrįsti, pagal kokį konkretų iš BK 230 straipsnyje numatytų alternatyviųjų požymių asmuo prilyginamas valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Atsižvelgiant į tai, manytina, jog tikslinga aptarti šias kategorijas.

Vadovaujantis BK 230 straipsnio 1 dalimi, šiame skyriuje nurodyti valstybės tarnautojai yra: 1) valstybės politikai, 2) valstybės pareigūnai, 3) teisėjai, 4) valstybės tarnautojai pagal Valstybės tarnybos įstatymą ir 5) kiti asmenys, kurie, dirbdami ar kitais įstatyme numatytais pagrindais eidami pareigas valstybės ar savivaldybių institucijose ar įstaigose, atlieka valdžios atstovo funkcijas arba turi administracinius įgaliojimus, 6) taip pat oficialūs kandidatai į šias pareigas (Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 2000).

Valstybės politikai – tai asmenys, įstatymų nustatyta tvarka išrinkti ar paskirti į Lietuvos Respublikos Prezidento, Seimo Pirmininko, Seimo nario, Ministro Pirmininko, ministro, savivaldybės tarybos nario, savivaldybės tarybos nario – mero, savivaldybės mero pavaduotojo pareigas (Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas, 1999).

Valstybės pareigūnų samprata teisės aktuose apibrėžta nėra. Pažymėtina, jog ankstesnėse Valstybės tarnybos įstatymo redakcijose pareigūnas buvo apibrėžtas kaip valstybės tarnautojas, pagal pareigas turintis viešojo ar vidinio administravimo įgaliojimus pavaldiems ar nepavaldiems asmenims (Lietuvos

Respublikos valstybės tarnybos įstatymo pakeitimo įstatymas, 2002). Atskirų kategorijų valstybės pareigūnų sąvokos apibrėžiamos skirtinguose teisės aktuose. Lietuvos Respublikos policijos įstatymo 2 straipsnio 6 dalyje nurodoma, jog policijos pareigūnas – yra Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statute nustatyta tvarka į pareigūno pareigas priimtas statutinis valstybės tarnautojas, atliekantis įstatymuose nustatytas policijos funkcijas, kuriomis užtikrinamas policijos uždavinių ir funkcijų įgyvendinimas, turintis įstatymų suteiktus viešojo administravimo įgaliojimus dėl sau nepavaldžių asmenų ir (ar) vadovaujantis policijos pareigūnams. Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo 2 straipsnio 12 dalyje nurodoma, jog žvalgybos pareigūnas – tai asmuo, pagal žvalgybos pareigūno tarnybos ar profesinės karo tarnybos sutartį tarnaujantis žvalgybos institucijoje ir vykdančias žvalgybą ar kontržvalgybą ir (ar) kuriam taikomos specialiosios priėmimo į tarnybą, tarnybos atlikimo sąlygos, veiklos apribojimai ir draudimai, taip pat privataus gyvenimo suvaržymai. Žvalgybos pareigūnas prilyginamas statutiniam valstybės tarnautojui. Teismų praktikoje valstybės pareigūnais pripažįstami statutiniai valstybės tarnautojai (baudžiamoji byla Nr. 2K-10-719/2021), antstoliai (baudžiamoji byla Nr. 2K-7-85/2013), Valstybės sienos apsaugos tarnybos pasieniečiai (baudžiamoji byla Nr. 2K-P-549/2007), Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos darbuotojai (baudžiamoji byla Nr. 2K-70/2007), policijos pareigūnai (baudžiamoji byla Nr. 2K-564/2004) ir kt.

Teisėjai – tai valstybės pareigūnai, kurie turi Lietuvos Respublikos teismų įstatyme bei kituose įstatymuose numatytus valstybės valdžios įgaliojimus (Lietuvos Respublikos teismų įstatymas, 1994).

Valstybės tarnautojai pagal Valstybės tarnybos įstatymą – tai fiziniai asmenys, einantys pareigas valstybės tarnyboje. Valstybės tarnyba – valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose pareigas einančių asmenų profesinė veikla, kuria atliekamos viešojo administravimo funkcijos arba užtikrinamas diplomatinės tarnybos institucijų ar prekybos atstovybių užsienyje funkcionavimas, arba padedama valstybės ar vietos valdžiai įgyvendinti asmenims atlikti jiems nustatytas funkcijas, išskyrus ūkinio ir (ar) techninio pobūdžio funkcijas (Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas, 1999). Asmenys valstybės tarnautojams priskiriami pagal du požymius: pagal specialią darbo vietą – valstybės ar savivaldybių institucijos ar įstaigos, teisminės, teisėsaugos, valstybės kontrolės bei priežiūros ar joms prilygintos institucijos, ir pagal atliekamas funkcijas – atlieka valdžios atstovo funkcijas arba turi administracinius įgaliojimus, t. y. ne visi asmenys, dirbantys išvardytose institucijose, yra valstybės tarnautojai, o tik tie, kurie atlieka nurodytas funkcijas (Gruodytė, 2006, p. 88).

Pažymėtina, jog valdžios atstovo funkcijas Lietuvos Aukščiausiasis Teismas aiškina tradiciškai – jas prilygina viešojo administravimo įgaliojimams, „kurių esmė yra duoti privalomus nurodymus tarnyboje nepavaldiems asmenims. Valdžios atstovo funkcijas vykdančių asmenų pavyzdžiai galėtų būti Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos, valstybės saugumo departamento vadovai, Valstybinės mokesčių inspekcijos inspektoriai, teisėjai, prokurorai ir daugelis kitų. Įvardyti asmenys turi teisę leisti pagal savo kompetenciją teisės aktus, teikti nurodymus pagal tarnybą nepavaldiems asmenims. Tačiau minėti asmenys

nurodymus gali teikti tik konkrečiose srityse, kuriose jie dirba. Pažymėtina, jog kai kurie mokslininkai sąvoką „valdžios atstovas“ kritikuoja, nurodydami, jog ji yra morališkai pasenusi, nes „šiuolaikiniuose teisės aktuose „valdžios atstovo“ sąvoka nevertinama, ji gali būti vertinama kaip reliktas, kurio turinys šiuolaikinių įstatymų kontekste dviprasmiškas (Gruodytė, 2006, p. 89).

Administracinių įgaliojimų sąvoka nėra pateikta nei valstybės tarnybos, nei viešojo administravimo įstatymuose (Gruodytė, 2006, p. 90). Administraciniai įgaliojimai – turėtų būti suprantami kaip: 1) administraciniai įgaliojimai pavaldiems asmenims; 2) administraciniai įgaliojimai nepavaldiems asmenims; 3) kitokie administraciniai įgaliojimai, susiję su viešojo administravimo veikla (Čaikovski, 2007, p. 91). Jie apima viešojo administravimo įgaliojimus, taip pat fizinio asmens įgaliojimus, kuriais užtikrinama juridinio asmens savarankiška veikla, kad jis galėtų tinkamai atlikti savo funkcijas. Pagal Viešojo administravimo įstatymą viešasis administravimas – tai įstatymų ir kitų teisės aktų reglamentuojama viešojo administravimo subjektų veikla, skirta įstatymams ir kitiems norminiams teisės aktams įgyvendinti priimant administracinius sprendimus, teikiant įstatymų nustatytas administracines paslaugas, administruojant viešųjų paslaugų teikimą ir atliekant viešojo administravimo subjekto vidaus administravimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Paprastai šie įgaliojimai susiję su tuo, kad asmuo turi teisę veikti juridinio asmens vardu. Tai reiškia, kad fizinis asmuo turi įgaliojimus spręsti klausimus, susijusius su juridinio asmens veikla, santykiais su trečiaisiais asmenimis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Administracinius įgaliojimus, susijusius su viešojo administravimo veikla, turi ir tam tikrų viešųjų įstaigų darbuotojai. Pavyzdžiui, Centrinė projektų valdymo agentūra. Administracinius įgaliojimus nepavaldiems asmenims turi pavyzdžiui transporto įmonių darbuotojai, kuriems suteikta transporto kontrolės teisė, apimanti teisę nagrinėti administracinių teisės pažeidimų bylas ir skirti administracines nuobaudas. Administracinius įgaliojimus pavaldiems asmenims, turi įvairaus lygio (juridinio asmens, jo struktūrinio padalinio ir t. t.) vadovaujami darbuotojai (Čaikovski, 2007, p. 91-92).

Oficialūs kandidatai į šias pareigas – remiantis rinkimų įstatymais būtų galima teigti, kad asmenys į renkamas pareigas (Prezidento, Seimo narių, Europos parlamentarų) tampa oficialiais kandidatais tik tada, kai Vyriausioji rinkimų komisija patikrina, ar jie atitinka teisės aktuose nustatytus reikalavimus ir priima sprendimą įregistruoti konkretų asmenį kandidatui. Visais kitais atvejais vienos procedūros nėra, tai priklauso nuo konkrečiai pareigybei užimti keliamų reikalavimų ir potencialių kandidatų registravimo tvarkos. Atitinkamai kandidatui baudžiamojo įstatymo prasme „laikytini asmenys, kurie jau susiję tam tikrais teisiniais santykiais su valstybės tarnyba ar kitomis institucijomis, realizuojančiomis viešąsias funkcijas, pareiškę norą eiti pareigas oficialiu pareiškimu ir jį įformindami nustatyta tvarka (Gruodytė, 2006, p. 90).

Taigi, nors specialusis subjektas ir yra įvardintas kaip valstybės tarnautojas, tačiau jo samprata nesutampa su valstybės tarnautojo sąvoka, apibrėžiama Valstybės tarnybos įstatyme, ne tik galimų subjektų rato, bet ir jų atliekamų funkcijų aspektu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 6 d. nutartis

baudžiamąjoje byloje). Valstybės tarnautojai, numatyti Valstybės tarnybos įstatyme yra tik vieni iš galimų subjektų, kurie patenka po šia, specialaus subjekto, samprata.

BK 230 straipsnio 2 dalyje nurodoma, jog valstybės tarnautojui prilyginamas asmuo, kuris nesvarbu, koks jo statusas pagal užsienio valstybės ar tarptautinės viešosios organizacijos teisės aktus, atlieka valdžios atstovo funkcijas, įskaitant teismines, turi administracinius įgaliojimus arba kitaip užtikrina viešojo intereso įgyvendinimą dirbdamas ar kitais pagrindais eidamas pareigas užsienio valstybės ar Europos Sąjungos institucijoje ar įstaigoje, tarptautinėje viešojoje organizacijoje arba tarptautinėje ar Europos Sąjungos teisminėje institucijoje, arba juridiniame asmenyje ar kitoje organizacijoje, kuriuos kontroliuoja užsienio valstybė, taip pat oficialūs kandidatai į šias pareigas. Užsienio valstybe laikoma bet kokia užsienio teritorija, nesvarbu, koks jos teisinis statusas, ir apima visus valdymo lygmenis ir sritis.

Pirmiausia reikėtų paminėti, kad sąvokos „prilyginti asmenys“ turinys yra kritikuojamas teisės doktrinoje, nes jis yra dviprasmiškas, nekonkretus ir gali būti suprantamas nevienodai. „Kiekviena kategorija, taikant baudžiamąjį įstatymą, turi konkretų turinį, tad prilyginti kokį nors asmenį kitam lengva tik teoriškai, o realiai tai padaryti veiktų tyrimo metu sudėtinga, nes lyginamųjų sąvokų turinys gali neatitikti apimties prasme (Gruodytė, 2006, p. 90).

BK 230 straipsnio antros dalies esminis skirtumas nuo pirmosios – asmens darbo vieta, kuri yra ne Lietuvos Respublikos, o užsienio valstybės institucijoje, tarptautinėje viešojoje organizacijoje ar tarptautinėse teisminėse institucijose (Gruodytė, 2006, p. 90).

Be to, šiuo atveju yra minimas ne tik valdžios funkcijų atlikimas, administracinių įgaliojimų turėjimas, tačiau ir kitoks viešojo intereso įgyvendinimo užtikrinimas. Viešasis interesas – tai teisėtas asmens ar grupės asmenų interesas, atspindintis ir išreiškiantis pamatines visuomenės vertybes, kurias paprastai įtvirtina ir saugo Konstitucija. Kiekvieną kartą, kai kyla klausimas, ar tam tikras interesas laikytinas viešuoju, būtina nustatyti aplinkybę, kad, nepatenkinus tam tikro asmens, grupės asmenų intereso, būtų pažeistos esminės šių asmenų teisės ir laisvės, Konstitucijoje įtvirtintos ir jos saugomos vertybės (pvz., asmens teisė į nuosavybę ir jos neliečiamumas, asmens, jo turto apsauga nuo nusikalstamų kėsinių ir kitų teisės pažeidimų, asmens teisė į gynybą, teisingą, nešališką procesą). Pagal Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymą viešieji interesai – tai visuomenės suinteresuotumas, kad asmenys, dirbantys valstybės tarnyboje, visus sprendimus priimtų nešališkai ir teisingai (2 straipsnio 3 dalis). Minėta, kad viešuosius interesus gali įgyvendinti ne tik asmenys, dirbantys valstybės tarnyboje, bet ir asmenys, dirbantys privačiuose juridiniuose asmenyse ar užsiimantys profesine veikla. Taigi viešieji interesai, kaip įstatymo saugoma vertybė, gali būti suprantami ir kaip visuomenės suinteresuotumas, kad ne tik valstybės tarnautojai, bet ir kiti viešojo ar net privataus sektorių darbuotojai, įgalioti spręsti įvairius visuomenei svarbius klausimus (valstybės tarnautojui prilyginti asmenys), darytų tai nešališkai, teisingai, įstatymų nustatyta tvarka (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamąjoje byloje).

Visgi, pažymėtina, jog analizuojant teismų praktiką, nenustatyta, jog asmenys būtų nuteisti pagal BK 228 straipsnį, valstybės tarnautojais juos prilyginant pagal BK 230 straipsnio 2 dalį. Atsižvelgiant į tai, plačiau apie šioje dalyje nurodomus subjektus pasisakoma nebus.

BK 230 straipsnio 3 dalyje nurodoma, jog valstybės tarnautojui prilyginamas ir toks asmuo, kuris: 1) dirba arba kitais įstatyme numatytais pagrindais eina pareigas viešajame arba privačiajame juridiniame asmenyje ar kitoje organizacijoje arba verčiasi profesine veikla ir 2) turi atitinkamus administracinius įgaliojimus, arba turi teisę veikti šio juridinio asmens ar kitos organizacijos vardu, arba teikia viešąsias paslaugas; taip pat arbitras arba prisiekusysis.

Pirmiausia paminėtina, jog viešasis juridinis asmuo – tai valstybės ar savivaldybės, jų institucijų arba kitų asmenų, nesiekiančių naudoti sau, įsteigtas juridinis asmuo, kurio tikslas – tenkinti viešuosius interesus (valstybės ir savivaldybės įmonės, valstybės ir savivaldybės įstaigos, viešosios įstaigos, religinės bendruomenės ir t. t.). Tuo tarpu privatus juridinis asmuo – tai juridinis asmuo, kurio tikslas – tenkinti privačius interesus (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 2000).

Darbas ar pareigų ėjimas juridiniame asmenyje BK 230 straipsnio 3 dalies prasme iš esmės reiškia asmens faktinį tam tikrų funkcijų atlikimą juridiniame asmenyje, paprastai su darbdaviu sudarius darbo sutartį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Profesinė veikla suprantama kaip teikimas tam tikrų profesinių paslaugų, kurias turi teisę teikti tik specialų išsimokslinimą ir kvalifikaciją turintys asmenys: advokatai, auditoriai, architektai, gydytojai, notariai ir kt. Profesinę veiklą galėtume laikyti kaip vieną iš komercinės veiklos rūšių. Vienas iš profesinės veiklos skiriamųjų požymių, kad profesine veikla besiverčiantys asmenys paprastai turi turėti teisės aktų nustatyta tvarka išduotą leidimą (licenciją) verstis konkrečia veikla. Antrasis profesinės veiklos požymis – šiai veiklai būdingas savarankiškumas – asmuo dažnai veikia savo vardu ir savo rizika. Tačiau lieka neaišku, ar profesinei veiklai galima priskirti tokius asmenis, kurie vykdo įvairią individualią veiklą pagal verslo liudijimus, tarkime, statybininkus, prekybininkus ir daugelį kitų. Kadangi šie asmenys vykdo komercinę veiklą neįsteigę juridinio darinio, todėl pagal kitus BK 230 straipsnio 3 dalies požymius jų nubausti už šio skyriaus nusikaltimus nepavyks (Gruodytė, 2006, p. 91).

Teisė veikti juridinio asmens ar organizacijos vardu – reiškia teisę įstatymo ar atskiro įgaliojimo pagrindu sudaryti sandorius, atlikti kitokius teisinę reikšmę turinčius veiksmus, sukuriančius, keičiančius ar naikinančius juridinio asmens teises ir pareigas. Ši teisė taip pat gali apimti tiek kompetenciją spręsti juridinio asmens struktūros, personalo klausimus, tiek klausimus, susijusius su juridinio asmens veiklos strategija, tiek finansų valdymo klausimus. Teisė veikti juridinio asmens ar kitos organizacijos vardu paprastai siejama su atitinkamo fizinio asmens vadovaujamosiomis pareigomis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Kai kurie teisininkai nurodo, jog pagal galiojančią BK 230 straipsnio 3 dalį neįmanomas toks nuostatų derinys, kad valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu būtų pripažintas asmuo, kuris „verčiasi profesine

veikla“ ir „turi teisę veikti šios įstaigos, įmonės ar organizacijos vardu“. Problema susijusi su žodžiu „šios“, kuris dėl lingvistinio aiškinimo taisyklių negali būti ignoruojamas. Apskritai asmuo gali turėti teisę veikti šios įstaigos, įmonės ar organizacijos vardu tik dirbdamas toje pačioje įstaigoje, įmonėje ar organizacijoje. Tokia situacija kelia labai rimtų padarinių. Palyginus su įmonės vadovu, panašius ir netgi didesnius įgaliojimus, įskaitant teisę atstovauti įmonei teisme, kreditorių susirinkime ir sudarant sandorius, turi bankrutuojančios įmonės administratorius. Bet su administratoriumi sudaroma pavedimo (o ne darbo) sutartis. Taigi, nepaisant visų savo didelių įgaliojimų, susijusių su veiksmais įmonės vardu, teismo nutartimi paskirtas ir pagal Įmonių bankroto įstatymą bei pavedimo sutartį veikiantis administratorius BK 230 straipsnio 3 dalyje numatytu subjektu gali būti pripažintas tik pagal kitus požymius (viešųjų paslaugų teikimas, administracinių įgaliojimų turėjimas) (Čaikovski, 2007, p. 92-93).

Visgi, su tokia pozicija magistro darbo autorė nesutinka bei pritaria kitų teisininkų nurodomai pozicijai, jog teisę veikti juridinio asmens vardu nėra siejama tik su darbu juridiniame asmenyje. Be to, teisės veikti juridinio asmens ar organizacijos vardu ir atstovavimo instituto ir ribos – netapačios, nors nekyla abejonių, kad analizuojamas požymis pirmiausia turi būti siejamas su atstovavimu. Atstovauti galima vadovaujantis sandoriu, įstatymu, teismo sprendimu ar administraciniu aktu. Tokie sandoriai – tai ne tik įgaliojimai, bet ir pavedimo ar atstovavimo sutartys ir kita. Asmuo turi teisę veikti juridinio asmens vardu, ir tada kai jis yra to juridinio asmens vadovas. Šiam teiginiui visiškai netrukdo tai, kad kituose galiojančiuose įstatymuose įtvirtinta nuostata, jog įmonės vadovas nėra jos atstovas, bet yra jos vienasmenis valdymo organas, per kurį įmonė įgyja teises ir įgyvendina savo pareigas (Čaikovski, 2007, p. 92-93). Taigi, manytina, jog ir asmuo, užsiimantis profesine veikla, turi teisę veikti juridinio asmens vardu. Tokiai pozicijai pritaria ir teismų praktika. Štai pavyzdžiui baudžiamojoje byloje A. K. nuteistas pagal BK 228 straipsnio 2 dalį, 184 straipsnio 1 dalį už tai, kad, būdamas valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu – teismo nutartimi civilinėje byloje paskirtu bankrutuojančios VŠĮ „R“ įmonės administratoriumi ir dėl savo, kaip šios bankrutuojančios privačios įmonės administratoriaus profesinės veiklos, turintis atitinkamus administracinius įgaliojimus ir teisę veikti šios įmonės vardu, piktnaudžiaudamas įmonių administratoriaus tarnyba ir turimais administruojant bankrutuojančią VŠĮ „R“ administratoriaus įgaliojimais, priešingai įmonės administratoriaus tarnybos veiklos principams, esmei ir turiniui, siekdamas turtinės naudos sau – už šios įmonės lėšas įgyti savo interesams tenkinti skirtus materialinę vertę turinčius daiktus, už 440 Lt nupirko du vienetus naujų automobilio padangų, už kurias apmokėjo iš administruojamos bankrutuojančios VŠĮ „R“ lėšų ir šį bankrutuojančios įmonės turtą – dvi padangas – perdavė R. P. L. ir taip iššvaistė patikėtą ir jo žinioje buvusį svetimą šios administruojamos bankrutuojančios įmonės 440 Lt vertės turtą (Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. spalio 31 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje).

Viešojo paslauga suprantama kaip pagal įstatymų ir (ar) viešojo administravimo subjektų nustatytus reikalavimus vykdoma šių subjektų prižiūrima veikla, kuria sukuriama valstybės ar savivaldybių garantuojama ir visuomenės nariams vienodai prieinama nauda (Lietuvos Respublikos viešojo

administravimo įstatymas, 1999). Pažymėtina, jog ankstesnėje įstatymo redakcijoje buvo nurodomos nebaigtinis sąrašas viešųjų paslaugų – buvo nurodytos socialinės, švietimo, mokslo, kultūros, sporto ir kitos įstatymų numatytos paslaugos, tačiau aktualioje redakcijoje toks sąrašas pateikiamas nebėra (Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo Nr. VIII-1234 pakeitimo įstatymas, 2020).

Be to, doktrinoje nurodoma, jog iš įstatyme pateiktos formuluotės neaišku, ar valstybės tarnautojui prilyginamas bet kuris asmuo, teikiantis viešąsias paslaugas, ar tik asmenys, dirbantys bet kokioje valstybinėje, nevalstybinėje ar privačioje įstaigoje, įmonėje, organizacijoje ar besiverčiantys profesine veikla ir teikiantys viešąsias paslaugas. Visgi, remiantis sisteminė, istorinė normų analize galima daryti išvadą, kad šiuo atveju valstybės tarnautojui turėtų būti prilyginamas bet kuris asmuo, dirbantis nurodytose institucijose ar besiverčiantis privačia veikla, kai asmens darbo specifika susijusi su viešų paslaugų teikimu kaip vienu iš alternatyvių įstatyme įvardytų funkcijų atlikimu (Gruodytė, 2006, p. 92).

Viešąsias paslaugas gali teikti ne tik valstybės ar savivaldybės įsteigti subjektai, bet įstatymų nustatytais atvejais ir privatūs asmenys; konkreti paslaugų rūšis turi būti nustatyta įstatyme (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Arbitras – fizinis asmuo, paskirtas arba ginčo šalies, arba ginčo šalių susitarimu, arba Komercinio arbitražo įstatymo nustatyta tvarka ginčui spręsti (Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas, 1996).

Prisiekusysis – tai davęs priesaiką asmuo (Skaistys, 2011, p. 24). Pažymėtina, jog išanalizavus teismų praktiką, atvejų, kuomet prisiekusysis būtų nuteistas padaręs veiką, numatytą BK 228 straipsnyje, nenustatyta. Visgi, manytina, jog tokiais subjektais galėtų būti vertėjas, specialistas, ekspertas, kurie davė priesaiką.

Pažymėtina ir tai, kad sprendžiant klausimą, ar asmuo BK 230 straipsnio prasme laikytinas valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu, nepakanka vien tik to, kad toks asmuo formaliai atitinka BK 230 straipsnio 3 dalyje įvardytus požymius. Taip pat, turi būti nustatyta, kad tokia asmens veikla yra susijusi su viešojo intereso užtikrinimu ir šios veiklos nevykdymas ar netinkamas vykdymas (pvz., piktnaudžiaujant savo padėtimi, viršijant suteiktus įgaliojimus) reikštų viešojo intereso pažeidimą. Priešingu atveju būtų iškreipta nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams esmė, BK XXXIII skyriuje įtvirtintų normų paskirtis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Pavyzdžiui, valstybės finansų sistemos stabilumas, kaip viena iš valstybės gyvavimo sąlygų yra viešasis interesas, kurį privalo užtikrinti valstybė. Finansinis stabilumas valstybėje priklauso ir nuo bankų (tiek valstybinių, tiek privačių) ar kitų kredito įstaigų veiklos efektyvumo, kuris neatsiejamas nuo tokių įstaigų patikimumo, jų autoriteto, pasitikėjimo jais. Asmens, turinčio teisę veikti banko ar kredito įstaigos vardu veikos, susijusios su veikimu (neveikimu) priešingai banko ar kredito įstaigos interesams, gali pakenkti jų autoritetui, pakirsti pasitikėjimą šia sistema ir tai vertintina kaip viešojo intereso pažeidimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Be to, šiame

kontekste pažymėtina ir tai, kad reikalavimai asmenims, dirbantiems valstybės tarnyboje ir privačiame juridiniame asmenyje, daugeliu aspektų iš esmės skiriasi (pvz.: priimant asmenį į darbą valstybės tarnyboje, skirtingai nei priimant dirbti privačiame juridiniame asmenyje, paprastai turi būti skelbiamas viešasis konkursas, skiriasi valstybės tarnautojų ir privačių juridinių asmenų darbuotojų drausminės (tarnybinės) atsakomybės pagrindai ir principai. Taigi ir dėl to vien tik formalus privačių juridinių asmenų vadovų, kitų jų darbuotojų prilyginamas valstybės tarnautojui neatitiktų nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams prasmės (Švedas *et al.*, 2022, p. 245). Magistro darbo autorė su tokia pozicija sutinka, atsižvelgiant į tai, jog ši nusikalstama veika yra numatyta BK skyriuje, kurių rūšinis objektas – valstybės tarnyba ir viešieji interesai, todėl pavyzdžiui, jei asmuo dirba privačiajame juridiniame asmenyje ir turi teisę veikti šio juridinio asmens vardu, tačiau jo veikla nėra susijusi su viešojo intereso užtikrinimu – jis atlikdamas neteisėtus veiksmus nesikėsina į šio skyriaus saugomą teisinį gėrį – t.y. valstybės tarnybą ir viešąjį interesą, todėl jį bausti pagal BK 228 straipsnį – būtų nepagrįsta. Pavyzdžiui, teismų praktikoje valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu, kuris verčiasi profesine veikla ir teikia viešąsias paslaugas, yra pripažįstamas advokatas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Tuo tarpu kitoje baudžiamojoje byloje teismas konstatavo, jog nenustatyta, kad UAB direktoriaus M. M. veikla būtų susijusi su viešojo intereso įgyvendinimu. Antai iš bylos medžiagos matyti, kad UAB „A“ direktorius M. M., veikdamas pagal išankstinį susitarimą su UAB „B“ finansų direktore G. P., klastodamas dokumentus, padėjo jai iššvaistyti ir pasisavino svetimą UAB „B“ priklausantį didelės vertės turtą. Šiame kontekste pažymėtina, kad UAB „B“ vykdė didmeninę prekybą langų ir durų furnitūra, o UAB „A“ teikė automobilių remonto ir patalpų nuomos paslaugas. Taigi minėtų bendrovių veikla nelaikytina tokia, kuri reikštų viešojo intereso įgyvendinimą. M. M. nusikalstamais veiksmais turtinė žala buvo padaryta privačiam ūkio subjektui ir tai irgi savaime nereiškia, kad taip buvo pažeisti viešieji interesai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Atsižvelgiant į tai, teismas konstatavo, jog šis subjektas neatitinka valstybės tarnautojui prilyginto asmens požymio.

Pažymėtina, jog kaip valstybės tarnautojui prilygintu asmeniu pripažįstamas antstolis, kadangi jis yra valstybės įgaliotas asmuo, kuriam valstybė suteikia vykdomųjų dokumentų vykdymo, faktinių aplinkybių konstatavimo, dokumentų perdavimo ir kitas įstatymų nustatytas funkcijas, t. y. jis turi atitinkamus administracinius įgalinimus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Visgi, pagal ankstesnę praktiką antstolis būdavo pripažįstamas valstybės pareigūnu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Vadovaujantis Lietuvos Respublikos antstolių įstatymo 16 straipsnio 2 dalimi, už įstatymų ar kitų teisės aktų pažeidimus, padarytus atliekant antstolio funkcijas, už kurias taikoma baudžiamoji ar administracinė atsakomybė, antstolis atsako kaip valstybės pareigūnas. Taigi, esant įstatyme *expressis verbis* nurodyta, jog antstolis atsako kaip valstybės pareigūnas, magistro darbo autorės nuomone, nors antstolis ir atitinka valstybės tarnautojui prilyginto asmens sąvoką numatytą BK 230 straipsnio 3 dalyje – užsiima profesine veikla, turi

administracinius įgaliojimus, tačiau jis turėtų atsakyti kaip valstybės tarnautojas, o konkrečiai – valstybės pareigūnas (vadovaujantis BK 230 straipsnio 1 dalimi).

Pažymėtina, jog šios nusikalstamos veikos bendrininkais (organizatoriais, kurstytojais, padėjėjais) — gali būti ir neturintys specialaus subjekto požymių asmenys (Švedas, 2009, p. 616-617). Baudžiamojoje byloje Nr. Nr. 2K-127-689/2020 D. G., kuri neatitinka specialiųjų subjekto požymių, nuteista už tai, kad padėjo valstybės tarnautojams prilygintiems asmenims A. Š. ir S. S. piktnaudžiauti tarnybine padėtimi – įstatymais ir kitais teisės aktais suteiktus įgaliojimus ir pareigas naudoti priešingai tarnybos interesams. Teismas nurodė, jog ji telefonu kreipėsi į jį pagalbos nuslėpti jos girtumą, o po to, vykdydama A. Š. nurodymą, davė kraujo mėginį, kuriuo S. S. pakeitė tiriamąjį D. G. kraujo mėginį, paimtą 2015 m. gruodžio 19 d. Vadinasi, D. G. padėjo A. Š. ir S. S. piktnaudžiauti tarnyba teikdama priemonę – antrąjį kraujo mėginį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Pažymėtina, jog BK 228 straipsnio 3 dalyje numatyta, jog už BK 228 straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo. Pagal BK 20 straipsnyje įtvirtintas sąlygas juridinio asmens atsakomybė yra netiesioginė. Juridinis asmuo visada atsako už kitą asmenį, t. y. už fizinio asmens padarytą nusikalstamą veiką. Kiekvienu atveju pirmiausia nustatomas konkretus fizinis asmuo, įrodoma jo padaryta nusikalstama veika, tada remiantis įvairiomis teorijomis ji priskiriama juridiniam asmeniui ir jis gali būti patraukiamas baudžiamojon atsakomybėn už fizinio asmens padarytą nusikalstamą veiką (Ligeikaitė, 2003, p. 51). Juridinis asmuo atsako tuo atveju, jeigu veika buvo padaryta jo naudai ar interesais. Taip pat, juridinio asmens atsakomybei kilti būtina sąlyga yra tai, jog asmuo, kuris veiką padarė juridinio asmens naudai arba jo interesais: 1) ėjo vadovujančias pareigas juridiniame asmenyje, turėjo teisę: a) atstovauti juridiniam asmeniui, b) priimti sprendimus juridinio asmens vardu, c) kontroliuoti juridinio asmens veiklą; 2) buvo juridinio asmens darbuotojas ar įgaliotas atstovas ir padarė veiką šio straipsnio 2 dalyje nurodyto asmens nurodymu ar leidimu arba dėl nepakankamos priežiūros arba kontrolės; 3) kontroliuojamas arba jam atstovaujantis kitas juridinis asmuo šio straipsnio 2 ar 3 dalyje nurodytomis sąlygomis padarė nusikalstamas veikas, jeigu jos padarytos pirmiau nurodyto juridinio asmens naudai jame vadovujančias pareigas einančio ar jo įgalioto asmens nurodymu ar leidimu arba dėl nepakankamos priežiūros ar kontrolės (Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 2000). Be to, analizuojamos temos kontekste pažymėtina ir tai, jog tuo atveju jei fizinis asmuo – valstybės tarnautojas ar valstybės tarnautojui prilygintas asmuo padarytą BK 228 straipsnyje numatytą nusikalstamą veiką valstybės ar savivaldybės institucijos ar įstaigos arba tarptautinės viešosios organizacijos interesais ar naudai bei fizinis asmuo atitiktų kitas anksčiau nurodytas sąlygas, šiems nurodytiems juridiniams asmenims baudžiamoji atsakomybė nekiltų, kadangi BK 20 straipsnio 6 dalyje nurodoma, jog pagal šį kodeksą neatsako valstybė, savivaldybė, valstybės ir savivaldybės institucija ir įstaiga bei tarptautinė viešoji organizacija.

Kaip jau minėta, pagal BK 13 straipsnio 1 dalį, už BK 228 straipsnyje numatytą veiką atsako asmuo nuo 16 metų. Tikslinga pažymėti, jog nors BK 13 straipsnyje diferencijuoja amžių, nuo kurio kyla

baudžiamoji atsakomybė į dvi ribas – nuo 14 ir 16 metų, tačiau BK specialiojoje dalyje yra numatyta nusikalstamų veikų, kurių specialiojo subjekto požymiai susieti su asmens einamomis pareigomis ar statusu, įgyjamu tik nuo 18 ar 21 metų. Galima išskirti tokius šios minimalios amžiaus ribos atvejus: 1) nusikalstamos veikos sudėty suskonstruotos taip, kad nusikalstamos veikos subjekto atsakomybę lemia pilnametystė; 2) asmens galėjimas būti nusikaltimo subjektu siejamas su tam tikru reikalavimu, - asmuo turi būti sulaukęs daugiau nei 18 metų arba aukštesnę ribą (Švedas *et al.*, 2017, p. 130). Manytina, jog BK 228 straipsnio specialusis subjektas priskiriamas antrajai iš šių grupių. Praktikoje už šią veiką atsako vyresnio amžiaus asmenys. Taip yra dėl to, jog šie subjektai, kaip minėta anksčiau, turi eiti tam tikras pareigas, kurioms teisės aktuose yra nustatytas amžiaus kriterijus arba būtinybė turėti tam tikrą išsilavinimą. Štai pavyzdžiui, Valstybės tarnybos įstatymo 9 straipsnio 1 dalies 3 punkte nurodoma, jog asmuo, priimamas į valstybės tarnautojo pareigas, turi būti ne jaunesnis kaip 18 metų, Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 51 straipsnio 1 dalyje nurodoma, jog apylinkės teismo teisėju gali būti asmuo turintis teisės bakalauro ir teisės magistro kvalifikacinius laipsnius arba teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį ir turintis ne mažesnę kaip penkerių metų teisinio darbo stažą arba teisės krypties socialinių mokslų daktaras ir habilituotas daktaras, asmuo, turintis ne mažesnę kaip penkerių metų teisėjo darbo stažą, jeigu nuo darbo teisėju pabaigos praėjo ne daugiau kaip penkeri metai. Be to, nors šiuo subjektu gali būti asmenys, dirbantys privačiame juridiniame asmenyje ar kitoje organizacijoje arba besiverčiantys profesine veikla, tačiau vargu ar 16-18 m. asmenys turėtų atitinkamus administracinius įgaliojimus, arba teisę veikti šio juridinio asmens ar kitos organizacijos vardu, arba teikti viešąsias paslaugas. Analizuojant teismų praktiką, taip pat nebuvo nustatyta atvejų, kuomet už šias veikas atsakytų nepilnamečiai asmenys.

Lyginant aptartą subjekto sampratą su Latvijos ir Estijos baudžiamuosiuose kodeksuose įtvirtintu reguliavimu, pirmiausia paminėtina, jog kaip ir Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse, šiuose kodeksuose taip pat yra įtvirtinta specialaus subjekto samprata, kuri yra aprašoma atskiruose straipsniuose. Visgi, priešingai nei Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse, juose nėra diferencijuojami subjektai į valstybės tarnautojus ir jiems prilygintus asmenis, o yra apibrėžiama valstybės pareigūno samprata. Latvijos Respublikos baudžiamajame kodekse – subjektų samprata apibrėžiama panašiai kaip ir Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse – nurodoma, jog tai valstybės valdžios atstovai, taip pat bet kurie asmenys, kurie nuolatos ar laikinai vykdo valstybės arba savivaldos tarnybines pareigas, tame tarpe ir valstybinėse ar savivaldybės kapitalo įmonėse, ir kurie turi teisę priimti sprendimus, privalomus kitiems asmenims, arba turi teisę vykdyti priežiūros funkcijas, kontrolę, tyrimus ar baudimą arba turi teisę disponuoti viešojo asmens arba jo kapitalo įmonės turtu arba finansiniais ištekliais. Taip pat, kaip ir Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse atskirai minimi valstybės politikai, tačiau jie iš karto detalizuojami, nurodant, jog tai prezidentas, seimo nariai, ministras pirmininkas, ministrai, o taip pat išrinkti, paskirti ar patvirtinti seimo ar ministrų kabineto pareigūnai, valstybinių struktūrų, savivaldybių vadovai, jų pavaduotojai ir vykdomieji direktoriai. Be to, kaip ir Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse daroma

nuoroda į užsienio valstybių subjektus, nurodant, jog valstybės pareigūnais taip pat laikomi tarptautinių organizacijų, tarptautinių parlamentinių asamblėjų ir tarptautinių teismų ir minėtų struktūrų deleguoti asmenys, o taip pat bet kurie asmenys, užimantys pareigas užsienio valstybės įstatymų leidžiamajoje, vykdomojoje ar teisminėje valdžioje arba bet kurioje jo administraciniame vienetė, nepriklausomai nuo to, ar asmenys šios pareigoms yra paskirti ar išrinkti, taip pat bet kurie asmenys, vykdamis viešąją funkciją užsienio valstybės interesais, tame tarpe jo administracinis padalinys, valstybės įstaiga ar valstybės įmonė. Tuo tarpu Estijos baudžiamajame kodekse valstybės pareigūnas apibrėžiamas siauriau, siejant jo samprata su viešųjų funkcijų atlikimu. Nurodoma, jog valstybės pareigūnas suprantamas kaip fizinis asmuo, turintis tarnybines pareigas viešosioms funkcijoms atlikti, nepriklausomai nuo to, jis vykdo jam patikėtas funkcijas nuolatos ar laikinai, mokamai ar nemokamai, esantis tarnyboje ar dirbantis laisvojoje profesijoje, ar pagal sutartį, ar yra paskirtas, ar išrinktas. Be to, šiame kodekse kitaip nei Lietuvos ir Latvijos baudžiamuosiuose kodeksuose, užsienio subjektai įtraukiami į šią sąvoką tik toje dalyje, kiek jie padaro išvardintas nusikalstamas veikas susijusias su Europos Sąjungos finansiniais interesais. Nurodoma, jog užsienio valstybės pareigūnas – tai paskirtas arba išrinktas asmuo, kuris vykdo įstatymų leidybos, vykdomosios valdžios ar teisminės valdžios funkcijas užsienio valstybėje arba jos administraciniame vienetė arba kuris vykdo valstybinę užduotį užsienio valstybei, jos administraciniam vienetui, valstybės įstaigai ar įmonei, taip pat viešosios – teisinės tarptautinės organizacijos darbuotojas arba atstovas, tame tarpe tarptautinės atstovaujamosios institucijos arba teismo narys. Nepaisant to, jog Lietuvoje specialusis subjektas yra skirstomas į valstybės tarnautojus ir jiems prilygintus asmenis, priešingai nei minėtose valstybėse, tačiau, magistro darbo autorės nuomone, pagrindo keisti BK 230 straipsnį nėra, kadangi suskirstant subjektus į tam tikras struktūrines grupes bei juos apibrėžiant, manytina, kad teisinis reguliavimas yra suprantamesnis.

Be to, Konvencijoje dėl korupcijos taip pat, kaip ir Latvijos ir Estijos baudžiamuosiuose kodeksuose vartojama valstybės pareigūno sąvoka. Šios Konvencijos 1 straipsnio a punkte nurodoma, jog valstybės pareigūnas – tai pareigūnas, valstybės tarnautojas, meras, ministras arba teisėjas kaip šie terminai apibrėžiami tos valstybės, kurioje atitinkamas asmuo vykdo minėtas funkcijas, nacionalinėje teisėje ir kaip yra taikomi tos valstybės baudžiamajoje teisėje. Taip pat, Konvencijos dėl korupcijos 5 straipsnyje nurodoma, jog už tokias veikas turi atsakyti ir užsienio valstybių valstybės pareigūnai, o 7-8 straipsniuose nurodoma, jog už korupcines veikas turi atsakyti ir asmenys, kurie vadovauja privataus sektoriaus subjektams arba juose eina bet kokias pareigas, 9 straipsnyje - viešosios tarptautinės ar viršnacionalinės organizacijos ar institucijos, kurios narė yra Šalis, pareigūnas ar kitas pagal pareiginius nuostatus samdomas darbuotojas ir bet kuris į tą organizaciją paskirtas arba ne asmuo, kuris vykdo funkcijas, atitinkančias tas, kurias vykdo minėti pareigūnai ar samdomi darbuotojai, 10 straipsnyje – tarptautinių ar viršnacionalinių organizacijų, kurių narė yra Šalis, bet kurie parlamentinių asamblėjų nariai, 11 straipsnyje – tarptautinio teismo, kurio jurisdikciją priima Šalis, pareigūnai. Ši Konvencija dėl korupcijos Lietuvoje buvo ratifikuota 2002 m. sausio 25 d. Manytina, jog su šios Konvencijos ratifikavimu susijęs tuo laikotarpiu galiojusio LTSR

BK pakeitimas, kuriuo buvo papildytas 290 straipsnis (sąvokų išaiškinimas). 2002 m. sausio 25 d. įstatymu Nr. IX-737 į subjekto sampratą buvo įtraukti ir užsienio subjektai, privataus sektoriaus subjektai. Be to, šiuo metu galiojančiame baudžiamajame kodekse įtvirtinti subjektai – valstybės tarnautojai pagal Valstybės tarnybos įstatymą ir kiti asmenys, kurie, dirbdami ar kitais įstatyme numatytais pagrindais eidami pareigas valstybės ar savivaldybių institucijose ar įstaigose, atlieka valdžios atstovo funkcijas arba turi administracinius įgaliojimus, taip pat oficialūs kandidatai į šias pareigas, manytina, jog atitinka Konvencijoje dėl korupcijos įtvirtinto pareigūno sampratą. Tokia išvada darytina atsižvelgiant į tai, jog Konvencijos dėl korupcijos 1 straipsnio a punkte nurodoma, jog šie subjektai yra suprantami taip, kaip jie yra apibrėžiami nacionalinėje teisėje, o ratifikavus šią konvenciją bei priėmus 2002 m. sausio 25 d. įstatymą Nr. IX-737, LTSR BK 290 straipsnyje buvo apibrėžta, jog pareigūnai – tai asmenys, dirbantys valstybės valdžios, valdymo, savivaldos, teisėsaugos, tarnyboje, – valstybės kontrolės politikai, viešojo administravimo valstybės tarnautojai pagal Valstybės tarnybos įstatymą bei kiti asmenys, kurie dirbdami valstybės ar savivaldybių institucijose ar įstaigose, teisminėse, teisėsaugos, valstybės kontrolės bei priežiūros ir joms prilygintose institucijose vykdo atlieka valdžios atstovo funkcijas arba turi administracinius įgaliojimus, taip pat oficialūs kandidatai į tokias pareigas. Vėliau, priėmus naują BK, kaip minėta skyriuje „piktnaudžiavimo sudėties raida“, buvo atsisakyta pareigūno sąvokos vartojimo, o šie subjektai įvardyti atskirai, kaip įeinantys į valstybės tarnautojo sampratą.

Jungtinių Tautų konvencijoje taip pat yra vartojama valstybės pareigūno samprata. Šioje konvencijoje subjekto samprata yra apibrėžta plačiau nei prieš tai minėtoje konvencijoje. Joje taip pat numatyta, jog už korupcines nusikalstamas veikas turi atsakyti valstybės pareigūnai, užsienio valstybės pareigūnai bei viešosios tarptautinės organizacijos pareigūnai. Visgi, šios konvencijos 2 straipsnio a dalyje yra plačiau apibrėžiama valstybės pareigūno samprata. Nurodoma, jog tai: i) bet kuris asmuo, einantis bet kokias skiriamas ar renkamas, nuolatinės ar laikinas, apmokamas ar neapmokamas pareigas valstybės, šios Konvencijos Šalies, įstatymų leidžiamosios, vykdomosios, administracinės ar teisminės valdžios institucijoje, nepaisant to asmens einamų pareigų viršenybės; ii) bet kuris kitas asmuo, vykdamas viešąsias funkcijas, įskaitant tokias funkcijas viešojoje įstaigoje ar valstybės įmonėje, arba teikiantis viešąsias paslaugas, kaip tai apibrėžta valstybės, šios Konvencijos Šalies, nacionalinėje teisėje ir kaip tai taikoma valstybės, šios Konvencijos Šalies, atitinkamoje nacionalinės teisės srityje; iii) bet kuris kitas asmuo, valstybės, šios Konvencijos Šalies, nacionalinėje teisėje apibrėžiamas kaip „valstybės pareigūnas“. Tačiau tam tikrų konkrečių šios Konvencijos II skyriuje minimų priemonių atžvilgiu „valstybės pareigūnas“ gali reikšti bet kurį asmenį, vykdančią bet kokias viešąsias funkcijas ar teikiančią viešąsias paslaugas, kaip tai apibrėžta valstybės, šios Konvencijos Šalies, nacionalinėje teisėje ir kaip tai taikoma atitinkamojoje tos valstybės, šios Konvencijos Šalies, nacionalinės teisės srityje. Paminėtina, jog Lietuvai ratifikavus šią Jungtinių Tautų konvenciją, BK 230 straipsnio, apibrėžiančio subjektų sampratą, pakeitimų atlikta nebuvo. Pastebėtina, jog įsigaliojus šiai konvencijai, kurios 26 straipsnis reguliuoja juridinių asmenų baudžiamąjį

atsakomybę, Lietuvoje, po kelių mėnesių 2007 m. birželio 28 d. įstatymu Nr. X-1233, BK 228 straipsnis buvo papildytas 3 dalimi, numatančią juridinių asmenų atsakomybę. Visgi, manytina, jog šis pokytis susijęs ne tik su šia konvencija, o su visuma tarptautinių teisės aktų, numatančių juridinio asmens baudžiamąją atsakomybę. Kaip jau minėta skyriuje „piktnaudžiavimo sudėties raida“, nusikalstamų veikų, už kurias baudžiamojon atsakomybėn traukiamas juridinis asmuo, sąrašo plėtimas, tame tarpe nustatant JA atsakomybę už BK 228 straipsnyje numatytas veikas, buvo susijęs įstatymų leidėjo siekiu BK nuostatas suderinti su iš tarptautinių dokumentų, *inter alia* ES teisės, kylančiais reikalavimais (Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2009 m. birželio 8 d. nutarimas).

Taigi, apibendrinant tai, kas išdėstyta, nusikaltimo, numatyto BK 228 straipsnyje, vykdytoju gali būti pakaltinamas fizinis asmuo, sulaukęs 16 metų bei atitinkantis specialiuosius požymius – esantis valstybės tarnautoju arba jam prilyginamas. Visgi, praktikoje už šias nusikalstamas veikas atsako vyresnio amžiaus subjektai. Tai, kas šios nusikalstamos veikos prasme yra laikoma valstybės tarnautoju bei jam prilygintu asmeniu yra apibrėžta BK 230 straipsnyje, tačiau plačiau šios sąvokos ir atskiri jų elementai nedetalizuojami. Specialaus subjekto požymiai baudžiamajame kodekse suformuluoti sudėtingai – siekiant suprasti jų reikšmę reikia analizuoti kitus teisės aktus – Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymą, Valstybės tarnybos įstatymą, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pateiktus išaiškinimus, teisės doktriną. Be to, šios nusikalstamos veikos kurstytoju, organizatoriumi, padėjėju gali būti ir šių specialiųjų požymių neatitinkantis fizinis asmuo. Taip pat, šio nusikaltimo subjektu gali būti juridinis asmuo, kuris turi atitikti bendrąsias BK 20 straipsnyje numatytas sąlygas, reikalingas kilti juridinio asmens baudžiamajai atsakomybei. Be to, specialaus subjekto samprata yra numatyta ir Latvijos bei Estijos baudžiamuosiuose kodeksuose, tačiau neišskiriant jų į valstybės tarnautojus ir jiems prilygintus asmenis, o įtvirtinant valstybės pareigūno sampratą, taip kaip tai yra įtvirtinta ir Konvencijoje dėl korupcijos, Jungtinių Tautų konvencijoje. Nustatyta, jog šių subjektų apibūdinimas Latvijos ir Estijos baudžiamuosiuose kodeksuose – nėra tapatus, tačiau turi panašumų, į šių subjektų ratą įtraukiami tiek tos valstybės, tiek užsienio subjektai. Lietuvai ratifikavus Konvenciją dėl korupcijos, tuo metų galiojusio Baudžiamojo kodekso dalis, apibrėžianti subjektų sampratą už šias nusikalstamas veikas, buvo papildyta, tuo tarpu ratifikavus Jungtinių Tautų konvenciją – pakeitimų atlikta nebuvo.

2.4. Subjektyvioji pusė

Nusikalstamos veikos subjektyvioji pusė – visuma požymių, apibūdinančių asmens psichinį santykį su daroma pavojinga veika ir jos padariniais. Subjektyviosios pusės požymiai apibūdina žmogaus vidinę – psichinę, savo elgesį suvokiančią, pateisinančią, nukreipiančią ir akiai nematoma kontroliuojančią pusę. (Piesliakas, 2009, p. 335).

Kiekvienas žmogaus poelgis (veikimas ar neveikimas), taip pat ir nusikalstamas, yra bendra žmogaus išorinės (objektyviosios) ir vidinės (subjektyviosios) veikos vienybė. Tikrovėje kiekvieno žmogaus poelgio, taigi ir nusikalstamos veikos, vidinė pusė psichologijoje iš esmės apibūdinama kaip nuosekliai vykstantys psichologiniai procesai (Abramavičius *et al.*, 2019, p. 251).

Prie subjektyviosios pusės požymių baudžiamoji teisė priskiria kaltę, motyvą ir tikslą (Piesliakas, 2009, p. 336).

Kaltė – tai asmens psichinis santykis su daroma pavojinga veika ir jos padariniais. Kaltę kaip tam tikrą psichinį procesą (reiškinį) apibūdina asmens intelektinis ir valinis elementai. Intelektinis elementas lemia ir atspindi žmogaus psichikoje vykstančius pažinimo procesus. Valinis elementas – tai sąmoningas savo protinių bei fizinių pastangų sutelkimas ir nukreipimas priimant atitinkamus sprendimus dėl elgesio (veikos) varianto pasirinkimo, apibrėžiant numatyto elgesio tikslus, jo koregavimą siekiant tikslo, sulaukymą nuo tam tikrų veiksmų, veiklos ir t.t. (Abramavičius *et al.*, 2019, p. 251). Valinis tiesioginės tyčios momentas išreiškia veikos siekimą (norėjimą). Jei asmuo nesuvokė bent vieno objektyviojo nusikalstamos veikos sudėties požymio, jo negalima nuteisti, padarius jam inkriminuotą nusikalstamą veiką (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Kaltė – būtinas kiekvienos nusikalstamos veikos sudėties požymis. BK 2 straipsnio 3 dalyje nurodoma, jog asmuo atsako pagal baudžiamąjį įstatymą tik tuo atveju, jeigu jis yra kaltas padaręs nusikalstamą veiką ir tik jeigu veikos padarymo metu iš jo galima buvo reikalauti įstatymus atitinkančio elgesio. Tai reiškia, kad Lietuvos baudžiamieji įstatymai nepripažįsta objektyvaus pakaltinimo, t. y. atsakomybės už padarytą žalą be kaltės.

Vadovaujantis BK 14 straipsniu – asmuo pripažįstamas kaltu padaręs nusikaltimą ar baudžiamąjį nusizengimą, jeigu jis šią veiką padarė tyčia ar dėl neatsargumo.

Pažymėtina, jog šiame magistro darbe analizuojamas nusikaltimas – gali būti padaromas tik tyčine kaltės forma. Piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi ar įgaliojimų viršijimas, padaromas tiesiogine arba netiesiogine tyčia (Švedas, 2009, p. 627). Šių nusikaltimų tyčinės kaltės turinį sudaro asmens psichinis santykis su teisinę reikšmę turinčiais veikos požymiais, pavojingais padariniais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Kvalifikuotas piktnaudžiavimas, numatytas BK 228 straipsnio 2 dalyje, padaromas tik tiesiogine tyčia (Švedas,

2009, p. 627). Žalos požūriu tyčia gali būti ir apibrėžta, ir neapibrėžta (Bereikienė *et al.*, 2017, p. 213). Pažymėtina, jog atlikus teismų praktikos analizę nustatyta, jog dažniausiai piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi ir įgaliojimų viršijimas pripažįstamas padarytu veikiant tiesiogine tyčia.

Nustatant kaltės formą turi būti nustatomi intelektinis ir valinis elementai. Analizuojant kaip jie atsispindi teismų praktikoje, galima būtų pateikti tokius pavyzdžius – štai teikiamame kasaciniame skunde buvo ginčijamas nustatytas intelektinis nusikalstamos veikos elementas, teigiant, jog nuteistasis nesuprato, kad nukentėjusysis jo atžvilgiu nesielgia agresyviai, jo nepuola, todėl ir fizinė jėga buvo panaudota, kasatorių teigimu, pagrįstai. Vis dėlto, teismas padarė išvadą, jog šią poziciją paneigia byloje esančių įrodymų analizė – nustatyta, jog kovinė situacija buvo išprovokuota pačių nuteistųjų. Nuteistasis suprato, jog už nukentėjusiojo eina ir kitas prižiūrėtojas. Kai nukentėjusysis suklypo ir atsirėmė į nuteistąjį, šis neparkrito ant žemės, todėl, be abejonės, suprato, kad tariami nukentėjusiojo veiksmai (inicijuoti kito nuteistojo) nebuvo realiai pavojingi. Žinodamas šias aplinkybes nuteistasis suprato, kad kovinių imtynių veiksmai yra nebūtinai, kad nukentėjusysis yra surakintas antrankiais, stebimas kito pareigūno, todėl neutralizuotas ir nekelia jam pavojaus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Tuo tarpu atskleidžiant valinį elementą kitoje baudžiamojoje byloje buvo nurodoma, jog nuteistoji norėjo piktnaudžiauti tarnybine padėtimi, kadangi klastojo dokumentus, neatliko jai pagal įsakymus ir teisės aktus kaip tarnautojai pavestų funkcijų, žinodama tikrąją projekto įgyvendinimo eigą, matydama, kad projektas nebus įgyvendintas laiku, nesiėmė jokių priemonių pažeidimams užfiksuoti ir valstybės paramai gražinti į valstybės biudžetą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. birželio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Pažymėtina, jog analizuojant teismų praktiką pastebėta, jog dažnu atveju teismai nustatinėdami kaltės formą, intelektinį ir valinį momentą analizuoja bendrai, jų neišskirdami.

Piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi, numatyto BK 228 straipsnio 1 dalyje, subjektyviajai pusei būdingi tam tikri psichiniai momentai: 1) kaltininkas suvokia savo veikos pavojingumą, t. y. supranta, kad pažeidžia atitinkamus tarnybą reglamentuojančius įstatymus, kitus teisės aktus; 2) supranta, kad taip panaudodamas savo tarnybines padėtį ar ja pasinaudodamas veikia priešingai tarnybos interesams; 3) numato, kad dėl tokios veikos neišvengiamai atsiras (arba yra reali galimybė (didelė tikimybė) atsirasti) didelė žala valstybei, tarptautinei viešajai organizacijai ar juridiniam arba fiziniam asmeniui. Taigi kaltininkas supranta savo neteisėtos, pavojingos veikos padarinių pobūdį ir laipsnį; 4) kaltininkas nori ir siekia tokių savo veikos padarinių ar sąmoningai leidžia jiems kilti (Abramavičius *et al.*, 2010, p. 105).

Štai pavyzdžiui baudžiamoje byloje Nr. 2K-127-689/2020 buvo nustatytas piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi tiesioginės tyčios atvejis – byloje nustatyta, jog G. A. paskambino savo pavaduotojui K. G., kontroliavusiam (duomenys neskelbtini) skyriaus veiklą, ir su juo susitarė duoti

neteisėtus nurodymus laikinai einančiam šio skyriaus vedėjo pareigas A. Š. veikti taip, kad D. G. kraujyje nebūtų užfiksuota alkoholio. K. G., kaip tiesioginis vadovas, paskambino A. Š. ir netiesiogiai jam nurodė veikti taip, kad neblaivios D. G. kraujo tyrimo išvadoje būtų nurodyta, jog alkoholio kraujyje nerasta. A. Š. D. G. ir S. S. nurodė, kad kitos dienos ryte reikia paimti dar vieną D. G. kraujo mėginį, jį S. S. turi sukeisti su 2015 m. gruodžio 19 d. mėginiu, o 2015 m. gruodžio 19 d. kraujo mėginį išmesti. S. S. 2015 m. gruodžio 20 d. antrą kartą paėmė D. G. kraujo mėginį ir šį kraujo mėginį sukeitė su 2015 m. gruodžio 19 d. mėginiu, o pastarąjį išmetė į šiukšlių konteinerį. Teismas konstatavo, jog aptarta įvykių eiga, pokalbių telefonu turinys, taip pat aplinkybės, kad kraujo mėginiai iš D. G. buvo paimti du kartus ir jie buvo sukeisti, mėginį be alkoholio paliekant gydymo įstaigoje, o su alkoholiu – išmetant į šiukšlių konteinerį, detalai atskleidžia kiekvieno nuteistojo nusikalstamus veiksmus, jų tarpusavio ryšį ir pastangas, siekiant bendro tikslo – kad būtų nuslėptas D. G. neblaivumas ir ji išvengtų administracinės ir drausminės atsakomybės. Tai rodo, kad nuteistieji veikė tiesiogine tyčia (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Tuo tarpu baudžiamojoje byloje Nr. 2K-350-697/2016 teismas nurodė, jog D. M., K. I., I. B., suvokdami, kad prekių muitinis tikrinimas nebuvo faktiškai atliktas, turėdami pareigą jį atlikti, to nepadarė, taip pat turėdami pareigą muitinio tikrinimo metu nustatytus juridinius faktus konstatuoti dokumentuose ir muitinės skaitmeninėse sistemose, konstatuodami muitinės dokumentuose ir pažymėdami žinomai tikrovės neatitinkančius faktus skaitmeninėse sistemose, nepagrįstai atliko veiksmus, kuriais įformino išleidimo laisvai cirkuliuoti muitinės procedūras, t. y. deklaracijose įrašė tikrovės neatitinkančius duomenis apie atliktą automobilių muitinį tikrinimą ir rezultatus, įrašė kodą „62“, kuris reiškia, kad „atitinka“, ir šį įrašą patvirtino muitinės pareigūno spaudu ir parašu; šiuo pagrindu padarė kitus įrašus, kurie būtini deklaracijų baigtiniam įforminimui; atliko deklarantų apskaičiuotų mokesčių sumos taisymą, kurį patvirtino muitinės pareigūno spaudu ir parašu; taip pat uždėjo spaudą „atitinka“. Visa šių neteisėtų veiksmų grandinė paneigia teiginius, kad netinkamas procedūrų atlikimas galėjo įvykti dėl didelio darbo krūvio ir žmogiškosios klaidos, taigi eliminuoja tarnybinio aplaidumo darbe aplinkybę ir patvirtina pirmosios instancijos teismo išvadą, jog D. M., K. I., I. B. veikė netiesiogine tyčia. Nagrinėjamoje byloje pirmosios instancijos teismas teisingai vertino šią aplinkybę kitų nustatytų aplinkybių kontekste, nurodydamas, jog didelio darbo krūvio buvimas nėra aplinkybė, duodanti pagrindą muitinės pareigūnui netinkamai atlikti savo pareigas, kad nustatyti sistemingi muitinės procedūrų pažeidimai, o ne pavieniai atvejai, kad automobiliai net nebuvo pristatyti į muitinės postą patikinimui, patvirtina, kad buvo veikiama tyčia, o ne dėl aplaidumo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, pirmuoju atveju teismas išvadą dėl tiesioginės tyčios padarė atsižvelgdamas į asmenų suplanuotą piktnaudžiavimo veiksmų planą, asmenų turėtą tikslą sukelti atitinkamus padarinius (t.y. nuslėpti neblaivumą ir padėti išvengti administracinės ir drausminės atsakomybės), o antruoju atveju

netiesioginė tyčia buvo nustatyta atsižvelgiant į tai, jog pareigūnai sistemingai atlikinėjo muitinės procedūrų pažeidimus (kas negali būti pateisinta dideliu darbo krūviu), dėl savo patirties, kompetencijos suprato, jog tai sukels padarinius ir buvo jiems abejingi.

Tuo tarpu įgaliojimų viršijimo subjektyviajai pusei būdingi tokie psichiniai momentai: 1) suvokia, kad jo veiksmai yra pavojingi ir peržengia kompetencijos, įgaliojimų ribas; 2) numato, kad dėl tokio jo elgesio neišvengiamai atsiras arba realiai gali atsirasti didelė žala valstybei, tarptautinei viešajai organizacijai ar juridiniam arba fiziniam asmeniui; 3) nori tokių padarinių arba, jei ir nenori, sąmoningai leidžia ar netrukdo jiems atsirasti. Kvalifikuojamąsias veikos aplinkybes kaltininkas taip pat gerai suvokia (Abramavičius *et al.*, 2010, p. 105-106).

Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-20-697/2019 teismas konstatavo, jog įgaliojimų viršijimas buvo atliktas tiesiogine tyčia. Šioje byloje S. G. nuteistas pagal BK 228 straipsnio 1 dalį už tai, kad turėdamas teisę ir pareigą užtikrinti visuomenės saugumą ir viešąją tvarką, pagal kompetenciją įgyvendinti nusikalstamų veikų ir administracinių teisės pažeidimų (nusižengimų) prevenciją, atskleidimą ir atlikti jų tyrimą (Policijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 2, 4–5 punktai, 6 straipsnio 1 dalies 2, 4 punktai), tirdamas 2016 m. vasario 20 d. 1.35 val. gautą pranešimą dėl triukšmo bute, esančiame (duomenys neskelbtini), S. G. viršijo jam suteiktus įgaliojimus, nesant faktinio pagrindo neteisėtai naudoti fizinę ir psichinę prievartą, specialiąsias priemones, padarydamas fizinės žalos S. A., R. A., E. R., I. Z., E. V (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Su tokia teismų praktika sutiktina, kadangi tokioje situacijoje, kuomet kaltininkas numato, kad padariniai dėl jo veikos yra neišvengiami (šiuo atveju – elgdamasis neteisėtai prieš kelis asmenis ir gana ilgą laiką asmuo padarys didelę žalą institucijos prestižui bei autoritetui, pareigūno vardui) ir vis tiek taip veikia – reiškia jo valia yra nukreipta į padarinių siekimą, jis to nori, todėl tokia veika turi būti konstatuojama kaip padaryta tiesiogine tyčia.

Tuo tarpu baudžiamojoje byloje Nr. 1A-298/2010 teismas konstatavo, jog įgaliojimų viršijimas buvo atliktas netiesiogine tyčia. M. Z. nuteistas už tai, kad, būdamas valstybės tarnautoju – Lietuvos kariuomenės Karo policijos (-) įgulos (toliau - LK KP (-) įgula) Karo policijos skyriaus vyresniuoju karo policininku, viršydamas įgaliojimus, vykdydamas aiškiai neteisėtą LK KP (-) įgulos viršininko V. J. įsakymą bei pažeisdamas įstatymų reikalavimus, sulaukė Krašto apsaugos savanorių pajėgų Vyčio apygardos 5-osios rinktinės vairuotoją (-) G. B., pristatė pastarąjį į LK KP (-) įgulą, esančią (-), kur nėra įrengta reikalavimus atitinkančių sulaikymo patalpų, ir kur neteisėtai pastarąjį laikė. Teismas nurodė, jog V. J. dėl jo užimamų tarnybinių pareigų pobūdžio bei profesinės patirties, atlikdamas skundžiamame nuosprendyje nurodytus neteisėtus veiksmus, turėjo suvokti ir suvokė pavojingą savo nusikalstamos veikos pobūdį, numatė, jog dėl jo veikimo gali atsirasti minėtame įstatyme numatyti padariniai, ir nors ir nenorėjo tokių padarinių, sąmoningai leido jiems atsirasti. Todėl teisėjų kolegijos nuomone, apygardos teismas padarė pagrįstą išvadą, kad V. J., viršydamas

tarnybos įgaliojimus, veikė netiesiogine tyčia (BK 15 straipsnio 3 dalis) (Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. spalio 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje). Manytina, jog šiuo atveju, priešingai nei anksčiau cituotoje byloje teismas nekonstatavo tiesioginės tyčios atsižvelgiant į įgaliojimų viršijimo intensyvumą – pirmojoje byloje nuteistasis naudojo smurtą prieš didelį skaičių asmenų, jiems grasino, tai tęsėsi gana ilgą laiką, tuo tarpu antrojoje byloje – nuteistasis vykdė neteisėtą vado įsakymą sulaukė kitą karį ir neteisėtai laikė jį surakinęs tam nepritaikytose patalpose, todėl pritartina teismo padarytai išvadai, jog šiuo atveju jis nenorėjo sukelti didelės žalos, tačiau tokiais savo veiksmais sąmoningai leido jai kilti.

Kaip minėta anksčiau, kvalifikuotasis piktnaudžiavimas (BK 228 straipsnio 2 dalis) padaromas tik tiesiogine tyčia (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Pažymėtina, jog toks skirtumas nuo paprastosios piktnaudžiavimo sudėties yra kritikuojamas teisininkų. Nurodoma, jog ši išvada kelia abejonių, nes didelės žalos požymį būtina nustatyti kaltinant asmenį ir paprastuoju, ir kvalifikuotuoju piktnaudžiavimu, todėl neaišku, kuo pagrįstas šis skirtumas. Vadovaujantis šia nuostata, inkriminuojant kvalifikuotąjį piktnaudžiavimą reikėtų nustatyti, kad kaltasis asmuo norėjo didelės žalos atsiradimo, kita vertus, kaltės turinį retai kada pavyktų pagrįsti (Bereikienė *et al.*, 2017, p. 225-226). Magistro darbo autorės nuomone, ši kritika pagrįsta, kadangi esminis skirtumas skiriantis kvalifikuotą sudėtį nuo paprastosios – siekis gauti turtinės ar kitokios asmeninės naudos, o siekiant gauti šios naudos, asmuo nebūtinai nori padaryti didelę žalą valstybei, Europos Sąjungai, tarptautinei viešajai organizacijai, juridiniam ar fiziniam asmeniui. Visgi, pažymėtina, jog teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kuomet teismas nurodo, jog kvalifikuotas piktnaudžiavimas, numatytas BK 228 straipsnio 2 dalyje, gali būti padaromas ir netiesiogine tyčia (Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. kovo 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje).

Piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi, kvalifikuojamo pagal BK 228 straipsnio 1 dalį, motyvas, tikslas nėra būtini šios nusikalstamos veikos sudėties požymiai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Nusikalstamos veikos tikslas ir motyvas yra privalomai įrodinėjami dėl tų nusikalstamų veikų, kurių dispozicijoje šie požymiai būtini; kita vertus, jei straipsnio dispozicijoje šie požymiai nėra privalomi, tai nedraudžia šių aplinkybių nurodyti kaltinime, todėl prokuroras, siekdamas pateikti tikslesnį kaltinimą, gali nurodyti ir neprivalomus nusikalstamos veikos požymius (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Tuo tarpu BK 228 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad kvalifikuoto piktnaudžiavimo, įgaliojimų viršijimo sudėčių požymis yra tikslas gauti turtinės ar kitokios asmeninės naudos.

Teismų praktikoje pabrėžiama, jog pagrindinė BK 228 straipsnio 1 dalyje numatytos veikos sudėtis „piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi“ savaime suponuoja neteisėtos naudos siekimą pasinaudojant tarnybine padėtimi, todėl BK 228 straipsnio 2 dalies, kurią kvalifikuoja siekis turtinės

ar kitokios asmeninės naudos, turinys turi būti suprantamas ir aiškinamas siauriau nei BK 228 straipsnio 1 dalyje numatytos naudos siekimas – įstatymo leidėjas ją įtvirtino kaip kvalifikuotą, pavojingesnę veiką (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. spalio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Turtinės naudos siekimas suprantamas kaip siekis gauti bet kokio pobūdžio turtinės naudos tiek sau, tiek savo giminėms, šeimos nariams ir pan. (Bereikienė *et al.*, 2017, p. 225). Siekio gauti turtinės naudos pavyzdžiai galėtų būti – siekis neatlygintinai naudotis įmonės turtu ar įsigyti jį sumažintomis kainomis, gauti jo iš kitų asmenų) ne tik sau, bet ir savo giminėms, šeimos nariams ar kitiems asmenims, su kuriais kaltininkas susijęs draugystės, partnerystės ar pan. ryšiais (Švedas, 2009, p. 628). Štai pavyzdžiui baudžiamojoje byloje Nr. 2K-198-693/2016 turtinės naudos siekimas buvo konstatuotas motyvuojant tuo, jog valstybės tarnautojas, susitarė su kitu asmeniu, siekiančio jo palankumo ateityje, priimti savo gyvenamojo namo stogo rekonstrukcijai ir neatlygintinai priėmė 3 259,61 Eur vertės 251,6 kv. m skardinės stogo dangos „Monterrey“ su priedais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Tuo tarpu siekimas kitokios asmeninės naudos – suprantamas kaip siekis gauti neturtinio pobūdžio naudos (Bereikienė *et al.*, 2017, p. 225). Neturtinio pobūdžio nauda aiškinama, kaip karjeros galimybių susikūrimas pačiam sau ar sukūrimas kitiems asmenims, viršininkų palankumo užsitikrinimas ar užtikrinimas kitiems asmenims, darbo trūkumų slėpimas, šeimos narių giminių ar kitų artimų žmonių problemų sprendimas ir pan. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Štai pavyzdžiui baudžiamojoje byloje Nr. 2K-108/2009 siekis kitokios asmeninės naudos buvo konstatuotas motyvuojant tuo, jog nuteistasis nusikalstamą veiką atlikto norėdamas išvengti galimo atleidimo iš tarnybos dėl padaryto administracinio teisės pažeidimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Teismų praktikoje nurodoma, jog dvasinio, emocinio turinio nauda, kuri gaunama teikiant pagalbą bei paramą draugui ar kitam asmeniui, nors ir neteisėtą, neturi būti suprantama kaip BK 228 straipsnio 2 dalį kvalifikuojantis požymis. Kita vertus, draugiški ryšiai nereiškia vien tik dalijimąsi emocijomis ir jausmais – natūralu ir gyvenimiška, kai turtingesnis draugas didesne pinigine dalimi prisideda prie bendrų išlaidų bei reikiama atvejais teikia kitokią materialinę paramą. Teismas padarė išvadą, jog šioje kasacinėje byloje liudytojų D. Č. ir I. A. parodymai, kuriais remiamasi kasaciniame skunde, yra tik duomenys, jog G. M. naudojosi D. K. turtu, tačiau nėra byloje įrodymų, kurie patvirtintų, jog šiomis paslaugomis naudojosi bei tam tikrą materialinę naudą G. M. gavo už neteisėtus tarnybinius veiksmus D. K. naudai. Bylos proceso metu gautų įrodymų sąsajos aspektu nėra patikimų duomenų, kurie patvirtintų, jog G. M. ar jo šeimos nariai naudojosi D. K. turtu ir gavo turtinio pobūdžio paslaugas dėl G. M. padaryto piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi, o ne dėl

draugiškų G. M. ir D. K. asmeninių ryšių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. spalio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Taigi, piktnaudžiavimo būtinasis subjektyviosios pusės požymis yra kaltė, o būtent veikimas tiesiogine ar netiesiogine tyčia, o esant kvalifikuotai sudėčiai – esant tiesioginei tyčiai. Kiekvienu atveju teismas turi nustatyti, kad asmuo suprato jog piktnaudžiauja tarnybine padėtimi ar viršija įgaliojimus, numatė, kad dėl to gali atsirasti didelė žala valstybei, Europos Sąjungai, tarptautinei viešajai organizacijai, juridiniam ar fiziniam asmeniui, ir šios žalos norėjo (tiesioginė tyčia) arba nenorėjo, bet sąmoningai leido jai atsirasti (netiesioginė tyčia). Motyvas ir tikslas yra nebūtinai nusikalstamos veikos, numatytos BK 228 straipsnio 1 dalies požymiai. Tuo tarpu veiką kvalifikuojant pagal BK 228 straipsnio 2 dalį – kiekvienu atveju turi būti nustatomas nusikalstamos veikos tikslas – t.y. siekis gauti turtinės naudos arba kitokios asmeninės naudos. Nustatyta, jog teoriniai teiginiai, nurodomi teisės doktrinoje atsispindi ir teismų praktikoje. Be to, teismų praktikoje nustatant kaltės formą yra laikomasi įstatyminių formuluočių. Kritikuotina praktika, jog kvalifikuota sudėtis gali būti padaroma tik esant tiesioginei tyčiai, kadangi siekiant gauti turtinės ar kitokios asmeninės naudos, asmuo nebūtinai nori padaryti didelę žalą valstybei, Europos Sąjungai, tarptautinei viešajai organizacijai, juridiniam ar fiziniam asmeniui, o esant tiesioginei tyčiai – turi būti nustatyta, jog asmuo šios žalos norėjo.

3. Piktnaudžiavimo atskyrimas nuo panašių nusikalstamų veikų

Siekiant tinkamai pritaikyti baudžiamąjį įstatymą – svarbu žinoti panašių nusikalstamų veikų skirtumus ir gebėti jas atriboti. Atsižvelgiant į tai, magistro darbo autorės nuomone, svarbu nustatyti BK 228 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos skirtumus nuo kitų panašių nusikalstamų veikų, numatytų BK XXXIII skyriuje. Šiame skyriuje pagrindinis dėmesys skiriamas tik šių veikų atribojimui atskirais, praktikoje išskiriamais aspektais.

Atribojant BK 228 straipsnyje numatytą nusikalstamą veiką nuo BK 225 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos (kyšininkavimo), pirmiausia paminėtina, jog kiekvienu atveju norint inkriminuoti BK 228 straipsnio 2 dalyje numatytą veiką, turi būti patikrinta ar veika neatitinka kyšininkavimo požymių.

Šių veikų subjektai sutampa – tai specialiųjų požymių turintys subjektai – valstybės tarnautojai arba jiems prilyginti asmenys. Visgi, skiriasi šių veikų objektyvioji pusė. Kyšininkavimo objektyvioji pusė pasireiškia pažadėjimu ar susitarimu priimti kyšį arba reikalavimu ar provokavimu duoti kyšį, arba priėmimu kyšio už teisėtą ar neteisėtą veikimą ar neveikimą vykdant įgaliojimus (Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, 2000). Tuo tarpu piktnaudžiavimas objektyviai pasireiškia tarnybinės padėties, įstatymais ir kitais teisės aktais suteiktų teisių, pareigų ir įgaliojimų panaudojimu arba nepanaudojimu priešingai tarnybos interesams, jos veiklos principams, esmei ir turiniui arba įstatymais ir kitais teisės aktais valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui suteiktų įgaliojimų ribų peržengimu (Švedas, 2009, p. 625).

Piktnaudžiavimas – yra bendroji norma (*lex generalis*), plačiausiai apimanti visus galimus tarnybos panaudojimo savo interesais požymius. Kyšininkavimas piktnaudžiavimo atžvilgiu yra speciali norma, numatanti tam tikrą piktnaudžiavimo atmainą. 228 straipsnio 2 dalyje numatyta speciali norma pirmosios dalies atžvilgiu, numatanti papildomą požymį – savanaudiškumą (Pakštaitis, 2006, p. 98). Taikyti BK 228 straipsnį ir kurį nors kitą BK XXXIII skyriaus straipsnį galima tik tuo atveju, kai kaltininko veikos sudaro realiąją sutaptį (Abramavičius *et al.*, 2010, p. 106). Pagal teismų praktiką savanaudiškas piktnaudžiavimas nėra kyšininkavimas; piktnaudžiavimo atveju gaunama nauda, tačiau ne ją priimant, pažadant, susitariant priimti, reikalaujant ar provokuojant kitą asmenį duoti, pavyzdžiui, pinigus, ir už tai neatliekant jokių teisėtų ar neteisėtų veiksmų (ar neveikiant) kito asmens naudai. Jeigu valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo gauna turtines vertybes ar paslaugas, kurias kitas asmuo jam perduoda ar suteikia ne už konkrečių veiksmų atlikimą (ar neatlikimą) vykdant įgaliojimus, BK 225 straipsnis netaikomas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi būtinas kyšininkavimo požymis yra kyšio davėjo pageidaujamas kyšio priėmėjo veikimas ar neveikimas, t. y. kokių konkrečių kyšio priėmėjo veiksmų siekė kyšio davėjas. Jeigu valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo gauna

turtines vertybes ar paslaugas, kurias asmuo jam perduoda ar suteikia ne už konkrečių veiksmų atlikimą (ar neatlikimą) vykdant įgaliojimus, BK 225 straipsnis netaikomas. Tokia veika, atsižvelgiant į kitas nustatytas bylos aplinkybes, kvalifikuojama pagal BK 228 straipsnį kaip piktnaudžiavimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Štai pavyzdžiui baudžiamojoje byloje teismas nustatė, jog D. D. dirbo policijos nuovados tyrėju, t. y. buvo valstybės tarnautojas. Tačiau jo, kaip policijos pareigūno, kompetenciją ir tarnybines funkcijas apibrėžia ne tik Policijos veiklos įstatymas, bet ir poįstatyminiai bei vidaus teisės aktai. Pagal minėtus teisės aktus ūkio subjekto veiklos patikrinimas vykdomas policijos pareigūnui būtinai turint policijos įstaigos vadovo ar jo įgalioto asmens pasirašytą ir Taisyklėse nustatyta tvarka užregistruotą pavedimą atlikti ūkio subjekto veiklos patikrinimą. Byloje nustatyta, jog D. D. tokio pavedimo neturėjo, be to, minėtus veiksmus atliko ne savo aptarnaujamoje teritorijoje ir už tai gavo 200 Lt. Taigi nustatytos aplinkybės patvirtina, kad D. D. tokiais veiksmais viršijo savo įgaliojimus siekdamas turtinės naudos, nes jis atlygį gavo ne už konkrečių veiksmų atlikimą (ar neatlikimą) vykdant įgaliojimus. Šios aplinkybės patvirtina, kad D. D. veikė tiesiogine tyčia, t. y. suprato, kad veikia pažeisdamas teisės aktų reikalavimus (viršija įgaliojimus) siekdamas turtinės naudos, ir norėjo taip veikti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Tuo tarpu kitoje baudžiamojoje byloje teismas konstatavo, jog pagal byloje surinktus duomenis kiekvienu atveju duoti kyšius buvo reikalaujama ir kyšiai buvo priimami iš tam tikrų bendrovių vadovų už D. K. neteisėtą veikimą šių bendrovių naudai, t. y. tokių bendrovių laimėjimą jos organizuojamuose pirkimuose apklausos būdu, todėl teismas tokias veikas kvalifikavo kaip kyšininkavimą, numatytą BK 225 straipsnio 2-3 dalyse (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, esminiai skirtumai kvalifikuojant veikas buvo tai, jog pirmuoju atveju buvo gauta nauda, tačiau nebuvo pažadama, susitariama priimti kyšio, ar reikalaujama, provokuojama duoti kyšio, jis nebuvo priimamas, o antruoju atveju – buvo reikalaujama duoti kyšius ir jie buvo priimti; taip pat pirmuoju atveju atlygis buvo gautas ne už konkrečių veiksmų atlikimą ar neatlikimą, o antruoju atveju – už konkrečių veiksmų – laimėjimo pirkimuose užtikrinimą. Visgi, manytina, jog tam tikrais atvejais nustatyti, ar atlygis buvo gautas už konkrečių veiksmų atlikimą ar ne, gali būti sudėtinga.

Atribojant BK 228 straipsnyje numatytą nusikalstamą veiką nuo BK 226 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos (prekybos poveikiu) pirmiausia paminėtina, jog skiriasi šių nusikalstamų veikų subjektai. Kaip minėta, piktnaudžiavimo subjektas yra valstybės tarnautojas arba jam prilygintas asmuo, tuo tarpu prekybos poveikiu subjektu gali būti bet kuris asmuo, atitinkantis bendruosius subjekto požymius. Jeigu valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo už kyšį pažada paveikti atitinkamą instituciją, įstaigą ar organizaciją, valstybės tarnautoją ar jam prilygintą asmenį, kad jie

atitinkamai teisėtai ar neteisėtai veiktų ar neveiktų, veika kvalifikuojama pagal BK 226 straipsnį (Švedas, 2009, p. 620).

Be to, BK 228 straipsnyje numatytos veikos atveju asmuo pasinaudoja savo tarnybine ar jai prilyginta padėtimi arba ja nepasinaudoja priešingai tarnybos interesais, o BK 226 straipsnyje numatytos veikos atveju – pasinaudoja savo visuomenine padėtimi, tarnyba, įgaliojimais, giminyste, pažintimis ar kita tikėtina arba tariama įtaka valstybės ar savivaldybės institucijai ar įstaigai, tarptautinei viešajai organizacijai, jų valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui, arba siekia, kad kitas asmuo ja pasinaudotų.

BK 226 straipsnyje numatytas nusikaltimas objektyviai pasireiškia pasiūlymu, pažadu, susitarimu duoti arba kyšio davimu (straipsnio 1 dalis) arba pažadu ar susitarimu priimti kyšį arba reikalavimu ar provokavimu duoti kyšį, arba kyšio priėmimu, pažadant paveikti atitinkamą instituciją, įstaigą ar organizaciją, valstybės tarnautoją ar jam prilygintą asmenį, kad šie teisėtai ar neteisėtai veiktų ar neveiktų vykdydami įgaliojimus (straipsnio 2 dalis). Taigi, jeigu valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo gauna turtines vertybes ar paslaugas, kurias asmuo jam perduoda ar suteikia ne už konkrečių veiksmų atlikimą (ar neatlikimą) vykdamas įgaliojimus, tokia veika, atsižvelgiant į kitas nustatytas aplinkybes kvalifikuojama kaip piktnaudžiavimas (BK 228 straipsnis), o jeigu valstybės tarnautojas arba jam prilygintas asmuo už kyšį pažada paveikti atitinkamą instituciją, įstaigą ar organizaciją, valstybės tarnautoją arba jam prilygintą asmenį, kad jie atitinkamai teisėtai ar neteisėtai veiktų ar neveiktų, veika kvalifikuojama pagal BK 226 straipsnį (Švedas, 2009, p. 602).

Atribojant piktnaudžiavimą nuo BK 227 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos (papirkimo) pirmiausia paminėtina, jog skiriasi šių veikų subjektai. Kaip minėta, piktnaudžiavimo subjektas yra valstybės tarnautojas arba jam prilygintas asmuo, o papirkimo subjektas – bet kuris asmuo, atitinkantis bendruosius subjekto požymius.

Papirkimas objektyviai reiškiasi bent vieno iš alternatyvių veiksmų padarymu: kyšio pasiūlymu, pažadu jį duoti, susitarimu duoti kyšį ar jo davimu. Kyšį žadama, siūloma duoti ar jis duodamas už pageidaujamą valstybės tarnautojo (jam prilyginto asmens) teisėtą arba neteisėtą veikimą ar neveikimą vykdamas įgaliojimus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, jeigu valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo gauna turtines vertybes ar paslaugas, kurias asmuo jam perduoda ar suteikia ne už konkrečių veiksmų atlikimą (ar neatlikimą) vykdamas įgaliojimus, tokia veika, atsižvelgiant į kitas nustatytas aplinkybes kvalifikuojama kaip piktnaudžiavimas (BK 228 straipsnis), o jeigu valstybės tarnautojas arba jam prilygintas asmuo pasiūlo, pažada ar susitaria duoti arba duoda kyšį valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui arba trečiajam asmeniui už pageidaujamą valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens teisėtą veikimą ar neveikimą, veika kvalifikuojama pagal BK 227 straipsnį.

Pažymėtina, jog teismų praktikoje pabrėžiama, kad tuo atveju, jeigu prašoma valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens kažką padaryti neleistino jo naudai, kaltinimas kurstymu piktnaudžiauti ar piktnaudžiavimo organizavimu yra nepagrįstas, nes įstatymas kriminalizuoja tokio asmens veiksmus tik per papirkimo normą (BK 227 straipsnis). Kurstymu gali būti laikomi konkretūs, aktyvūs, nusikalstamos veikos padarymą inicijuojantys veiksmai, kuriais kiti asmenys lenkiami padaryti nusikalstamą veiką. Vien tai, kad vieno asmens atlikti veiksmai gali būti naudingi kitam asmeniui, dar nėra pakankamas pagrindas konstatuoti, jog asmuo, kurio naudai veiksmai buvo atlikti, veikė kaip kurstytojas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Štai pavyzdžiui baudžiamojoje byloje kasatorius neneigė ir neginčijo to, kad jis papirko teisėją R. S., tačiau nesutiko su tuo, jog teisėjo papirkimas yra susijęs su jo einamomis pareigomis. Kasacinės instancijos teismas nurodė, jog piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi – tai pasinaudojimas savo tarnybine padėtimi priešingais tarnybai interesais. Šios veikos esmė yra ta, kad tarnautojas ar jam prilygintas asmuo išoriškai atlieka jam paskirtas pareigas, įgyvendina jam suteiktas funkcijas, tačiau iš tikrųjų savo veikimu ar neveikimu pažeidžia tarnybos principus ir tikslus. Iš tikrųjų jo veikloje ar jos epizode dominuoja ne viešas, bet kažkoks kitoks interesas, pavyzdžiui, asmeninis arba savanaudiškas. Baudžiamojoje byloje nustatyta, kad nuteistasis viso baudžiamojo proceso metu davė nuoseklius parodymus, kad jis teisėjui davė kyšį tik norėdamas atsidėkoti už jam padarytą paslaugą paskyrus jį turto administratoriumi. Iš kasacinių skundų argumentų taip pat matyti, kad teisėjas nuteistajam neskyrė jokios algos už einamas pareigas įmonėje, jam už darbą buvo atlyginta sutartiniu pagrindu, o teisėjas civilinėje byloje šio klausimo net nesvarstė. Teisėjų kolegija padarė išvadą, kad pasinaudojimas savo tarnybine padėtimi nėra būtinas kyšio davimo (papirkimo) elementas, ir, atvirkščiai, kyšio davimas (papirkimas) taip pat negali būti laikomas piktnaudžiavimo tarnyba elementu. Priešingu atveju didelės žalos požymio atsiradimą reikėtų įrodinėti ir asmeniui inkriminuojant papirkimą. Piktnaudžiavimas tarnyba ir papirkimas yra du skirtingi nusikaltimai. Duoti kyšį (papirkti) valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui galima ir nepanaudojant savo tarnybinių funkcijų ir tai nieko bendro su piktnaudžiavimu tarnyba neturi. Teismas padarė išvadą, kad nuteistasis, papirkdamas teisėją, nesinaudojo savo, kaip turto administratoriaus, pareigomis ir pinigų (kyšio) davimas niekaip nesusijęs su jo einamomis pareigomis. Todėl inkriminavimas piktnaudžiavus tarnyba paperkant teisėją yra perteklinis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Atribojant piktnaudžiavimą nuo BK 228¹ straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos (neteisėto teisių į daiktą įregistravimą) paminėtina, kad šių veikų subjektai sutampa – tai valstybės tarnautojai arba jiems prilyginti asmenys. Visgi, BK 228¹ straipsnio atveju asmuo turi turėti teisę atlikti registratoriaus funkcijas.

BK 228¹ straipsnyje numatytos veikos objektyvioji pusė pasireiškia neteisėtu teisės į daiktą įregistravimu viešajame registre. Paminėtina, jog BK 228¹ straipsnyje yra numatyta specialioji norma, o BK 228 straipsnyje – bendroji. Jeigu piktnaudžiaujančio tarnyba valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens veiksmuose yra specialiojoje normoje numatyti nusikalstamos veikos valstybės tarnybai ar viešiesiems interesams (pvz., BK 225 ar 228-1 straipsniai) sudėties požymiai, veika kvalifikuojama pagal tą straipsnį, kuris nusikalstamos veikos sudėtį numato specialiojoje normoje (Švedas, 2009, p. 627). Analizuojant teismų praktiką, sunkumų, atribojant šias nusikalstamas veikas, nenustatyta.

Atribojant piktnaudžiavimą nuo BK 229 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos (tarnybos pareigų neatlikimo) pažymėtina, jog sutampa šių nusikalstamų veikų subjektai – valstybės tarnautojai ir jiems prilyginti asmenys, taip pat abiem šioms veikoms būtini padariniai – didelė žala, kurią patyrė valstybė, Europos Sąjunga, tarptautinė viešoji organizacija, juridinis ar fizinis asmuo.

BK 229 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos objektyvioji pusė pasireiškia neatlikimu savo pareigų ar jų netinkamu atlikimu. Netinkamas savo pareigų atlikimas – pareigų vykdymas ne taip, kaip to reikalauja teisės aktai, arba nekokybiškai, atmetinai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Savo pareigų neatlikimas aiškinamas kaip neteisėtas valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens neveikimas, t. y. tų pareigų, kurios priklauso jo kompetencijai ir yra būtinos tarnybos interesams užtikrinti, nevykdymas, o netinkamas savo pareigų atlikimas – aplaidus, atmetinas ir pan. savo pareigų vykdymas, neužtikrinantis tarnybos interesų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Būtent kaltės forma iš esmės ir skiria piktnaudžiavimą nuo tarnybos pareigų neatlikimo (BK 229 straipsnis), kuris padaromas dėl neatsargumo (nusikalstamo pasitikėjimo arba nusikalstamo nerūpestingumo) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Pažymėtina, jog teisės doktrinoje galima rasti pasisakymų, jog tos bylos, kuriose teismams tenka aiškinti skirtumus tarp tyčinio ir neatsargaus nusikaltimo, laikomos vienomis iš sudėtingiausių (Švedas *et al.*, 2017, p. 133). Visgi, analizuojant teismų praktiką, nepastebėta, jog kiltų didelių problemų atribojant šias veikas.

Štai pavyzdžiui baudžiamojoje byloje teismas konstatavo, jog buvo padarytas tarnybos pareigų neatlikimo nusikaltimas, kadangi nuteistoji veikė nusikalstamai nerūpestingai. Teismas konstatavo, jog iškelta versija, kad I. B. netinkamai atliko tarnybines pareigas, byloje nustatytus automobilio muitinio patikrinimo pažeidimus padarė veikdama neatsargiai, aplaidžiai ir nerūpestingai dėl didelio darbo krūvio muitinėje, šioje byloje liko nepaneigta. Prokuroras kaltinamajame akte ir bylą nagrinėjant teismuose nepateikė duomenų, bent netiesiogiai patvirtinančių, kad muitinės inspektore I. B. būtų suinteresuota užfiksuoti muitinio tikrinimo dokumentuose tikrovės neatitinkančius duomenis, kad veiktų paprašyta konkrečių asmenų. Šioje byloje nustatytų I. B. veiksmų kaltinimas

nesiejo su duomenimis, atspindinčiais sistemingą šios muitinės inspektorės neteislingai atliekamą importuojamų iš JAV automobilių muitinį tikrinimą. Byla susieta tik su vienu faktu dėl vieno automobilio netinkamo muitinio patikrinimo, neteisingo jo muitinio apmokestinimo dokumentuose ir kitose sistemose I. B. užfiksuojant neatitinkančius tikrovės duomenis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. spalio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Tuo tarpu kitoje baudžiamojoje byloje teismas konstatavo, jog buvo padarytas piktnaudžiavimas, kadangi nuteistieji veikė netiesiogine tyčia. Teismas nustatė, jog iš ištirtų įrodymų matyti, kad pareigūnai suvokė savo veiksmų neteisėtumą, tačiau šių pasekmių kilimui buvo abejingi. D. M., K. I., I. B., suvokdami, kad prekių muitinis tikrinimas nebuvo faktiškai atliktas, turėdami pareigą jį atlikti, to nepadarė, taip pat turėdami pareigą muitinio tikrinimo metu nustatytus juridinius faktus konstatuoti dokumentuose ir muitinės skaitmeninėse sistemose, konstatuodami muitinės dokumentuose ir pažymėdami žinomai tikrovės neatitinkančius faktus skaitmeninėse sistemose, nepagrįstai atliko veiksmus, kuriais įformino išleidimo laisvai cirkuliuoti muitinės procedūras, t. y. deklaracijose įrašė tikrovės neatitinkančius duomenis apie atliktą automobilių muitinį tikrinimą ir rezultatus, įrašė kodą „62“, kuris reiškia, kad „atitinka“, ir šį įrašą patvirtino muitinės pareigūno spaudu ir parašu; šiuo pagrindu padarė kitus įrašus, kurie būtini deklaracijų baigtiniam įforminimui; atliko deklarantų apskaičiuotų mokesčių sumos taisymą, kurį patvirtino muitinės pareigūno spaudu ir parašu; taip pat uždėjo spaudą „atitinka“. Visa šių neteisėtų veiksmų grandinė paneigia teiginius, kad netinkamas procedūrų atlikimas galėjo įvykti dėl didelio darbo krūvio ir žmogiškosios klaidos, taigi eliminuoja tarnybinio aplaidumo darbe aplinkybę ir patvirtina pirmosios instancijos teismo išvadą, jog D. M., K. I., I. B. veikė netiesiogine tyčia. Teismas pažymėjo, jog didelio darbo krūvio buvimas nėra aplinkybė, duodanti pagrindą muitinės pareigūnui netinkamai atlikti savo pareigas, kad nustatyti sistemingi muitinės procedūrų pažeidimai, o ne pavieniai atvejai, kad automobiliai net nebuvo pristatyti į muitinės postą patikrinimui, patvirtina, kad buvo veikiama tyčia, o ne dėl aplaidumo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, apibendrinant pacituotas bylas, matyti, jog abejose bylose buvo atlikti panašūs veiksmai – netinkamai atlikti muitinės patikrinimo veiksmus, tačiau pirmuoju atveju teismas konstatavo, jog nuteistoji šiuos veiksmus atliko neatsargiai, dėl didelio darbo krūvio, o antruoju atveju – nuteistieji veikė tyčia, kadangi veiksmai buvo sistemingi, o ne pavieniai ir tai eliminuoja versiją, jog veiksmai buvo atlikti neatsargiai dėl didelio darbo krūvio. Pažymėtina, kad kasacinė praktika formuojama ta linkme, kad tokio pobūdžio bylose neteisėtų veiksmų sistemingumas yra itin svarbi aplinkybė, vertintina sprendžiant kaltės kryptingumą ir nustatant jos formą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Taigi, apibendrinant tai kas išdėstyta, piktnaudžiavimas – yra bendroji norma, kuri apima visus galimus tarnybos panaudojimo savo interesais požymius. Manytina, jog daugiausia sunkumų

gali kilti atribojant piktnaudžiavimą nuo kyšininkavimo. Esminis piktnaudžiavimo ir kyšininkavimo skirtumas yra tai, jog piktnaudžiavimo atveju yra gaunama nauda, tačiau nėra pažadama, susitariama priimti kyšio, nėra reikalaujama, provokuojama duoti kyšio, jis nėra priimamas, kaip kyšininkavimo atveju, be to, gaunama nauda yra ne už konkrečių veiksmų atlikimą ar neatlikimą, o kyšininkavimo atveju – už konkretų veikimą arba neveikimą. Atribojant piktnaudžiavimą nuo BK 226-227 straipsniuose numatytų veikų atkreiptinas dėmesys, jog šias veikas gali atlikti platesnis subjektų ratas, kadangi jiems nėra būtini specialieji subjekto požymiai. Be to, esant piktnaudžiavimui asmuo gauna turtines vertybes ar paslaugas, kurias asmuo jam perduoda ar suteikia ne už konkrečių veiksmų atlikimą (ar neatlikimą), prekybos poveikiu atveju asmuo už kyšį pažada paveikti atitinkamą instituciją, įstaigą ar organizaciją, valstybės tarnautoją arba jam prilygintą asmenį, o papirkimo atveju, asmuo pasiūlo, pažada ar susitaria duoti arba duoda kyšį valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui arba trečiajam asmeniui už pageidaujamą valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens teisėtą veikimą ar neveikimą. Tuo tarpu atribojant piktnaudžiavimą ir neteisėtą teisės į daiktą įregistravimu viešajame registre, didelių sunkumų kilti neturėtų, kadangi pastaroji veika yra specialioji norma piktnaudžiavimu atžvilgiu ir nustačius neteisėtą teisės įregistravimą viešajame registre – veika kvalifikuojama pagal BK 228¹ straipsnį. Esminis piktnaudžiavimo ir tarnybos pareigų neatlikimo skirtumas yra kaltės forma – piktnaudžiavimas gali būti padaromas tik tyčia, o tarnybos pareigų neatlikimas – tik neatsargiai.

4. Bausmių, skiriamų už piktnaudžiavimą, tendencijos

Bausmė – tai valstybės prievartos priemonė, skiriama teismo apkaltinamuoju nuosprendžiu asmeniui, padariusiam nusikalstamą veiką, ir apribojantis nuteistojo teises bei laisves visuomenės labui (Abramavičius *et al.*, 2003, p. 349).

Kalbant apie piktnaudžiavimo sankcijoje numatytas bausmes, paminėtina, jog BK 228 straipsnio 1 dalyje nurodoma, jog šią veiką padaręs asmuo baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės atėmimu iki penkerių metų. Tuo tarpu padaręs BK 228 straipsnio 2 dalyje numatytą veiką – baudžiamas bauda arba laisvės atėmimu iki septynerių metų. Atsižvelgiant į tai, jog už šią veiką gali atsakyti ir juridinis asmuo – tokiu atveju jam gali būti skiriamos BK 43 straipsnio 1 dalyje numatytos bausmės – bauda, juridinio asmens veiklos apribojimas arba juridinio asmens likvidavimas.

Analizuojant sankcijoje numatytų bausmių pokyčius BK, kaip jau aptarta skyriuje „piktnaudžiavimo sudėties raida“, 2011 m. laisvės atėmimo bausmės maksimali trukmė buvo griežtinama. LTSR BK bausmės taip pat ne kartą buvo griežtinamos. Manytina, jog viena iš priežasčių griežtinant baudžiamąją atsakomybę – siekis kovoti su šių nusikalstamų veikų darymu. Visgi, vertinant Nusikalstamų veikų žinybinio registro duomenis, piktnaudžiavimo nusikaltimų skaičius išlieka panašus (vertinant užregistruotas nusikalstamas veikas) (Nusikalstamumo duomenų rinkiniai, 2022).

Bausmės skyrimas yra išimtinė teismo kompetencija (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Vadovaujantis BK 54 straipsnio 1 dalimi, teismas skiria bausmę pagal Baudžiamojo kodekso specialiosios dalies straipsnio, nustatančio atsakomybę už padarytą nusikalstamą veiką, sankciją, laikydamasis Baudžiamojo kodekso bendrosios dalies nuostatų. Taigi, siekiant nuspėti bylos baigtį – paskirtos bausmės dydį, svarbu analizuoti teismų praktiką ir nustatyti tendencijas skiriant bausmes už BK 228 straipsnyje numatytas nusikalstamas veikas.

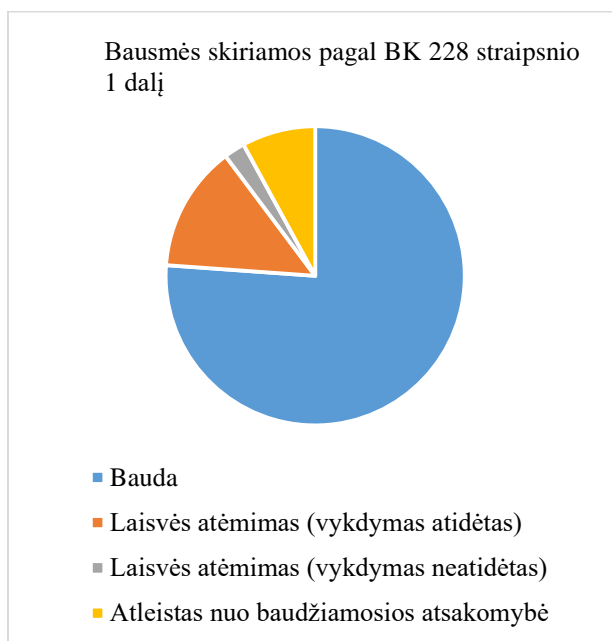
Atsižvelgiant į tai, magistro darbo autorė išanalizavo baudžiamąsias bylas Infolex teisės portale, nustatant paieškos kriterijus: paminėtas teisės aktas – Baudžiamasis kodeksas, straipsnis – 228, teismas – apylinkių teismai ar apygardų teismai, data nuo – 2011 m. sausio 1 d. iki 2022 m. vasario 21 d., forma – nuosprendis (analizuojant apygardų teismų nuosprendžius, atrinkti pirmosios instancijos teismo priimti nuosprendžiai). Be to, nustačius, jog pirmosios instancijos teismo nuosprendis buvo apskūstas apeliacine ar kasacine tvarka ir šie teismai pakeitė paskirtą bausmę – analizuojamas bausmę pakeitęs teismo sprendimas.

Vadovaujantis šiais nustatytais kriterijais buvo išanalizuota 110 bylų. Iš jų – 52 bylos, kuriose asmenys nuteisti pagal BK 228 straipsnio 1 dalį (kuriose buvo paskirtos 88 bausmės) ir 63 bylos – pagal BK 228 straipsnio 2 dalį (kuriose buvo paskirtos 102 bausmės) (kai kuriuose nuosprendžiuose

bausmė buvo skirta tiek už BK 228 straipsnio 1 dalyje, tiek už BK 228 straipsnio 2 dalyje, numatytas veikas.

1 paveikslas. Bausmių, skirtų už BK 228 str. 1 d. laikotarpiu nuo 2011 m. iki 2022 m. proporcingos dalys

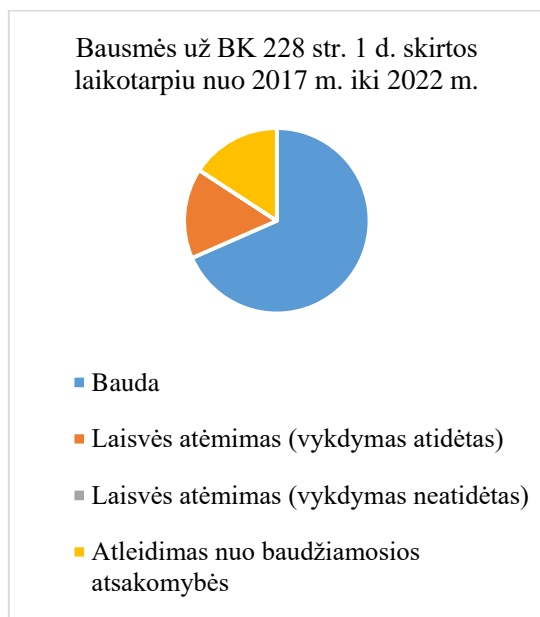

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis: šaltinių sąrašė nurodytomis bylomis.

Kaip minėta, sankcijoje numatyta, jog už BK 228 straipsnyje 1 dalyje numatytas veikas gali būti skiriama bauda arba areštas, arba laisvės atėmimas iki penkerių metų. Atlikus analizę nustatyta, jog už šias veikas teismas arešto neskyrė nei karto. Tuo tarpu vyraujanti bausmė – bauda (76 % atvejų). Griežčiausia – laisvės atėmimo bausmė, buvo skiriama nedažnai – 15 % atvejų.

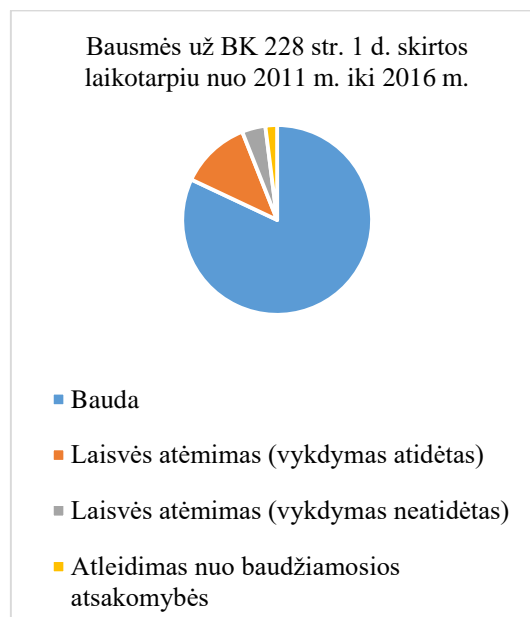
Analizuojant paskirtas bausmes penkerių metų laikotarpiais, nustatyta, jog laikotarpiu nuo 2011 iki 2016 metų, bauda būdavo skiriama dažniau (82 % atvejų) nei laikotarpiu nuo 2017 m. iki 2022 m. (apie 70 % atvejų). Per pastaruosius penkerius metus neženkliai sumažėjo ir laisvės atėmimo bausmės skyrimas (buvo skirta apie 15 % laisvės atėmimo bausmių, tuo tarpu ankstesniu laikotarpiu – 16 %). Taip nutiko todėl, jog per pastarųjų penkių metų laikotarpį dažniau taikomas atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės (apie 15 %), kai ankstesniu laikotarpiu – apie 2 %.

2 paveikslas. Bausmių, skirtų už BK 228 str. 1 d. laikotarpiu nuo 2017 m. iki 2022 m. proporcingos dalys

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis: šaltinių sąrašė nurodytomis bylomis.

3 paveikslas. Bausmių, skirtų už BK 228 str. 1 d. laikotarpiu nuo 2011 m. iki 2016 m. proporcingos dalys

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis: šaltinių sąrašė nurodytomis bylomis.

Atsižvelgiant į tai, jog BK 228 straipsnio 1 dalyje numatytos veikos yra priskiriamos apysunkėms veikoms (pagal BK 11 straipsnio 4 dalį), skiriamos baudos dydis už jas gali svyruoti nuo 100 iki 4 000 MGL dydžio (pagal BK 47 straipsnio 2 dalies 3 punktą). Nustatyta, jog už šias veikas teismas skiria artimesnę minimumui baudą. Analizuotose bylose teismas skyrė baudas nuo 18 iki 500 MGL dydžio. Vidutinis baudos dydis, skiriamas už BK 228 straipsnio 1 dalyje numatytas veikas – 120 MGL. Visgi, paminėtina, jog kaip nurodyta anksčiau, per pastarųjų penkerių metų laikotarpį baudos bausmė skiriama rečiau, tačiau jos dydis – padidėjo. 2011-2016 m. vidutinė skiriama bausmė buvo apie 89 MGL, o laikotarpiu 2017-2022 m. – jau 167 MGL. Manytina, jog toks bausmių dydžių padidėjimas susijęs su Baudžiamojo kodekso pakeitimu, kuriuo nuo 2017 m. spalio 6 d. nustatyta, jog bausmės už apysunkius nusikaltimus skiriamos ne iki 1000 MGL, o nuo 100 iki 4000 MGL dydžio.

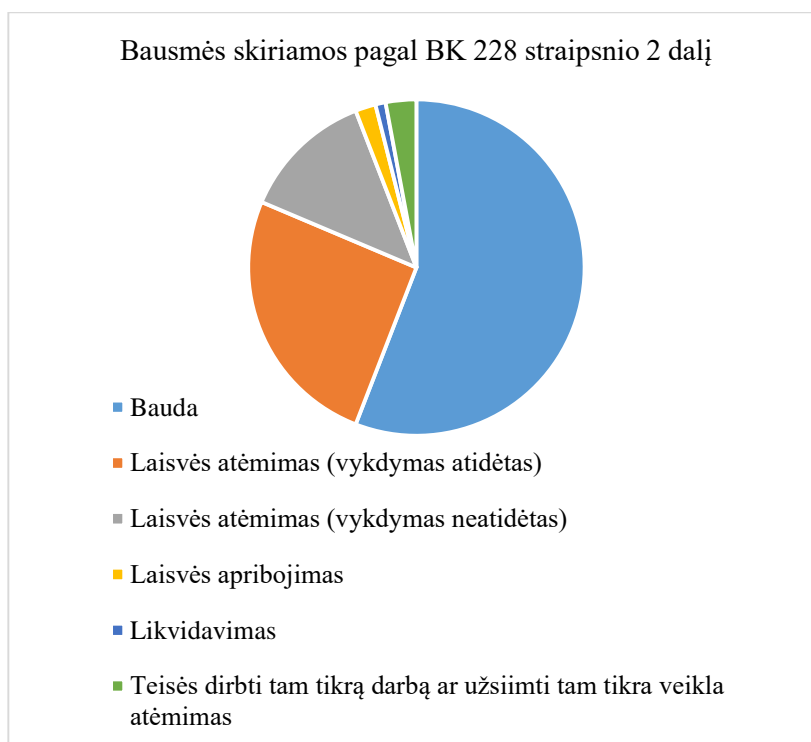
Analizuojant paskirtų bausmių dydžius už piktnaudžiavimą tarnybine padėtimi ir įgaliojimų viršijimą – nustatyta, jog skiriami dydžiai yra iš esmės panašūs (jų vidurkis yra 119 ir 126 MGL).

Vadovaujantis BK 50 straipsnio 2 dalimi, terminuoto laisvės atėmimo bausmė gali būti skiriama nuo trijų mėnesių. Pagal BK 228 straipsnio 1 dalį, gali būti skiriama laisvės atėmimo bausmė iki penkerių metų. Išanalizavus minėtas bylas nustatyta, jog teismas skiria artimesnes minimumui – vidurkiui bausmes. Analizuotose bylose teismas skyrė laisvės atėmimo bausmes nuo 5 mėnesių iki 2 metų 5 mėnesių. Vidutinė skiriama laisvės atėmimo bausmė – 1 m. 5 mėn. Skiriamos laisvės atėmimo bausmės vidurkio dydis yra panašus tiek pastaraisiais penkiais metais (1 m. 5 mėn.), tiek 2011-2016

m. (1 m. 4 mėn.). Visgi, pažymėtina, jog skiriant laisvės atėmimo bausmę, teismas dažniausiai, jos vykdymą atideda (86 % atvejų). Analizuotose bylose, kurias teismas išnagrinėjo laikotarpiu nuo 2017 iki 2021 m., teismas paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymą atidėjo visais atvejais. Neatidėdamas laisvės atėmimo bausmės, teismas vadovavosi tokiais argumentais, kaip: didelis skaičius nusikaltimų, jų organizavimas, įtraukimas kitų asmenų, planavimas, koordinavimas, nekritišku savo veiksmų vertinimu, elgesiu bylos nagrinėjimo metu ir pan. (pavyzdžiui – baudžiamoji byla Nr. 1-51-557/2011).

Tuo tarpu analizuojant už kvalifikuotą piktnaudžiavimo sudėtį skiriamas bausmes, paminėtina, jog sankcijoje nurodoma, kad gali būti skiriama bauda arba laisvės atėmimas iki septynerių metų. Atlikus analizę nustatyta, jog vyraujanti bausmė taip pat yra bauda, nors jos skyrimo procentas – yra mažesnis (56 % atvejų). Griežčiausia – laisvės atėmimo bausmė buvo skiriama ženkliai dažniau – 38 % atvejų.

4 paveikslas. Bausmių, skirtų už BK 228 str. 2 d. laikotarpiu nuo 2011 m. iki 2022 m. proporcingos dalys

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis: šaltinių sąrašė nurodytomis bylomis.

Analizuojant paskirtas bausmes penkerių metų laikotarpiais, nustatyta, jog priešingai nei paprastosios sudėties atveju, laikotarpiu nuo 2011 iki 2016 metų, bauda būdavo skiriama rečiau (50 % atvejų) nei laikotarpiu nuo 2017 m. iki 2022 m. (apie 64 % atvejų). Per pastaruosius penkerius metus neženkliai sumažėjo laisvės atėmimo bausmės skyrimas (buvo skirta apie 36 % laisvės atėmimo bausmių, tuo tarpu ankstesniu laikotarpiu – 40 %). Visgi, ši statistika yra tokia, atsižvelgiant

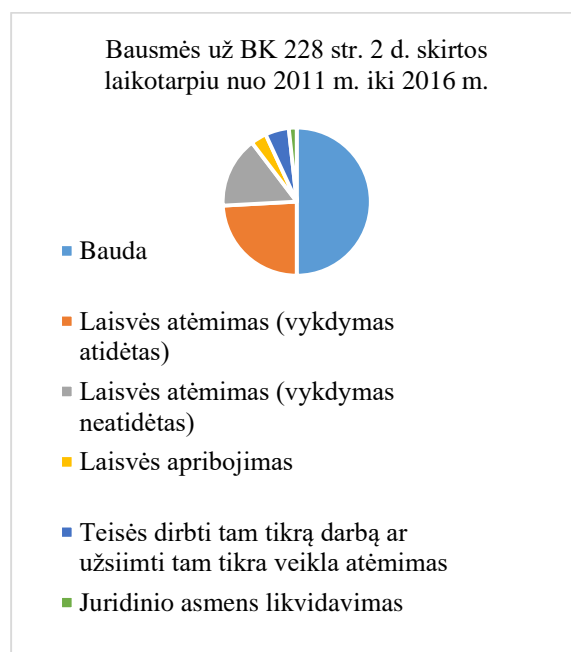
į tai, jog ankstesniu laikotarpiu buvo skiriamos ir kitos bausmės – laisvės apribojimo bausmė, teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimu bausmė, juridinio asmens likvidavimas. Šioje vietoje pažymėtina, jog nors panaikinus teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimo bausmę, ši bausmė nebegalėjo būti skiriama, tačiau analizuojant nuosprendžius pastebėta, jog teismas dažnu atveju kartu su bausme skiria baudžiamojo poveikio priemonę – teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimą – pavyzdžiui: teisės dirbti valstybės tarnautojo darbą, dirbti vadovaujama darbą, susijusį su administraciniais įgaliojimais, valstybės ar savivaldybės institucijose, būti išrinktam ar paskirtam į bet kurias vadovo pareigas visose gydymo ir sveikatos priežiūros paslaugos teikiančiose įstaigose, dirbti policijos sistemoje atėmimą ir pan.

5 paveikslas. Bausmių, skirtų už BK 228 str. 2 d. laikotarpiu nuo 2017 m. iki 2022 m. proporcingos dalys

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis: šaltinių sąrašė nurodytomis bylomis.

6 paveikslas. Bausmių, skirtų už BK 228 str. 2 d. laikotarpiu nuo 2011 m. iki 2016 m. proporcingos dalys

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis: šaltinių sąrašė nurodytomis bylomis.

Atsižvelgiant į tai, jog BK 228 straipsnio 2 dalyje numatyta veika yra priskiriama sunkiems nusikaltimams (pagal BK 11 straipsnio 5 dalį), skiriamos baudos dydis už jas gali svyruoti nuo 150 iki 6 000 MGL dydžio (pagal BK 47 straipsnio 2 dalies 4 punktą). Nustatyta, jog už šią veiką teismas taip pat skiria artimesnę minimumui baudą. Analizuotose bylose teismas skyrė baudas nuo 24 iki 700 MGL dydžio. Vidutinis baudos dydis, skiriamas už BK 228 straipsnio 2 dalyje numatytą veiką – 201 MGL. Visgi, atsižvelgiant į jau anksčiau paminėtus Baudžiamojo kodekso pakeitimus, suprantama, jog per pastarųjų penkerių metų laikotarpį baudos dydis, kuomet buvo nustatyta, jog už sunkų nusikaltimą gali būti skiriama ne iki 1 500 MGL, o nuo 150 iki 6 000 MGL dydžio bauda, išaugo.

2011-2016 m. vidutinė skiriama bauda buvo apie 110 MGL dydžio, o laikotarpiu 2017-2022 m. – jau 296 MGL.

Pagal BK 228 straipsnio 2 dalį, gali būti skiriama laisvės atėmimo bausmė iki septynerių metų. Išanalizavus minėtas bylas nustatyta, jog teismas, kaip ir paprastosios sudėties atžvilgiu, skiria artimesnes minimumui – vidurkiui bausmes. Analizuotose bylose teismas skyrė laisvės atėmimo bausmes nuo 8 mėnesių iki 3 metų 6 mėnesių. Vidutinė skiriama laisvės atėmimo bausmės trukmė – 2 metai 2 mėnesiai. Skiriamos laisvės atėmimo bausmės vidurkio dydis išliko toks tiek pastaraisiais penkiais metais, tiek 2011-2016 m. Nors teismas, kaip ir paprastosios sudėties atveju, skyręs terminuotą laisvės atėmimo bausmę, vis dar dažnai ją atideda, tačiau lyginant su paprastąja sudėtimi – tai daro ženkliai rečiau (66,67 % atvejų). Pastaraisiais penkiais metais, teismas terminuotas laisvės atėmimo bausmes atideda dažniau, nei laikotarpiu nuo 2011 iki 2016 m. (75 % atvejų, kai anksčiau būdavo – 61 % atvejų). Visgi, toks skirtumas yra paaiškinamas tuo, jog BK 228 straipsnyje 2 dalyje numatyta nusikalstama veika – laikytina sunkiu nusikaltimu, o iki 2015 m. kovo 24 d. galiojusioje BK 75 straipsnio redakcijoje – nebuvo galimybės atidėti bausmės vykdymo už tyčinius sunkius nusikaltimus (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 27, 38, 39, 55, 56, 60, 62, 75, 179 ir 187 straipsnių pakeitimo įstatymas, 2015). Tačiau ir analizuotų bylų priėmimo laikotarpiu (2011-2016 m.) buvo atidedamas laisvės atėmimo bausmės vykdymas, atsižvelgiant į tai, jog iki 2011 m. liepos 5 d. galiojusioje BK 228 straipsnio 2 dalies redakcijoje buvo numatyta maksimali iki 6 metų laisvės atėmimo bausmė (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 42, 67, 68, 74, 123-1, 125, 126, 134, 142, 144, 176, 177, 204, 205, 210, 211, 213, 220, 223, 225, 226, 227, 228, 228-1, 229, 230, 253-1, 255, 257, 263, 268, 278, 281, 297, 308-1 straipsnių pakeitimo ir papildymo, Kodekso papildymo 68-1, 68-2 straipsniais ir 44, 45 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas, 2011). Tai reiškia, jog ši nusikalstama veika – būdavo laikoma ne sunkiu, o apysunkiu nusikaltimu (pagal BK 11 straipsnio 4 dalį), o bausmės vykdymo atidėjimas už tyčinius apysunkius nusikaltimus – būdavo galimas, todėl jei veika būdavo padaryta iki 2011 m. liepos 5 d. – teismas galėjo taikyti šią įstatymo redakciją ir atidėti bausmės vykdymą.

Magistro darbo autorės nuomone, padarytos išvados dėl skiriamų bausmių tendencijų, leidžia daryti išvadą, jog baudžiamajame įstatyme numatytos bausmės už šią nusikalstamą veiką – yra per griežtos. Tokia išvada darytina atsižvelgiant į tai, jog iš 110 analizuotų bylų nustatytos tik 2 bylos¹, kuomet teismas skyrė didesnę nei vidurkis bausmę. Nors analizuojant bylas nustatyta, jog kai kuriais atvejais teismas žemesnio nei vidurkio bausmės skyrimą grindė tuo, jog asmuo neteistas, neturi galiojančių administracinių nuobaudų, nėra atsakomybę sunkinančių aplinkybių, jog nėra padaryta reali žala ir pan., tačiau nustatyta ir tokių atvejų, kuomet teismas konstatuodavo, jog asmens vaidmuo

---

¹ Vilniaus apygardos teismo 2015 m. balandžio 17 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-59-487/2015; Kauno apygardos teismo 2013 m. gruodžio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-95-348/2013.

padarant nusikalstamas veikas buvo esminis, asmuo padarė didelį kiekį nusikalstamų veikų, asmuo padarė ne tik turtinę, bet ir sunkiai atstatomą neturtinę žalą, padarytos veikos yra išskirtinio pavojingumo, tačiau teismas sprendė, jog asmeniui vis tiek tikslinga skirti ženkliai mažesnę nei vidurkį bausmę – 700 MGL dydžio baudą (kai bausmės vidurkis yra 3075 MGL) (pavyzdžiui, Vilniaus apygardos teismo 2018 m. birželio 25 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-165-654/2018).

Tuo tarpu nustatyta tendencija, jog dažnu atveju terminuotos laisvės atėmimo bausmės vykdymą teismas atideda, vertinama teigiamai. Reali laisvės atėmimo bausmė – turi būti taikoma kaip ultima ratio priemonė, kadangi bausmių griežtumas nusikaltimų prevencijos požiūriu turi akivaizdžiai mažą įtaką, jeigu iš viso kokią nors turi (Brandenstein, Kury, 2009, p. 24). Nuo valstybės ir jos žmonių priklauso, kokiomis kitomis proporcingomis ir veiksmingomis priemonėmis reaguojama į asmens nusikalstamą elgesį, kokiu būdu jam parodomas jo elgesio netinkamumas ir drauge siekiama atkurti teisingumą, atlyginti patirtą žalą fiziniams ar juridiniams asmenims, taip pat valstybei, naikinant nusikalstamu elgesiu jo aukoms sukeltą baimės ir nesaugumo diskomfortą. Empiriniai kriminologiniai tyrimai rodo, kad įkalinimas tam yra pati blogiausia priemonė, nors dalis tikrojo kalinimo poveikio nežinančios visuomenės ir mano kitaip (Sakalauskas, 2017, p. 114).

Be to, tai, jog nustatyta bausmių griežtinimo tendencija, leidžia daryti išvadą, jog įstatymų leidėjas šią nusikalstamą veiką laiko pavojingesne, nei teismai, kurie dažnu atveju pritaiko artimą minimaliai ar vidurkiui bausmę. Vadovaujantis tuo, jog tokia teismų praktika vyrauja jau ilgą laikotarpį, manytina, jog įstatymų leidėjas turėtų suderinti sankcijas bei nustatyti proporcingas sankcijas šių veikų pavojingumui. Šioje vietoje paminėtina ir tai, jog šiuo metu Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija kelia uždavinį subalansuoti valstybės baudžiamąją politiką, kad baudžiamoji atsakomybė būtų taikoma kaip *ultima ratio* priemonė ir kad būtų numatyta proporcinga baudžiamoji atsakomybė už mažiau pavojingas nusikalstamas veikas. Nurodoma, jog baudžiamojo įstatymo normos dėl neproporcingo, perteklinio ar nepagrįstai griežto kriminalizavimo neatitinka baudžiamosios atsakomybės, kaip kraštutinės priemonės, principo (Aiškinamasis raštas dėl įstatymų projektų Reg. Nr. XIIIIP-4856(2)- XIIIIP-4859(2), 2022). Visgi, tarp daugelio nurodomų nusikalstamų veikų, kurių baudžiamoji atsakomybė laikytina per griežta – BK 228 straipsnis nėra minimas. Magistro darbo autorės nuomone, siekiant subalansuoti valstybės baudžiamąją politiką – turėtų būti koreguojama ir baudžiamoji atsakomybė už piktnaudžiavimą, mažinant sankcijas už šias nusikalstamas veikas arba didinant ribą (pavyzdžiui – nustatant 500 MGL turtinės žalos dydį), nuo kurios kyla baudžiamoji atsakomybė, kaip tai jau minėta analizuojant didelės turtinės žalos požymį.

Taip pat, padidinus ribą, nuo kurios taikoma baudžiamoji atsakomybė, pritartina teisininkų išdėstomai pozicijai, kad tikslinga BK 228 straipsnį papildyti atskira dalimi, numatančią piktnaudžiavimo baudžiamojo nusižengimo sudėtį, kai buvo padaryta šios ribos nesiekianti žala

(Švedas *et al.*, 2022, p. 251). Manytina, jog ir įtvirtinant baudžiamojo nusižengimo sudėtį tikslinga nustatyti padarytos žalos minimalią ribą (pavyzdžiui – nustatant 250 MGL turinės žalos dydį). Numačius piktnaudžiavimo baudžiamojo nusižengimo sudėtį, asmeniui nebūtų skiriama laisvės atėmimo bausmė (vadovaujantis BK 12 straipsniu), galėtų būti skiriamos švelnesnės bausmės – nuo 15 iki 500 MGL dydžio (vadovaujantis BK 47 straipsnio 3 dalies 1 punktas). Be to, atsižvelgiant į teismų skiriamas bausmes už piktnaudžiavimą, manytina, kad jos labiau atitinka bausmių, skiriamų už baudžiamąjį nusižengimą standartus.

Taigi, apibendrinus tai kas išdėstyta, darytina išvada, jog vyraujanti bausmė už BK 228 straipsnio 1 dalyje numatytą nusikalstamą veiką yra bauda, kurios vidurkis – 120 MGL. Už šioje dalyje numatytas veikas teismas terminuotą laisvės atėmimo bausmę skiria retai, jos trukmės vidurkis – 1 m. 5 mėn. Vyraujanti bausmė už BK 228 straipsnio 2 dalyje numatytą nusikalstamą veiką – taip pat bauda, tačiau ji yra skiriama jau rečiau, teismas dažniau, nei paprastosios sudėties atveju, skiria terminuotą laisvės atėmimo bausmę. Vidutinis bausmės dydis, skiriamos už BK 228 straipsnio 2 dalyje numatytą nusikalstamą veiką yra 201 MGL, o vidutinė laisvės atėmimo bausmės trukmė – 2 m. 2 mėn. Be to, tiek paprastosios, tiek kvalifikuotos sudėties atveju – teismas dažnai atideda skirtos terminuotos laisvės atėmimo bausmės vykdymą.

IŠVADOS

1. Apžvelgus BK 228 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos sampratos pokyčius, pažymėtina, jog kardinalių pakeitimų nuo 1961 m., kuomet buvo priimtas LTSR BK, iki dabartinės Baudžiamojo kodekso redakcijos atlikta nebuvo. Visgi, galima pastebėti keletą reikšmingų šios veikos sampratos pokyčių – iki BK priėmimo piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi ir įgaliojimų viršijimas – buvo įtvirtinti atskiruose straipsniuose, o priėmus BK – šių veikų reguliavimas įtvirtintas viename straipsnyje, įvardinus jį piktnaudžiavimu; buvo išplėstas subjektų, kurie gali atsakyti už piktnaudžiavimą, sąrašas. Anksčiau tai buvo tik valstybės tarnautojai (LTSR BK įvardinti kaip valstybės tarnautojai ir valstybės pareigūnai), o priėmus BK – specialiuoju subjektu tapo ir valstybės tarnautojui prilyginti asmenys. Pažymėtina, jog daug kartų kito kvalifikuotos sudėties požymiai.
2. Atsižvelgiant į BK 228 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos pakeitimų kiekį (vertinant nuo 1961 m., kuomet buvo priimtas LTSR BK, iki dabartinės Baudžiamojo kodekso redakcijos), darytina išvada, jog piktnaudžiavimo straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos visuomet sulaukdavo įstatymų leidėjo dėmesio. Pastebėta ir bausmių griežtinimo tendencija.
3. Piktnaudžiavimo rūšinis objektas – yra valstybės tarnyba ir viešieji interesai. Tuo tarpu tiesioginis objektas – normali, skaidri, vadovaujantis teisės aktais vykdoma institucijų bei įstaigų vykdoma veikla. Manytina, jog praktikoje nustatant nusikalstamos veikos objektą didelių problemų nekyla.
4. Piktnaudžiavimas gali pasireikšti įgaliojimų viršijimu bei piktnaudžiavimu tarnybine padėtimi. Įgaliojimų viršijimas yra suprantamas kaip suteiktų įgaliojimų peržengimas, o piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi – kaip suteiktų teisių, pareigų ir įgaliojimų panaudojimas arba nepanaudojimas priešingai tarnybos interesams. Atsižvelgiant į tai, jog šios sudėty yra materialios, kiekvienu atveju turi būti nustatomi padariniai – didelė turtinė ar neturtinė žala, kuri yra vertinamasis požymis.
5. Tai, jog didelės žalos požymis yra vertinamojo pobūdžio, vertinama teigiamai, kadangi tai leidžia teismams išvengti spragų, pritaikyti įstatymą įvairioms situacijoms bei nevertinti nusikalstamų veikų pernelyg formaliai, teisei suartėti su moralinėmis nuostatomis.
6. Nustatyta, jog didelė turtinė žala teismų praktikoje paprastai siejama su 250 MGL dydžiu. Teismų praktikoje nurodoma, jog didelė neturtinė žala neturėtų būti vertinama pernelyg formaliai, remiantis abstrakčiomis formuluotėmis, tačiau manytina, tai vis dar išlieka aktualia problema.
7. Lyginant piktnaudžiavimo objektyviają pusę su kitų Baltijos šalių teisiniu reguliavimu nustatyta, jog Latvijos Respublikos baudžiamajame kodekse šios veikos reguliuojamos plačiau – yra numatoma daugiau galimų veikų padarinių, specifiniai veikų padarymo būdai, o Estijos Respublikos baudžiamasis kodeksas – analogiškų veikų apskritai nereguliuoja. Pastebėta, jog šiuo metu Latvijos ir Estijos Respublikose galiojantis šių veikų teisinis reguliavimas, turi panašumų su Sovietmečiu Lietuvoje galiojusiu teisiniu reguliavimu. Nors magistro darbo autorės nuomone nėra tikslinga keisti Lietuvos

Respublikos baudžiamajame kodekse esančio teisinio reguliavimo atsižvelgiant į šių valstybių baudžiamuosius kodeksus, tačiau teigiamai vertintina tai, jog Latvijos Respublikos baudžiamajame kodekse piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi ir įgaliojimų viršijimas yra įtvirtinti atskiruose straipsniuose.

8. Piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi ir įgaliojimų viršijimo nusikalstamų veikų vykdytoju gali būti pakaltinamas fizinis asmuo, sulaukęs 16 metų bei atitinkantis specialiuosius požymius – esantis valstybės tarnautoju arba jam prilyginamas. Visgi, praktikoje už šias nusikalstamas veikas atsako vyresnio amžiaus subjektai. Tai, kas šios nusikalstamos veikos prasme yra laikoma valstybės tarnautoju bei jam prilygintu asmeniu yra apibrėžta BK 230 straipsnyje, tačiau plačiau šios sąvokos ir atskiri jų elementai nedetalizuojami bei siekiant suprasti jų reikšmę reikia analizuoti kitus teisės aktus, teismų praktiką, teisės doktriną. Taip pat, šio nusikaltimo subjektu gali būti juridinis asmuo, kuris turi atitikti bendrąsias BK 20 straipsnyje numatytas sąlygas, reikalingas kilti juridinio asmens baudžiamajai atsakomybei.
9. Specialaus subjekto samprata yra numatyta ir Latvijos bei Estijos baudžiamuosiuose kodeksuose, tačiau neišskiriant jų į valstybės tarnautojus ir jiems prilygintus asmenis, o įtvirtinant valstybės pareigūno sampratą, taip kaip tai yra įtvirtinta ir Baudžiamosios teisės konvencijoje dėl korupcijos, Jungtinių Tautų konvencijoje prieš korupciją. Nustatyta, jog šių subjektų apibūdinimas Latvijos ir Estijos baudžiamuosiuose kodeksuose – nėra tapatus, tačiau turi panašumų į Lietuvoje esantį teisinį reguliavimą, į šių subjektų ratą įtraukiami tiek valstybės, tiek užsienio subjektai. Manytina, nėra tikslinga keisti Lietuvos Respublikos teisinio reguliavimo, atsižvelgiant į šiose valstybėse esantį reguliavimą.
10. Piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi ir įgaliojimų viršijimas gali būti padaromi tiesiogine ar netiesiogine tyčia, o esant kvalifikuotai sudėčiai – tik esant tiesioginei tyčiai. Kritikuotina praktika, jog kvalifikuota sudėtis gali būti padaroma tik esant tiesioginei tyčiai. Tuo tarpu veiką kvalifikuojant pagal BK 228 straipsnio 2 dalį – kiekvienu atveju turi būti nustatomas nusikalstamos veikos tikslas – t.y. siekis gauti turtinės naudos arba kitokios asmeninės naudos. Nustatyta, jog teoriniai teiginiai, nurodomi teisės doktrinoje atsispindi ir teismų praktikoje. Be to, teismų praktikoje nustatant kaltės formą yra laikomasi įstatyminių formuluočių.
11. Piktnaudžiavimas – yra bendroji norma, kuri apima visus galimus tarnybos panaudojimo savo interesais požymius. Manytina, jog daugiausia sunkumų gali kilti atribojant piktnaudžiavimą nuo kyšininkavimo. Esminis piktnaudžiavimo ir kyšininkavimo skirtumas yra tai, jog piktnaudžiavimo atveju yra gaunama nauda, tačiau nėra pažadama, susitariama priimti kyšio, nėra reikalaujama, provokuojama duoti kyšio, jis nėra priimamas, kaip kyšininkavimo atveju, be to, gaunama nauda yra ne už konkrečių veiksmų atlikimą ar neatlikimą, o kyšininkavimo atveju – už konkretų veikimą arba neveikimą.

12. Vyraujanti bausmė už BK 228 straipsnio 1 dalyje numatytą nusikalstamą veiką yra bauda, kurios vidurkis – 120 MGL. Už šioje dalyje numatytas veikas teismas terminuotą laisvės atėmimo bausmę skiria retai, jos trukmės vidurkis – 1 m. 5 mėn. Vyraujanti bausmė už BK 228 straipsnio 2 dalyje numatytą nusikalstamą veiką – taip pat bauda, tačiau ji yra skiriama jau rečiau, teismas dažniau, nei paprastosios sudėties atveju, skiria terminuotą laisvės atėmimo bausmę. Vidutinis baudos dydis, skiriamos už BK 228 straipsnio 2 dalyje numatytą nusikalstamą veiką yra 201 MGL, o vidutinė laisvės atėmimo bausmės trukmė – 2 m. 2 mėn. Be to, tiek paprastosios, tiek kvalifikuotos sudėties atveju – teismas dažnai atideda skirtos terminuotos laisvės atėmimo bausmės vykdymą.

PASIŪLYMAI

1. Nustatyta, jog vienuose Baudžiamojo kodekso specialiosios dalies skyriuose įstatymų leidėjas nustato konkretų didelės turtinės žalos dydį, o kituose – didelės žalos požymis yra vertinamojo pobūdžio. Magistro autorės nuomone, nors vertinamojo pobūdžio požymio įtvirtinimas šiame straipsnyje vertintinas teigiamai, tačiau siekiant išlaikyti Baudžiamojo kodekso vientisumą, tikslinga arba palikti žalos dydžio klausimą visuose skyriuose kaip vertinamąjį požymį, arba visuose skyriuose nustatyti konkrečius didelės turtinės žalos dydžius, atsižvelgiant į tų nusikalstamų veikų objektą (tačiau jų nesutapatinti).
2. Siūlytina didinti praktikoje vyraujančią didelės turtinės žalos – 250 MGL ribą. Toks siūlymas teikiamas atsižvelgiant į tai, jog už BK 228 straipsnio 1-2 dalyse numatytas veikas gresia itin griežtos teisinės pasekmės, todėl tokia žema kartelė jau nebeatitinka ekonominių realių ir proporcingumo.
3. Padidinus ribą, nuo kurios taikoma baudžiamoji atsakomybė, siūloma BK 228 straipsnį papildyti atskira dalimi, numatančią piktnaudžiavimo baudžiamojo nusižengimo sudėtį, tais atvejais, kai buvo padaryta šios ribos nesiekianti žala. Manytina, jog ir įtvirtinant baudžiamojo nusižengimo sudėtį tikslinga nustatyti padarytos žalos minimalią ribą.
4. Nustatytos tendencijos dėl skiriamų bausmių tendencijų, t.y. tai, jog iš 110 analizuotų bylų nustatytos tik 2 bylos, kuomet teismas skyrė didesnę nei vidurkis bausmę, leidžia daryti išvadą, jog baudžiamajame įstatyme numatytos bausmės už šią nusikalstamą veiką – yra per griežtos. Atsižvelgiant į tai, siūlytina švelninti bausmių dydžius už šias nusikalstamas veikas, nustatant bausmes, proporcingas šių veikų pavojingumui.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Tarptautiniai teisės aktai:

1. Baudžiamosios teisės konvencija dėl korupcijos (1999). *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 23-853.
2. Jungtinių Tautų Konvencija prieš korupciją (2003). *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 136-5145.

Nacionaliniai teisės aktai:

3. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 89-2741.
4. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 74-2262.
5. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, baudžiamojo proceso ir administracinių teisės pažeidimų kodeksų pakeitimo ir papildymo (1993). *Lietuvos Aidas*, Nr. 22-0.
6. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas (1994). *Valstybės žinios*, 46-851.
7. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos respublikos baudžiamojo, pataisos darbų ir baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo (1994). *Valstybės žinios*, 60-1182.
8. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas (1996). *Valstybės žinios*, 39-961.
9. Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymas (1997). *Valstybės žinios*, 67-1659.
10. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 8(1), 11, 26, 35, 49, 54, 55, 207, 231, 231(2), 231(3), 232(1), 232(2), 232(4), 232(5), 232(6), 234, 234(1), 234(2), 234(3), 234(4), 236, 285, 287, 288, 289, 290, 294, 295, 312 straipsnių pakeitimo ir papildymo 132(1), 214(1), 312(1), 321(2) straipsniais įstatymas (1998). *Valstybės žinios*, 17-397.
11. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas (1999). *Valstybės žinios*, 66-2130.
12. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas (1999). *Valstybės žinios*, 60-1945.
13. Lietuvos Respublikos policijos įstatymas (2000). *Valstybės žinios*, 90-2777.
14. Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymas (2000). *Valstybės žinios*, 64-1931.
15. Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas (2002). *Valstybės žinios*, 53-2042.
16. Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas (2002). *Valstybės žinios*, 57-2297.
17. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo pakeitimo įstatymas (2002). *Valstybės žinios*, 45-1708.
18. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7-1, 32, 35, 282, 284, 290 straipsnių pakeitimo, kodekso papildymo 11-1, 22-1, 32-1, 32-2, 302-2 straipsniais ir 319, 320 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas (2002). *Valstybės žinios*, 15-555.
19. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 38, 47, 63, 66, 70, 75, 82, 93, 129, 166, 167, 172, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 194, 196, 197, 198, 198-1, 198-2, 199, 202, 213, 214, 215, 225, 227, 228, 231, 233, 235, 252, 256, 257, 262, 284, 285, 312 straipsnių, priedo pakeitimo ir

- papildymo, XXVI, XXX skyrių pavadinimų pakeitimo ir kodekso papildymo 256-1, 257-1 straipsniais įstatymas (2007). *Valstybės žinios*, 81-3309.
20. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 42, 67, 68, 74, 123-1, 125, 126, 134, 142, 144, 176, 177, 204, 205, 210, 211, 213, 220, 223, 225, 226, 227, 228, 228-1, 229, 230, 253-1, 255, 257, 263, 268, 278, 281, 297, 308-1 straipsnių pakeitimo ir papildymo, Kodekso papildymo 68-1, 68-2 straipsniais ir 44, 45 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas (2011). *Valstybės žinios*, Nr. 81-3959.
21. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 27, 38, 39, 55, 56, 60, 62, 75, 179 ir 187 straipsnių pakeitimo įstatymas (2015). TAR, Nr. 4087.
22. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo Nr. VIII-1234 pakeitimo įstatymas (2020). TAR, Nr. 12819.
23. Aiškinamasis raštas dėl įstatymų projektų Reg. Nr. XIIP-4856(2)- XIIP-4859(2) (2022). Nr. XIIP-4856(2).
24. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas (1961). *Vyriausybės žinios*, Nr. 18-147.
25. TSRS Aukščiausiosios tarybos prezidiumo įsakas dėl Lietuvos TSR baudžiamojo ir baudžiamojo proceso kodeksų atskirų pakeitimų (1965). *Vyriausybės žinios*, Nr. 8-69.
26. TSRS Aukščiausiosios tarybos prezidiumo įsakas Nr. X-2767 dėl pakeitimų ir papildymų Lietuvos TSR baudžiamajame kodekse (1982). *Vyriausybės žinios*, Nr. 36-400.

Užsienio valstybių teisės aktai:

27. Latvijos Respublikos baudžiamasis kodeksas (1998). *Latvijas Vēstnesis*, 199/200.
28. Estijos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2001). *Riigi Teataja*, RT I 2001, 61, 364.

Specialioji literatūra:

29. Abramavičius, A. et al. (2003). *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. Vadovėlis. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Eugrimas.
30. Abramavičius, A. et al. (2010). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (213-330 straipsniai)*. Vilnius: Registrų centras.
31. Abramavičius, A. et al. (2019). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*. 1 knyga. Vadovėlis. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
32. Bereikienė, D. et al. (2017). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis*. Antroji knyga. Vadovėlis. Vilnius: Registrų centras.
33. Bieliūnas, E. et al. (1989). *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis.
34. Brandenstein, M., Kury, H. (2009). „Naujo poreikio bausti“ klausimu – ar griežtesnės bausmės yra veiksminga nusikalstamumo prevencijos priemonė? *Teisės problemos*. 2 (64), 5-61.
35. Bukelienė, D. (2008). *Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą*. Vilnius: Eugrimas.

36. Čaikovski, A. (2007). Valstybės tarnautojui prilygintas asmuo: funkcijos ir įgaliojimai. *Jurisprudencija*. 6 (96), 90-96.
37. Fedosiuk, O. (2012). Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (ultima ratio): teorija ir realybė. *Jurisprudencija*. 19 (2), 715-738.
38. Girdenis, T. (2006). Didelės žalos darymas valstybei, tarptautinei viešajai organizacijai, juridiniam arba fiziniam asmeniui kaip piktnaudžiavimo sudėties požymis. *Jurisprudencija*. 7 (85), 102-108.
39. Gruodytė, E. (2006). Valstybės tarnautojo samprata nusikaltimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams skyriuje. *Jurisprudencija*. 7 (85), 86-94.
40. Ligeikaitė, I. (2003). Juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės sąlygos. *Jurisprudencija*. 45 (37), 45-58.
41. Melnikas, B. (2010). Europos Sąjunga: nauji iššūkiai, raidos alternatyvos, mokslinių tyrimų ir studijų prioritetai. *Viešasis administravimas*. 1 (2), 6-19.
42. Pakštaitis, L. (2006). Piktnaudžiavimo kriminalizavimo, vertinimo bei normos tobulinimo problemos. *Jurisprudencija*. 7 (85), 95-101.
43. Piesliakas, V. (2009). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai*. Vilnius: Justitia.
44. Pivoras, S., Civinskas, R., Buckiene, E. (2014). *Valstybės tarnybos sistemos tobulinimas Lietuvoje: pasirinkimai, požiūriai, sandėriai*. Vilnius: Versus Aureus.
45. Sakalauskas, G. (red.) (2017). *Bausmių taikymo ir vykdymo tarptautinis palyginimas, tendencijos ir perspektyvos Lietuvoje*. Vilnius: Lietuvos teisės institutas.
46. Skaistys, A. (2011). *Teisinis priesaikos institutas ir jo socialinis vaidmuo*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Mykolo Romerio universitetas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
47. Švedas, G. (sud.) (2009). *Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas ir lydimoji medžiaga pastraipsniui*. Vilnius: VŠĮ „Teisės namai“.
48. Švedas, G. et al. (2017). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso bendrosios dalies vientisumo ir naujovių (su)derinimo iššūkiai*. Monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
49. Švedas, G. et al. (2022). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso specialiosios dalies sistemiškumo iššūkiai*. Monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
50. Veršekys, P. (2013). *Vertinamieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universitetas.
51. Vosyliūtė, A. (2009). *Baudžiamoji atsakomybė už kvalifikuotą vagystę*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01S), Vilniaus universitetas. Vilnius: Vilniaus universitetas.
52. Zaksaitė, S. (2012). Korupcijos privačiame sektoriuje kriminalizavimo, kvalifikavimo ir įrodinėjimo problemos: kai kurių praktinių pavyzdžių analizė. *Teisės apžvalga*. 2(9), 36-54.

Konstitucinio Teismo jurisprudencija:

53. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. birželio 8 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 69-2798.

Teismų praktika:

54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. gruodžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-714/2003.
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-233/2004.
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. lapkričio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-498/2005.
57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-2/2007.
58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-243/2007.
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. vasario 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-76/2007.
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. kovo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-264/2007.
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. balandžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-265/2007.
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-660/2007.
63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-228/2008.
64. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-108/2009.
65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gegužės 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-164/2009.
66. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-37/2010.
67. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-263/2010.
68. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. spalio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-440/2010.
69. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. spalio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-457/2010.
70. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-601/2010.

71. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-197/2011.
72. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-531/2011.
73. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-205/2012.
74. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-419/2012.
75. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. sausio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-104/2013.
76. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-194/2013.
77. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-89/2014.
78. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-176/2014.
79. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-497/2014.
80. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-353-139/2015.
81. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-354-511/2015.
82. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. spalio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-416-489/2015.
83. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-266-942/2015.
84. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-198-693/2016.
85. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. birželio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-263-696/2016.
86. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-306-895/2016.
87. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-296-511/2016.

88. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-319-693/2016.
89. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-350-697/2016.
90. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-390-895/2016.
91. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-87-942/2017.
92. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-2-895/2017.
93. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-128-699/2017.
94. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-335-699/2017.
95. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-104-696/2018.
96. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-10-699/2018.
97. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-201-1073/2018.
98. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-241-303/2018.
99. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-74-788/2019.
100. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-20-697/2019.
101. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-14-648/2019.
102. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-38-788/2019.
103. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-63-222/2019.
104. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-161-693/2019.

- 105.Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-61-689/2020.
- 106.Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-127-689/2020.
- 107.Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-200-495/2020.
- 108.Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-226-976/2020.
- 109.Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-16-489/2021.
- 110.Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-21-628/2021.
- 111.Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-69-648/2021.
- 112.Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-2-495/2021.
- 113.Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-59-495/2021.
- 114.Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-103-511/2021.
- 115.Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-116-697/2021.
- 116.Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-144-942/2021.
- 117.Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2A-7-17-648/2021.
- 118.Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. spalio 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-298/2010.
- 119.Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. spalio 31 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-98/2014.
- 120.Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. kovo 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-67-165/2015.

Teismų praktika, naudota nustatant bausmių tendencijas:

BK 228 straipsnio 1 dalis:

- 121.Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-127-689/2020.
- 122.Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. spalio 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-508/2012.
- 123.Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. balandžio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-184-148/2015.
- 124.Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. lapkričio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-125-495/2015.
- 125.Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. vasario 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-53-396/2016.
- 126.Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. spalio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-564-483/2016.
- 127.Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. lapkričio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-385-628/2017.
- 128.Klaipėdos apygardos teismo 2011 m. vasario 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-51-557/2011.
- 129.Klaipėdos apygardos teismo 2011 m. vasario 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. N1-42-174/2011.
- 130.Klaipėdos apygardos teismo 2011 m. birželio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-82-106/2011.
- 131.Kauno apygardos teismo 2011 m. spalio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-147-290/2011.
- 132.Vilniaus apygardos teismo 2012 m. kovo 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-59-495/2012.
- 133.Vilniaus apygardos teismo 2012 m. spalio 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-106-211/2012.
- 134.Panevėžio apygardos teismo 2014 m. sausio 17 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-8-366-2014.
- 135.Kauno apygardos teismo 2014 m. spalio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-241-493/2014.
- 136.Kauno apygardos teismo 2014 m. gruodžio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-127-245/2014.
- 137.Šiaulių apygardos teismo 2015 m. vasario 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-8-354/2015.

138. Vilniaus apygardos teismo 2015 m. birželio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-56-628/2015.
139. Panevėžio apygardos teismo 2015 m. liepos 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-30-581/2015.
140. Kauno apygardos teismo 2015 m. liepos 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-10-498/2015.
141. Klaipėdos apygardos teismo 2016 m. kovo 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-43-651/2016.
142. Klaipėdos apygardos teismo 2016 m. birželio 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-15-417/2016.
143. Šiaulių apygardos teismo 2016 m. kovo 17 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-18-354/2016.
144. Kauno apygardos teismo 2017 m. birželio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-32-530/2017.
145. Šiaulių apygardos teismo 2017 m. spalio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-6-616/2017.
146. Klaipėdos apygardos teismo 2018 m. kovo 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-33-360/2018.
147. Klaipėdos apygardos teismo 2018 m. spalio 25 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-156-651/2018.
148. Kauno apygardos teismo 2019 m. gruodžio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-78-317/2019.
149. Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. sausio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-33-255/2020.
150. Tauragės apylinkės teismo Šilutės rūmų 2012 m. balandžio 2 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-22-635/2012.
151. Panevėžio apylinkės teismo 2013 m. gegužės 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-21-434/2013.
152. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2013 m. birželio 5 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-484-503/2013.
153. Alytaus apylinkės teismo Lazdijų rūmų 2014 m. sausio 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-2-393/2014.
154. Kauno apylinkės teismo Kauno rūmų 2016 m. gruodžio 5 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-285-825/2016.

155. Vilniaus regiono apylinkės teismo Vilniaus rajono rūmų 2016 m. gruodžio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-30-269/2016.
156. Alytaus apylinkės teismo Lazdijų rūmų 2017 m. vasario 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-2-743/2017.
157. Panevėžio apylinkės teismo Panevėžio rūmų 2017 m. vasario 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-27-749/2017.
158. Plungės apylinkės teismo Skuodo rūmų 2017 m. vasario 17 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1-884/2017.
159. Plungės apylinkės teismo Plungės rūmų 2018 m. gruodžio 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-199-363/2018.
160. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. kovo 2 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-145-1011/2018.
161. Marijampolės apylinkės teismo Šakių rūmų 2018 m. spalio 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-731-876/2018.
162. Vilniaus regiono apylinkės teismo Ukmergės rūmų 2019 m. gegužės 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-183-517/2019.
163. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. liepos 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-87-932/2019.
164. Marijampolės apylinkės teismo Marijampolės rūmų 2019 m. rugpjūčio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-693-610/2019.
165. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. sausio 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-41-806/2020.
166. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. sausio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-90-1035/2020.
167. Kauno apylinkės teismo Kauno rūmų 2020 m. kovo 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-407-1108/2020.
168. Kauno apylinkės teismo Kauno rūmų 2020 m. birželio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1798-598/2020.
169. Utenos apylinkės teismo Ignalinos rūmų 2020 m. spalio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-158-286/2020.
170. Kauno apylinkės teismo Kauno rūmų 2021 m. gegužės 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-901-573/2021.
171. Marijampolės apylinkės teismo Marijampolės rūmų 2021 m. rugpjūčio 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-87-416/2021.

172. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. lapkričio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. e1-2215-1033/2021.

BK 228 straipsnio 2 dalis:

173. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. kovo 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-205/2014.

174. Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. lapkričio 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-154-177/2015.

175. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. vasario 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-68-518/2016.

176. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. vasario 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-53-396/2016.

177. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. balandžio 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-96-150/2016.

178. Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. balandžio 18 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-309-197/2016.

179. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. sausio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-11-387/2018.

180. Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. liepos 18 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-284-483/2018.

181. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. birželio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-73-307/2021.

182. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. lapkričio 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-295-658/2021.

183. Vilniaus apygardos teismo 2012 m. vasario 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-78-166/2012.

184. Šiaulių apygardos teismo 2012 m. gegužės 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-65-519/2012.

185. Vilniaus apygardos teismo 2012 m. spalio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-337-387/2012.

186. Kauno apygardos teismo 2012 m. lapkričio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-150-133/2012.

187. Kauno apygardos teismo 2012 m. lapkričio 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. N1-14-397/2012.

188. Kauno apygardos teismo 2013 m. sausio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-45-493/2013.

189. Kauno apygardos teismo 2013 m. balandžio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-169-175/2013.
190. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. balandžio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-50-468/2013.
191. Kauno apygardos teismo 2013 m. birželio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-182-245/2013.
192. Šiaulių apygardos teismo 2013 m. rugpjūčio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-127-116/2013.
193. Vilniaus apygardos teismo 2013 m. lapkričio 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-398-628/2013.
194. Kauno apygardos teismo 2013 m. gruodžio 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-368-397/2013.
195. Kauno apygardos teismo 2013 m. gruodžio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-95-348/2013.
196. Šiaulių apygardos teismo 2014 m. sausio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-46-332/2014.
197. Kauno apygardos teismo 2014 m. kovo 31 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-42-175/2014.
198. Vilniaus apygardos teismo 2014 m. spalio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-139-628/2014.
199. Kauno apygardos teismo 2015 m. kovo 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-6-634/2015.
200. Vilniaus apygardos teismo 2015 m. balandžio 17 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-59-487/2015.
201. Panevėžio apygardos teismo 2015 m. liepos 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-30-581/2015.
202. Kauno apygardos teismo 2015 m. spalio 5 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-68-348/2015.
203. Klaipėdos apygardos teismo 2016 m. birželio 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-15-417/2016.
204. Kauno apygardos teismo 2016 m. gegužės 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-103-317/2016.
205. Vilniaus apygardos teismo 2016 m. birželio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-277-211/2016.
206. Kauno apygardos teismo 2016 m. spalio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-531-245/2016.

207. Kauno apygardos teismo 2017 m. birželio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-32-530/2017.
208. Panevėžio apygardos teismo 2017 m. spalio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-43-491/2017.
209. Kauno apygardos teismo 2017 m. lapkričio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-16-245/2017.
210. Šiaulių apygardos teismo 2017 m. lapkričio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-61-519/2017.
211. Klaipėdos apygardos teismo 2017 m. gruodžio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-68-361/2017.
212. Vilniaus apygardos teismo 2017 m. gruodžio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-358-1020/2017.
213. Kauno apygardos teismo 2018 m. kovo 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-56-593/2018.
214. Vilniaus apygardos teismo 2018 m. balandžio 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-36-898/2018.
215. Vilniaus apygardos teismo 2018 m. birželio 25 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-165-654/2018.
216. Kauno apygardos teismo 2018 m. spalio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-15-175/2018.
217. Panevėžio apygardos teismo 2018 m. gruodžio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-64-350/2018.
218. Šiaulių apygardos teismo 2019 m. birželio 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-11-300/2019.
219. Vilniaus apygardos teismo 2019 m. gegužės 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-120-654/2019.
220. Šiaulių apygardos teismo 2019 m. liepos 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-9-282/2019.
221. Klaipėdos apygardos teismo 2019 m. gruodžio 2 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-48-361/2019.
222. Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. sausio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-33-255/2020.
223. Vilniaus apygardos teismo 2020 m. sausio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-38-312/2020.
224. Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. spalio 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-32-360/2020.

225. Kauno apygardos teismo 2020 m. balandžio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-78-238/2020.
226. Kauno apygardos teismo 2020 m. balandžio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-59-478/2020.
227. Klaipėdos apygardos teismo 2021 m. gegužės 31 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-75-651/2021.
228. Klaipėdos apygardos teismo 2021 m. liepos 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-83-361/2021.
229. Klaipėdos apygardos teismo 2021 m. spalio 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-80-417/2021.
230. Šiaulių apylinkės teismo Šiaulių rūmų 2011 m. gegužės 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-165-771/2011.
231. Kauno apylinkės teismo Jonavos rūmų 2012 m. sausio 25 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-5-737/2012.
232. Kauno apylinkės teismo Kauno rūmų 2013 m. birželio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-189-634/2013.
233. Šiaulių apylinkės teismo Šiaulių rūmų 2013 m. birželio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-13-167/2013.
234. Vilniaus regiono apylinkės teismo Vilniaus rajono rūmų 2013 m. lapkričio 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-72-269/2013.
235. Alytaus apylinkės teismo Varėnos rūmų 2014 m. gegužės 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-17-445/2014.

Kiti šaltiniai:

236. Informatikos ir ryšių departamentas. *Nusikalstamumo duomenų rinkiniai*. [interaktyvus] (modifikuota 2022). Prieiga per internetą: <https://www.ird.lt/lt/paslaugos/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/nusikalstamumo-duomenu-rinkiniai/dimension.BK?BK%5B%5D=BK225&BK%5B%5D=BK226&BK%5B%5D=BK227&BK%5B%5D=BK228&BK%5B%5D=BK228-1Z&BK%5B%5D=BK229&DT%5B%5D=2022-02&DT%5B%5D=2021-12&DT%5B%5D=2020-12&DT%5B%5D=2019-12&DT%5B%5D=2018-12&DT%5B%5D=2017-12&cols=DT> [žiūrėta 2022 m. kovo 16 d.].
237. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba. *Lietuvos korupcijos žemėlapis*. [interaktyvus] (modifikuota 2022-03-01). Prieiga per internetą: <https://www.stt.lt/analitine-antikorupcine-zvalgyba/lietuvos-korupcijos-zemelapis/7437> [žiūrėta 2022 m. kovo 16 d.].

SANTRAUKA

Baudžiamoji atsakomybė už piktnaudžiavimą

Laura Putnaitė

Šiame magistro darbe nagrinėjama baudžiamoji atsakomybė už piktnaudžiavimą. Pirmiausia, darbe apžvelgiama piktnaudžiavimo sampratos raida LTSR BK ir BK, nurodoma, kas lėmė kai kuriuos iš šių pokyčių bei padaroma išvada ar šiuose kodeksuose buvo atlikta esminių pokyčių. Darbe didelis dėmesys skiriamas BK 228 straipsnyje numatytų nusikalstamų veikų sudėtimis, kurios aptariamoms analizuojant teisės doktriną, teismų praktiką bei norminius teisės aktus. Darbe nurodomi probleminiai šių sudėčių aspektai, teisininkų nurodoma kritika jų atžvilgiu, bei nurodoma magistro darbo autorės nuomonė, ar ši kritika yra pagrįsta. Be to, darbe pateikiami teismų praktikos pavyzdžiai, kurie iliustruoja nurodomus teorinius teiginius. Aptariant šios nusikalstamos veikos sudėties elementus – subjektą ir objektyviąją pusę, pateikiamas jų palyginimas su teisiniu reglamentavimu esančiu Latvijos Respublikos ir Estijos Respublikos baudžiamuosiuose kodeksuose. Darbe apžvelgiami ir atskiri Baudžiamosios teisės konvencijos dėl korupcijos ir Jungtinių Tautų konvencijos prieš korupciją aspektai. Taip pat, darbe išskiriami piktnaudžiavimo ir kitų nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams skirtumai bei padaroma išvada nuo kurių nusikalstamų veikų, manytina, jog gali kilti daugiausia sunkumų atskiriant piktnaudžiavimą. Galiausiai, darbe analizuojama teismų praktika bausmių, skirtų už BK 228 straipsnyje padarytas nusikalstamas veikas, atžvilgiu. Išanalizavus šias bylas padaroma išvada apie bausmių, skiriamų už šias veikas, tendencijas laikotarpiu nuo 2011 m. iki 2022 m. Taip pat, darbe lyginamos bausmių tendencijos penkerių metų laikotarpiais bei nurodoma, kas lėmė bausmių, skiriamų už šią veiką, pokyčius.

SUMMARY

Criminal Liability for Abuse of Office

Laura Putnaitė

The master's thesis discusses abuse of office. First of all, the master's thesis reviews the development of abuse of office regulation in the Criminal Code of the Lithuanian Soviet Socialist Republic and in the Criminal Code of the Republic of Lithuania and indicates who caused some of these changes and makes a conclusion whether significant changes have been made of this regulation. A lot of attention in this thesis is intended for the corpus delicti of abuse of office, who is discussed by analyzing legislation, doctrine, case law. The thesis points out the problematic aspects of this corpus delicti, the criticisms, who is said by lawyers, and the opinion of the thesis author whether these criticisms are justified. In addition, the master's thesis provides examples of case law, who illustrate the theoretical statements. By discussing the elements of the abuse of office, the subject and the objective side are comparing with the regulation contained in the Criminal Codes of the Republic of Latvia and the Republic of Estonia. The master's thesis reviews individual aspects of the Criminal Law Convention on Corruption and the United Nations Convention against Corruption. As well, the master's thesis indicates differences of abuse of office and other criminal offenses against the public service and the public interests and makes a conclusion which criminal offenses may be the biggest difficulties to distinguish. Finally, the master's thesis analyzes case law and indicates trends in penalty of abuse of office in the period from 2011 to 2022 year. The thesis also compares trends in penalty over five-year periods and identifies who cause the changes of punishment.